

SINT-BAVOKERK NOORDERWIJK

Ontwerpend haalbaarheidsonderzoek n.a.v. de nevenbestemming van de Sint-Bavokerk

Scenariovergadering 11.05.2021

in opdracht van:
STAD HERENTALS

projectbegeleiding:
projectbureau herbestemming kerken

ontwerpteam:
STUDIO OPEN KERKEN
Tijdelijke handelsvereniging en onderzoeksgroep: RE-ST, TRANS, Petillon Ceuppens, endeavour
en Roel De Ridder.

onderwerp haalbaarheidsstudie:
SINT-BAVOKERK
Ring 7
2200 Herentals

AANHEF
VISIE

DEEL 1. ANALYSE

DEEL 2. UITGANGSPUNTEN BIJ HET SCENARIO-ONDERZOEK

DEEL 3. 3 SCENARIO'S

DEEL 4. PLUS SCENARIO

TUSSENREFLECTIE

DEEL 5. VOORKEURSSCENARIO

DEEL 6. BUDGETTERING

DEEL 7.ONTWIKKELINGSMODEL

BIBLIOGRAFIE
REFERENTIES

TEAM
COLOFON

AANHEF

Dit rapport omvat de haalbaarheids- en herbestemmingsstudie van de Sint-Bavokerk in Noorderwijk, deelgemeente van de stad Herentals. Het onderzoek kwam tot stand in opdracht van de stad Herentals, in samenwerking met de kerkfabriek Sint-Bavo en onder begeleiding van het Projectbureau Herbestemming Kerken. De neogotische Sint-Bavokerk werd opgetrokken in 1870-1875 naar ontwerp van provinciaal architect Johan Van Gastel, later overgenomen door architect Pieter Jozef Taeymans. De 15e eeuwse gotische toren werd in het nieuwe kerkgebouw geïntegreerd. De kerk vormt een ensemble met de naastliggende pastorie, omstreeks 1905 gebouw met integratie van een vleugel van de oude 17e eeuwse pastorie, meer bepaald de schuur.

Vandaag wordt de kerk nog wekelijks gebruikt voor de eucharistie met vieringen elke zondagochtend. De wekelijkse vieringen worden bijgewoond door 60 à 70 personen. De sacrale ruimte kent een maximale capaciteit van ca. 300 à 350 stoelen. Naast reguliere diensten wordt de kerk gebruikt voor ander parochiaal gebruik zoals: catechetische momenten (3-tal per jaar) en klassieke concerten. Bovendien wordt de kerk regelmatig opengesteld bij Open Monumentendag. De pastorie huisvest vandaag het archief en de administratie van de kerkfabriek. Dit samen met een studiebureau voor interieurarchitectuur die een aantal lokalen in de pastorie huurt. De schuur wordt momenteel casco gerestaureerd.

Vanuit de kerkfabriek en de stad Herentals wordt de vraag gesteld om te onderzoeken of de Sint-Bavokerk naast de eredienst nog andere nevenactiviteiten kan herbergen om zo de kerk opnieuw te ontsluiten voor een breder publiek. Een deel van de kerk zal beschikbaar blijven als verkleinde kerk voor organisatie van de eucharistie. Binnen het haalbaarheidsonderzoek wordt eveneens gezocht naar een versterkte verankering van de kerk in het omliggende dorpsweefsel en buurtgebonden functies.

VISIE

studio open kerken

Studio Open Kerken - het team bestaande uit RE-ST, TRANS, Petillon Ceuppens, Endeavour en Roel De Ridder – benadert het vraagstuk van de toekomst van de Vlaamse parochiekerken op een uitgesproken pragmatische wijze. ‘Pragmatisch’ houdt dan voornamelijk in: rekening houdend met dat wat al bestaat, op zowel architecturaal, stedenbouwkundig, sociaal als pastoraal vlak. ‘Pragmatisch’ betekent ook: rekening houdend en voortbouwend op de unieke kwaliteiten waarover de parochiekerk al beschikt.

Studio Open Kerken wil de veerkracht van het kerkgebouw, waarvan de geschiedenis keer op keer getuige is, viëren. De veerkracht van de parochiekerk vertaalt zich voor Studio Open Kerken vandaag in een potentieel met betrekking tot de toekomst dat de gebouwen in zich dragen. Een kerkgebouw biedt namelijk allerlei mogelijkheden voor een breed publiek, ook mogelijkheden die onder andere omstandigheden (i.e. ten aanzien van andere gebouwen) als weinig realistisch, haalbaar of economisch beschouwd worden. Een kerkgebouw nodigt in feite uit tot ‘andere’ (spirituele, culturele, sociale, ...) vormen van gebruik.

Een kerkgebouw heeft iets vergevingsgezind: het laat zelfs die invullingen toe die rationeel gezien moeilijker te verantwoorden zijn. Het hoeft trouwens niet bij die ene nieuwe invulling te blijven; nadien (of simultaan) kan het kerkgebouw een andere vorm van gebruik huisvesten. De veerkracht van het kerkgebouw of het potentieel ervan is precies die eigenschap die het kerkgebouw op architecturaal-stedenbouwkundig vlak bijzonder maakt. Volgens Studio Open Kerken is het bovendien een eigenschap die net zoals de vastgestelde erfgoedwaarden bewaard zou moeten blijven. Want welk ander (publiek) gebouw beschikt (nog) over een dergelijk potentieel? Meer nog: welk ander gebouw met een publiek potentieel verzet zich vanuit zichzelf (omwille van zijn schaal, zijn vorm, zijn moeilijk te verwarmen volumes etc.) zo hard tegen elke vorm van ‘efficiëntie’? Reden te meer voor Studio Open Kerken om het kerkgebouw te waarderen als die ‘andere’ plaats, als een plaats van zingeving, contemplatie, cultuur, spel, ..., een plaats die niet zomaar tot de publieke - in de zin van: politieke - sfeer en evenmin tot de private of economische sfeer gerekend kan worden. Elke samenleving heeft nood aan (en recht op!) dergelijke ‘afwijkende’ plaatsen. Het bijzondere architecturale kader van de parochiekerk is dan op zijn minst meegenomen.

De Sint-Bavokerk van Noorderwijk brengt meerdere inhoudelijke, sociale en stedenbouwkundige lijnen samen. Ze organiseert in belangrijke mate het centrum van een levendige gemeenschap – of draagt in elk geval de potentie in zich om dat te doen. De stedenbouwkundig-architecturale figuur die daar volgens Studio Open Kerken bij hoort is die van het expansievat. De volgende paragrafen en in feite de hele bundel lichten toe hoe de idee van het expansievat kan co-existeren, op uitmuntende wijze zelfs, met een levendige gemeenschap die over een uitgebreid maar tamelijk gefragmenteerd publiek patrimonium beschikt, met een geklasseerd kerkgebouw inclusief impressionant interieur én met een toekomstbestendig sociaal dorpsleven. De multigefacetteerde visie die uit deze bundel spreekt – respectvol voor de eigen kwaliteiten van het geklasseerde kerkgebouw, pragmatisch met betrekking tot het hele publieke patrimonium van het dorp, open ten aanzien van de ruime lokale gemeenschap en responsief wat betreft de pastorale ontwikkelingen die al dan niet aanleiding geven tot her- of nevenbestemming – vertrekt in belangrijke mate vanuit

het kerkgebouw en het wezen van het kerkgebouw zélf. Met andere woorden: de Sint-Bavokerk moet niet fundamenteel ‘iets anders’ worden, wil ze een adequaat antwoord (blijven) geven op de relevante sociale, ruimtelijke, demografische en levensbeschouwelijke ontwikkelingen.

Het ‘expansievat’ waarvan sprake, kan begrepen worden als een plek waar iedereen zomaar vrij is om binnen te wandelen om even in stilte te zijn; als een plek voor gebed, contemplatie, meditatie of een niet-levensbeschouwelijke variant daarop. Slechts weinig kerkgebouwen in Vlaanderen – helemaal anders dan in Duitsland – hebben hun liturgisch concept herdacht naar aanleiding van de uitdagingen waar de kerkgebouwen voor staan. De Magdalenakerk in Brugge, vanuit de groep yot, is waarschijnlijk het bekendste voorbeeld van een dergelijke (zachte) transformatie. Het kerkship kan eveneens, en dat is een tweede scenario in deze bundel, een multifunctionele ruimte zijn voor de nabijgelegen school – voor oudercontacten, schoolfeesten, bewegingslessen, enzovoort. Een derde, misschien voor de hand liggende optie bevindt zich in de socioculturele sfeer: het kerkgebouw als dorpscentrum. Elk van die opties ligt in het verlengde van wat het kerkgebouw ooit was, en dat gaat zeker op voor de uit de kluiten gewassen parochiekerk in een dorpscontext, waar in de periode voor de contrareformatie en de daarbij horende sacralisering en clericalisering allerhande – soms erg wereldse - vormen van gebruik hun weg vonden naar de kerk. Vandaag ligt het voor de hand om de deuren van de parochiekerk te openen, in de eerste plaats voor de buurt en voor die instanties die de buurt maken tot wat ze is, zoals de school. De parochiekerk als ‘dorpskamer’ beschikt over het vermogen om mee het dorp te organiseren, niet in het minst op sociaal(cultureel) vlak, terwijl het aspect ‘zingeving’ haast terloops een nieuwe impuls krijgt.

De vermelde scenario’s voor de Sint-Bavokerk zijn mogelijk met relatief weinig ingrepen. Bovendien kan elke optie doorgroeien van een nevenbestemming naar een herbestemming. Eventueel maakt een gordijn of een eenvoudig hekwerk een onderscheid tussen een sacraal deel en een profaan deel. Als de kerk aan de eredienst onttrokken zou worden, dan kan dat gordijn of hekwerk er weer uit, zonder veel kapitaalsverlies. Dergelijke ingrepen zijn niet enkel kostenbesparend, ze passen bij de aard van een geklasseerd monument.

Vanzelfsprekend behoren ook stevigere ingrepen, die meer functionaliteit met zich meebrengen, tot de mogelijkheden. ‘Functionaliteit’ doelt hier dan specifiek op het hele dorp, in de zin van sanitair bijvoorbeeld, een meubelberging, misschien een keuken... waardoor de hele publieke ruimte van Noorderwijk zich in een handomdraai tot een eventruimte ontpopt. Eigenlijk heeft elk dorp of elke stadswijk nood aan dergelijke dienende ruimtes, om de mogelijkheden van improvisatie qua gebruik die vervat zitten in het concept van het ‘expansievat’ te transponeren naar de volledige publieke buitenruimte. Om dat praktisch mogelijk te maken stelt Studio Open Kerken een soort kooromgang of deambulatorium voor: een krans van lage bebouwing – zodat het licht nog kan binnenvallen in het kerkgebouw - rond het priesterkoor van de kerk. Een dergelijk ommeegang fungeert dan als backstage in het geval van culturele of andere manifestaties in het kerkgebouw en daarnaast dus als ondersteuning voor het hele dorp. Door de aanbouw precies daar te voorzien, beperkt de mogelijk storende impact van een nieuw volume op de directe omgeving van de

kerk zich tot een minimum. De figuur van het deambulatorium is evenmin nieuw, ze behoort al eeuwen tot het repertorium van de religieuze architectuur, maar ze krijgt hier wel een andere interpretatie mee. Kortom: een quasi ongewijzigde parochiekerk, met of zonder uitbreiding, is in staat om nog voor lange tijd (mee) vorm te geven aan het publieke en semipublieke dorpsleven. Architecturale helderheid, in directe relatie tot een rijk verleden, draagt hier bij aan culturele én sociale duurzaamheid.

Juist een heel pragmatische omgang met de kerken kan leiden tot een waardering van datgene wat ze bijzonder maakt. Binnen haar pragmatische logica beklemtoont Studio Open Kerken de aspecten 'tijd' (vooral in de zin van het vrijwaren van de bijzonder kwaliteiten van het kerkgebouw voor de lange termijn én – daarbij aansluitend – vanuit het besef dat elke vorm van gebruik tijdelijk is), 'beheer' en 'context' (in de zin van het kerkgebouw weer aansluiting laten vinden bij het functioneren van het hele dorp of de hele wijk). Tijd, beheer en context lijken banale categorieën, maar ze kunnen enorm veelzeggend zijn.

Een strategisch ontwerp kan nieuwe mogelijkheden aanboren, het kerkgebouw weer in beweging brengen en het weer bepalend laten zijn ten opzichte van het omliggende weefsel. Een goed gekozen en goed uitgewerkt ontwerp kan een nieuw draagvlak aanspreken en mobiliseren, en zo een nieuwe laag toevoegen aan een rijke geschiedenis. Pragmatisme en strategisch ontwerpen gaan voor Studio Open Kerken hand in hand. Een zekere continuïteit op architecturaal vlak, qua beheer en qua 'andersheid' van het kerkgebouw doet om te beginnen al weinig of geen afbreuk aan het bestaande. Voor Studio Open Kerken is dat de basis om eventuele nieuwe ingrepen zorgvuldig op te enten. Architecturaal spektakel is geen garantie voor een geslaagde her- of nevenbestemming: een gebouw dat aansluiting vindt bij (nieuwe) gebruikers en dat uitnodigt tot gebruik, dat inspeelt op een ruimtelijke context en dat toch een zekere bijzonderheid in zich blijft dragen, is dat des te meer.

Roel De Ridder, mei 2021

DEEL 1. ANALYSE

IDENTIFICATIE

Sint-Bavokerk

Sint-Bavokerk, zicht op de zijgevel. bron: RE-ST

ADRES

Ring 7
2200 Noorderwijk

EIGENAAR

Stad Herentals

KADASTER

3^e afd. sectie B. perceel 0181/00A000

OPPERVLAKTE

gebouw 750m²

BOUWPERIODE

Gotische toren 15e eeuw
Neo-Gotische kerk 1870-1875

ARCHITECT

Van Gastel en Taeymans

BESCHERMING

Vastgesteld bouwkundig erfgoed
Parochiekerk Sint-Bavo sinds 29.03.2019
ID 47258

Beschermd monument
Parochiekerk Sint-Bavo sinds 28.04.1998
ID 7652

OPDRACHT

Haalbaarheidsstudie tot nevenbestemming

IDENTIFICATIE

Pastorie met stal en washuis van de Sint-Bavoparochie

Pastorie met stal en washuis van de Sint-Bavoparochie. bron: Routeyou

ADRES

Ring 9
2200 Noorderwijk

EIGENAAR

Stad Herentals

KADASTER

3^e afd. sectie B. perceel 0188/00E000

OPPERVLAKTE

pastorie 265m²
schuur 86m²

BOUWPERIODE

Stal en washuis 18e eeuw
Pastorie 1904-1906

ARCHITECT

Taeymans

BESCHERMING

Vastgesteld bouwkundig erfgoed
Pastorie van de Sint-Bavoparochie sinds
29.03.2019
ID 47260

Beschermd monument
Pastorie Sint-Bavoparochie met vleugel van
oude pastorie sinds 13.04.2004
ID 5670

OPDRACHT

Haalbaarheidsstudie tot herbestemming

SITUERING

kerkenpatrimonium stad Herentals

Herentals telt **8 kerken**, allen in gebruik voor het organiseren van de eredienst.

Het **kerkenbeleidsplan** werd opgemaakt in **2017** en kwam tot stand na overleg tussen het Centraal Kerkbestuur, de stad Herentals en de betrokken kerkfabrieken. Het plan geeft een uitvoerige beschrijving van elk kerkgebouw, gekoppeld aan het actueel gebruik en de ruimtelijke situering. Daarnaast wordt voor elke kerk een voorkeurstraject naar voren geschoven met oog op de genomen opties alsook de visie op een gedragen toekomsttraject voor elk van de 8 kerken. Er wordt vooropgesteld om op de lange termijn zowel in de binnenstad als in de zuidelijke dorpskernen telkens 1 groot en 1 klein kerkgebouw voor de kerkelijke eredienst en gemeenschapsopbouw te behouden.

In het plan wordt gesteld dat de Sint-Bavokerk en Sint-Niklaaskerk ter beschikking zullen blijven van de plaatselijke geloofsgemeenschap. Zij fungeren in de eerste plaats als gebedshuis maar kunnen, met respect en eerbied voor de hoofdfunctie, gevaloriseerd worden en ingezet worden voor initiatieven die deze functie versterken en/of aanvullen. Op de lange termijn wordt onderzocht of deze gebouwen een andere functie zouden kunnen krijgen. De overige kerken blijven beschikbaar voor de eredienst. De Onze-Lieve-Vrouwkerk zal worden afgestoten.

- A Onze-Lieve-Vrouwkerk
- B Sint-Catharinakerk
- C Sint-Antonius van Paduakerk
- D Sint-Waldetrudiskerk
- E Sint-Jan de Doperkerk
- F Sint-Bavokerk
- G Onze-Lieve-Vrouw op't Zandkerk
- H Sint-Niklaaskerk

SITUERING

Noorderwijk deelgemeente van Herentals

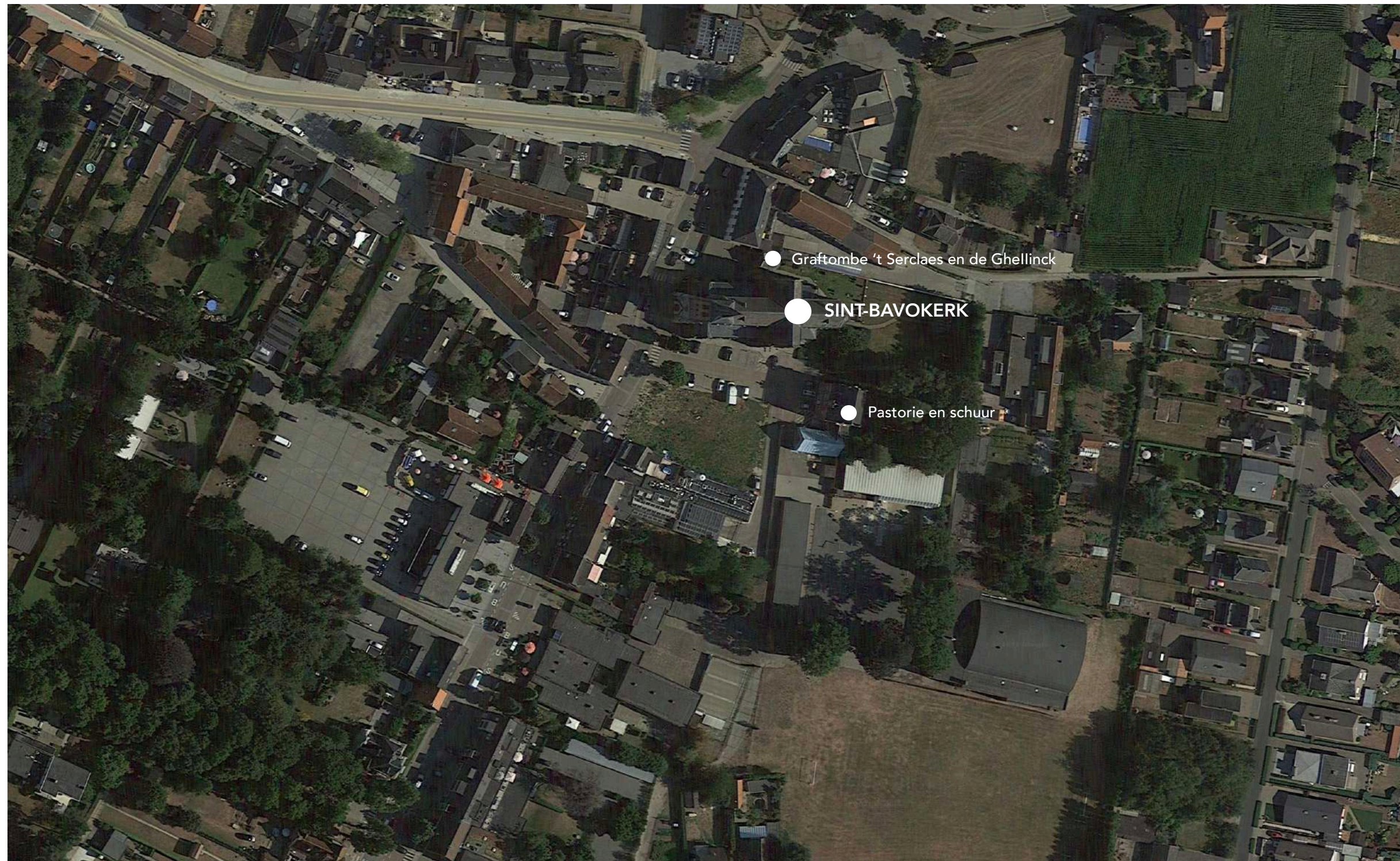
SITUERING

Noorderwijk en omgeving

SITUERING

Dorpskern Noorderwijk

HISTORIEK

historische ontwikkeling

○ site Sint-Bavokerk

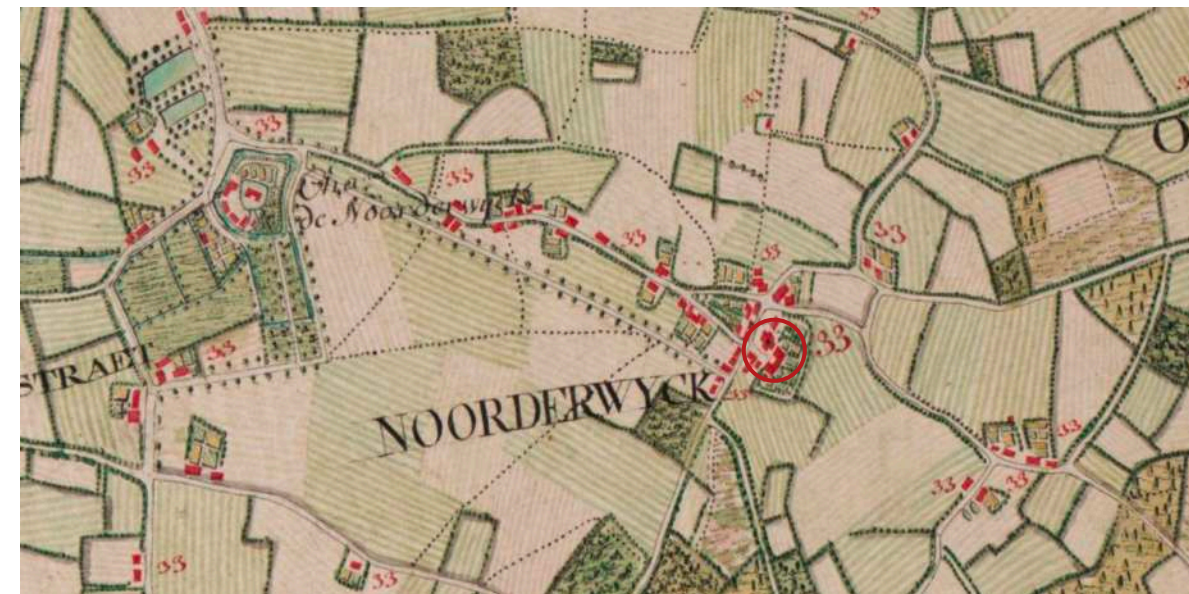
De historische context en evolutie van de kerk en omgeving wordt weergegeven via volgende historische foto's en kaarten. De documenten werden geraadpleegd op de website www.geopunt.be en www.cartesius.be op 01 mei 2021.

01 FERRARIS KAART – 1777

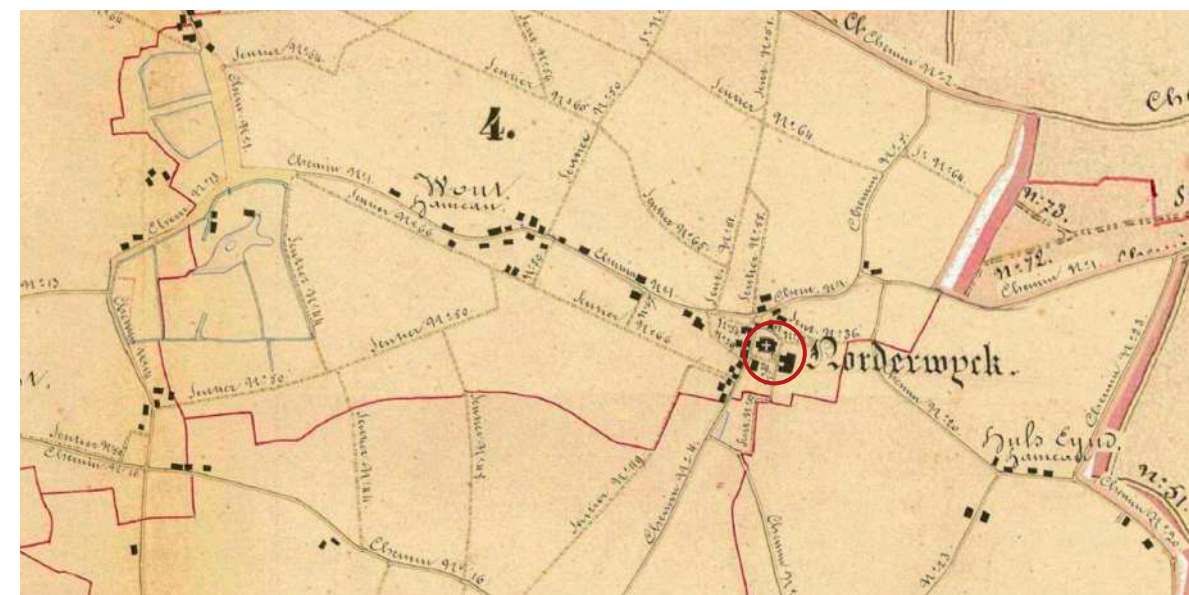
Ten tijde van de Ferraris was de hoofdstructuur van Noorderwijk reeds sterk aanwezig. Opvallend zijn **de kerk**, het klooster, de **U-vormige pastorie** en de dreef met het omwald kasteel van Noorderwijk. De kern van Noorderwijk was omgeven door landbouwgronden en een padennetwerk. Opvallend zijn de vele moestuinen aan de pastorie en de hoeves.

02 ATLAS DER BUURTWEGEN - 1841

De Atlas der buurtwegen toont, zoals ook de Ferrariskaart, de **middeleeuwse kerk** die na ernstige brand en vernielingen in de 17e eeuw opnieuw werd opgebouwd. Opvallend is ook de **U-vormige pastorie**.

01

02

○ site Sint-Bavokerk

De historische context en evolutie van de kerk en omgeving wordt weergegeven via volgende historische foto's en kaarten. De documenten werden geraadpleegd op de website www.geopunt.be en www.cartesius.be op 01 mei 2021.

02 VANDERMAELEN - 1846 - 1854

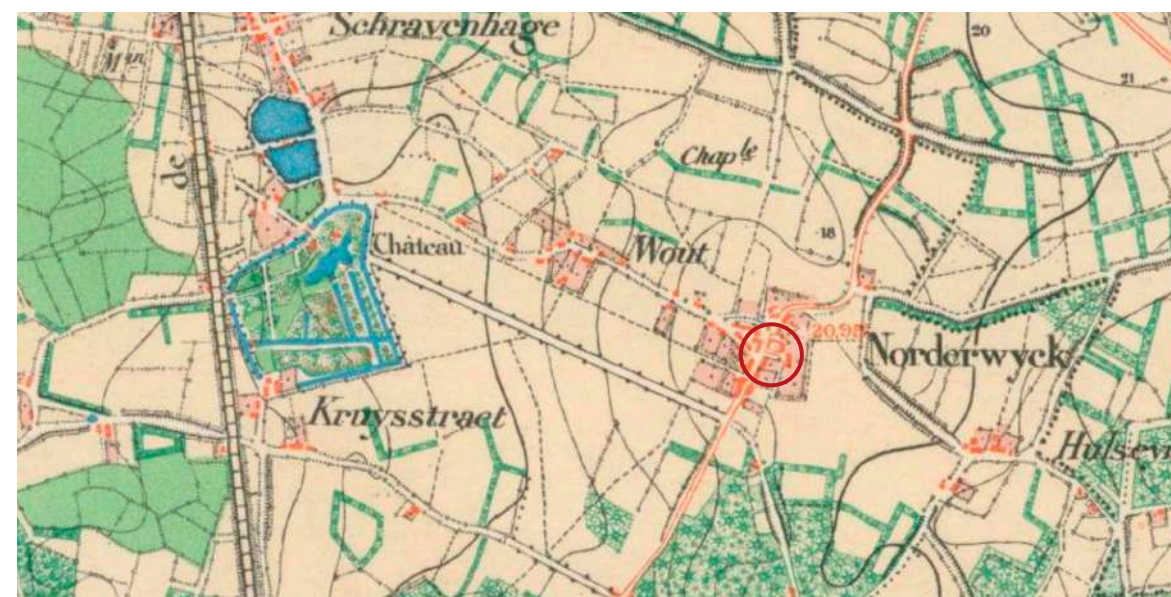
De Vandermaelenkaart toont, zoals ook de Ferrariskaart en Atlas der buurtwegen, de middeleeuwse kerk die na ernstige brand en vernielingen in de 17e eeuw opnieuw werd opgebouwd. Opvallend is ook de U-vormige pastorie.

04 KAART 1873

De kaart uit 1873 toont de **huidige Sint-Bavokerk** die omstreeks 1870 op de plaats van de middeleeuwse kerk gebouwd werd. De **15e eeuwse gotische kerktoren werd behouden** en in de nieuwe kerk geïntegreerd. Verder toont de kaart de pastorie als L-vormig volume. Eén van de dwarsvleugels werd afgebroken. Daarnaast is af te lezen dat de volledige kerk en het omringende kerkhof, afgebakend werden met een kerkhofmuur.

03

04

○ site Sint-Bavokerk

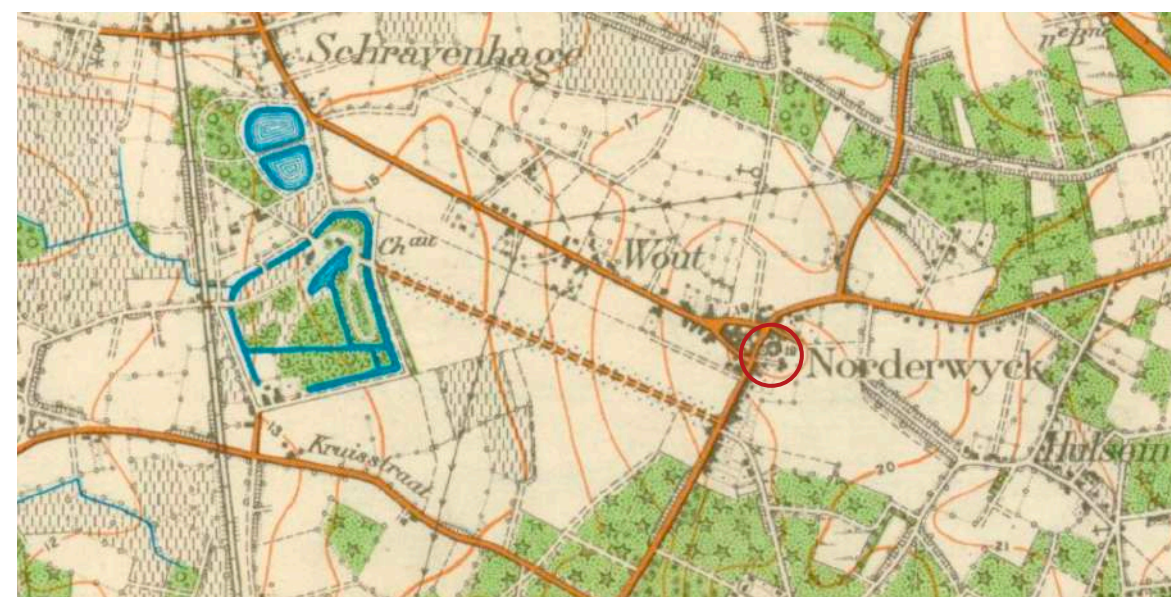
De historische context en evolutie van de kerk en omgeving wordt weergegeven via volgende historische foto's en kaarten. De documenten werden geraadpleegd op de website www.geopunt.be en www.cartesius.be op 01 mei 2021.

05 KAART 1939

De kerksite blijft nagenoeg ongewijzigd. De **pastorie werd omstreeks 1905 getransformeerd** naar de huidige situatie. Bij deze werken bleef nog een vleugel van de voormalige zeventiende-eeuwse pastorie, meer bepaald de schuur die toen bestond uit een stal en een washuis (1670-1680), bewaard. Deze schuur werd enige tijd gebruikt voor misvieringen toen de huidige kerk werd gebouwd (1870-1875).

06 KAART 1989

De kerksite blijft nagenoeg ongewijzigd. Eind de twintigste eeuw toont een toename van de bebouwing rondom de kerk. De eerste verkavelingswijken worden ontwikkeld.

05

06

○ site Sint-Bavokerk

De historische context en evolutie van de kerk en omgeving wordt weergegeven via volgende historische foto's en kaarten. bron: beheersplan Sint-Bavokerk en omgeving, opgemaakt december 2020 door omgeving

07 LUCHTFOTO - 1970

Eind de twintigste eeuw (1970) toont een **toename van de bebouwing rondom** de kerk. De eerste verkavelingswijken worden ontwikkeld. Overigens is de hoofdstructuur van driehoekig 'plein', dreef tot kasteel en hoofdwegen nog zichtbaar in het landschap. Desalniettemin is Servaas Daemsstraat rechtgetrokken, evenwijdig aan de dreef. Noorderwijk wordt nog steeds omgeven door landbouwgronden.

08 LUCHTFOTO - 2018

De omgeving van de Sint-Bavokerk is heden een sterk geëxpandeerd dorp met vrij recente bebouwing. Langs Ring zijn er heel wat voorzieningen aanwezig, waaronder basisonderwijs, sportinfrastructuur, chiro, kleinhandel, parochiecentrum en andere diensten.

07

08

HISTORIEK

Sint-Bavokerk in zijn verschillende verschijningsvormen

Noorderwijk heeft mogelijk een Romeinse oorsprong. De eerste vermelding was in **974** als **'Northrewic'** dat door keizer Otto II werd teruggegeven aan de Gentse Sint-Baafsabdij. Noorderwijk was namelijk in de tiende eeuw eigendom van Sint-Baafsabdij en de Noorderwijkse bezittingen waren aan Sint-Bavo toegewijd. Er bestaat een mogelijkheid dat er een oude voorloper onder de vorm van een ouder gebedscentrum bestond.

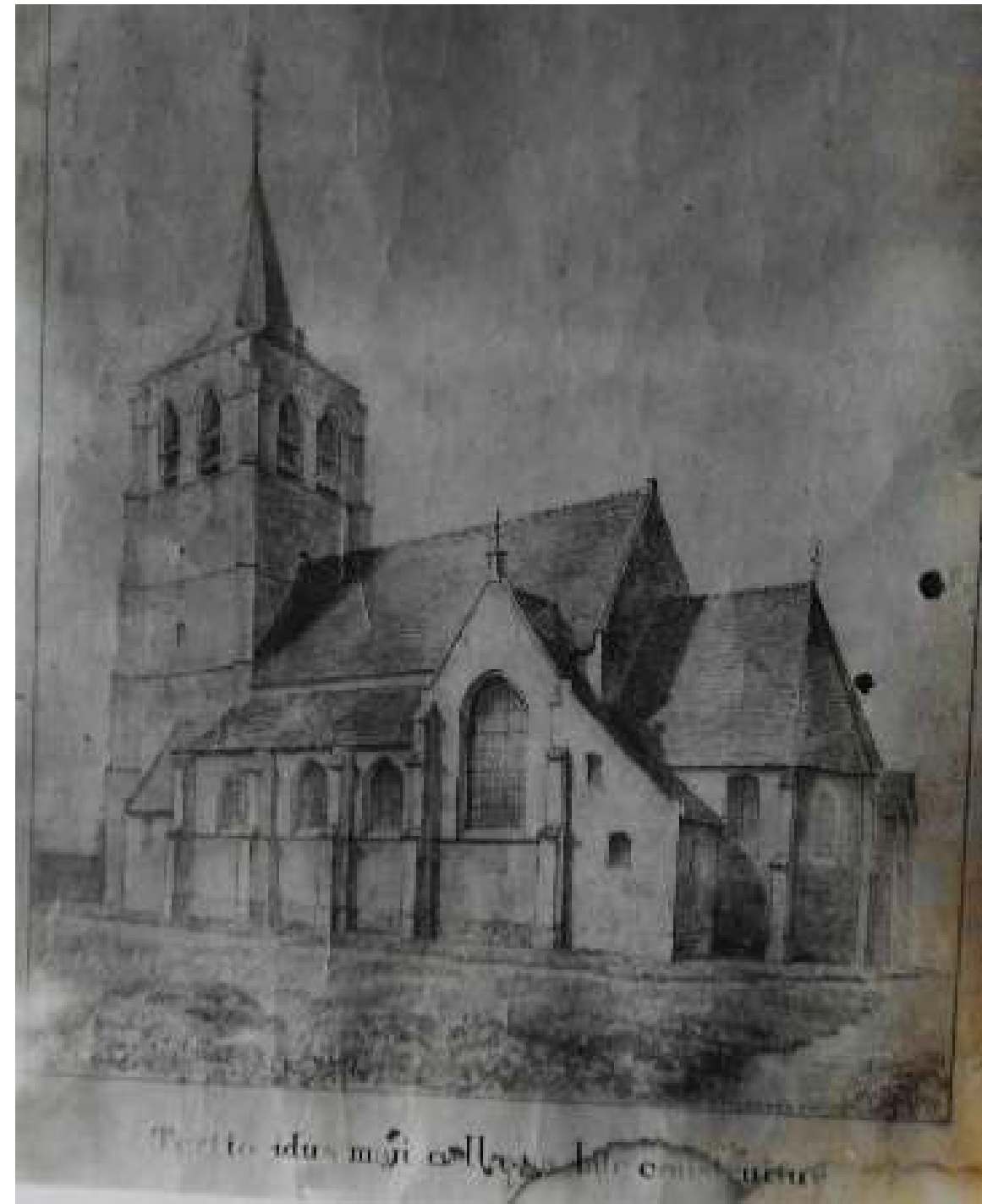
Het oudste gedeelte van de kerk is de **gotische toren**. Deze dateert van de **vijftiende eeuw** en bepaalt vandaag nog steeds het zicht van het dorp. De toren werd omstreeks 1660-1670 voorzien van een uurwerk. De toren was meerdere malen onderhevig aan onderhoudswerken, namelijk in 1772 en een keer in 1855. In 1774 werd een nieuwe vloer in de toenmalige kerk gelegd, werden nieuwe biechtstoelen gebouwd, het plafond vernieuwd en een nieuwe muur rond het kerkhof gebouwd.

Het oorspronkelijke, middeleeuws kerkgebouw werd in **1607 verwoest tijdens de godsdienstoorlogen**. De kerk werd na brand en vernieling terug opgebouwd. Van het toenmalige ontwerp is nog een pentekening bewaard gebleven. Tijdens de **Franse Revolutie** (1797-1799) werd de kerk gesloten. Verschillende goederen werden verbeurd verklaard maar desondanks zijn er heel wat kerkschatten in het dorp bewaard gebleven. Als gevolg van deze sluiting, kon de eredienst niet meer plaatsvinden, tenminste toch niet in het openbaar. In 1855 vond een eerste restauratie van de toren plaats maar deze was niet optimaal uitgevoerd want in 1858 viel het kruis van de toren. Een nieuw kruis samen met de huidige wereldbol werden in datzelfde jaar op de torenspits aangebracht.

Door de groei van de parochie werd de **kerk te klein**. Zo werd in **1870** met de bouw van de huidige kerk gestart. De Sint-Bavokerk werd gebouwd naar ontwerp van Johan Van Gastel en Pieter Jozef Taeymans. Dit met behoud van de vijftiende eeuwse gotische toren. Tijdens de uitvoering van de bouwwerken werd de misviering tijdelijk in de schuur langsheen de pastorie georganiseerd.

Omstreeks **1872 werd het kerkgebouw ingewijd**. Hiervan is nog een gedenksteen in de vroegere doopkapel (nu rouwkapel) met opschrift 'Reaedificatuur Ecclesia de Norderwijk' aanwezig. In 1875 was de bouw van de kerk voltooid. Later, in 1970 werd een nieuwe ingang langs de zuiderbeuk toegevoegd.

bron: OMGEVING., OM-AR., Beheersplan Sint-Bavokerk en omgeving, Antwerpen, december 2020, pg. 19 en 20.

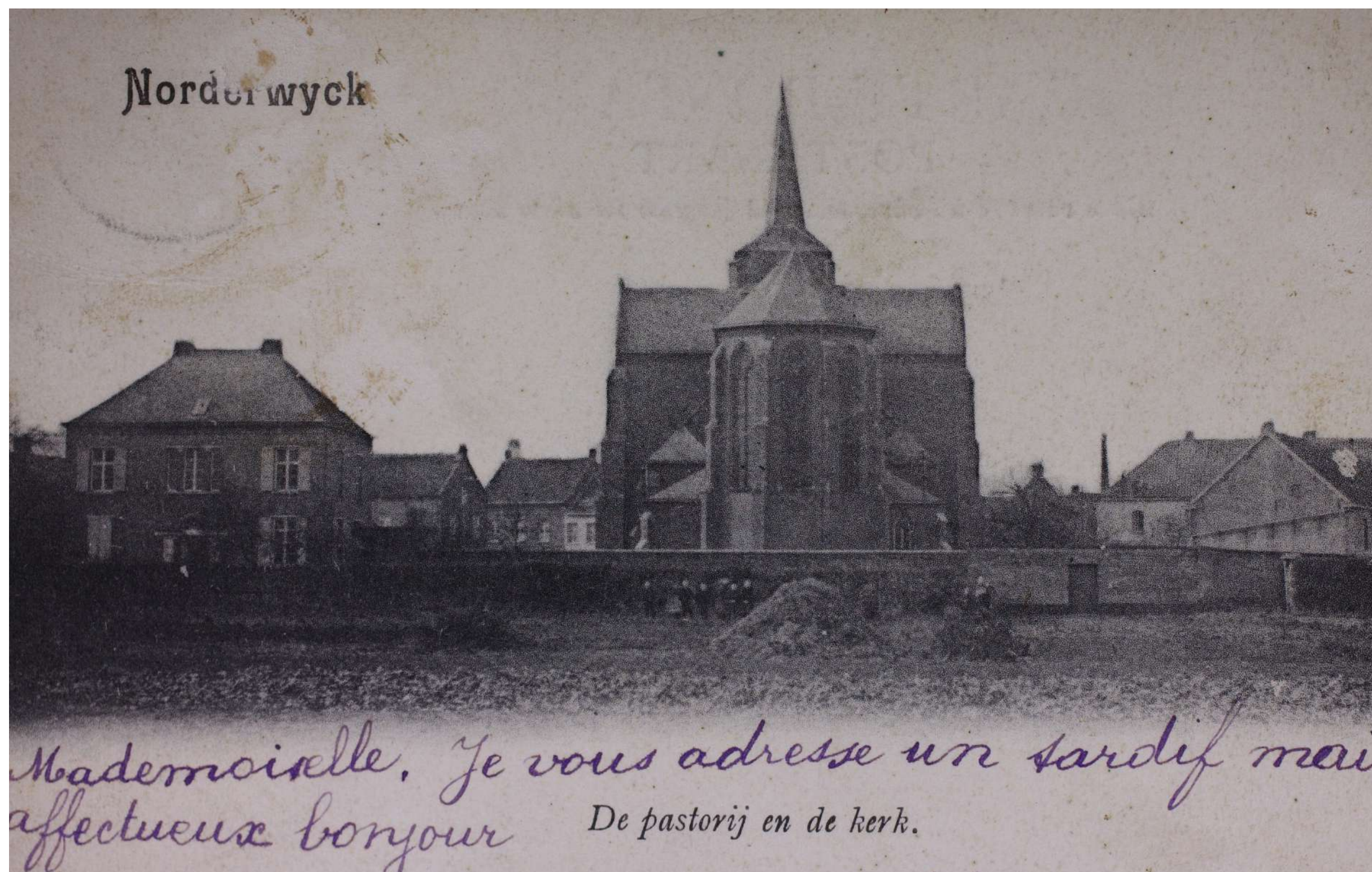

01 Pentekening van Sint-Bavokerk voor verbouwing van 1871 (P. Claes 1869), bron: OMGEVING., OM-AR., Beheersplan Sint-Bavokerk en omgeving, Antwerpen, december 2020, pg. 20.

HISTORISCH BEELDMATERIAAL

Zicht vanop de ring naar de dorpskern met centraal achteraan de Sint-Bavokerk. Foto niet gedateerd. bron: beeldbank Kempens Karakter www.collecties.kempenserfgoed.be

HISTORISCH BEELDMATERIAAL

Zicht op de achterzijde van de kerk met de pastorie links. Foto niet gedateerd. bron: beeldbank Kempens Karakter www.collecties.kempenserfgoed.be

HISTORISCH BEELDMATERIAAL

Zicht op de pastorie met aanpalende schuur. bron: delcampe.net

De pastorie dateert uit **1905** (registratie op kadaster in 1906) en heeft nog een vleugel van de **voormalige zeventiende-eeuwse pastorie**, meer bepaald **de schuur** die toen bestond uit een stal en een washuis (1670-1680). Deze schuur werd enige tijd gebruikt voor misvieringen toen de huidige kerk werd gebouwd (1870-1875). Bij de bouw van de nieuwe pastorie werd de oude getransformeerd tot dienstgebouw en door Taeymans aan de voorzijde aangepast aan de neotraditionele context.

De schuur is opgebouwd uit vijf traveeën en één bouwlaag onder zadeldak (nok loodrecht op de straat) met aandaken. Het gebouw wordt gekenmerkt door de verankerde baksteenbouw met diverse bouwnaden, en uitgewerkt met gevarieerde, deels gedichte muuropeningen. De noordelijke lijstgevel is voorzien van een centrale rondboogpoort in gecementeerde bandomlijsting, langs weerszijden geflankeerd door twee kloosterkozijnen. De zuidgevel is uitgewerkt met recentere rechthoekige poort en korfboogdeurtje. De kopse, westelijke puntgevel, is geritmeerd met muurbanden en voorzien van een laadluik. Aan tuinzijde wordt het gebouw gekenmerkt door een oostelijke puntgevel met overhoeks topstuk, uitgewerkt met kloosterkozijnen. Deze vleugel wordt momenteel gerestaureerd.

bron: OMGEVING., OM-AR., Beheersplan Sint-Bavokerk en omgeving, Antwerpen, december 2020, pg. 22 en 23.

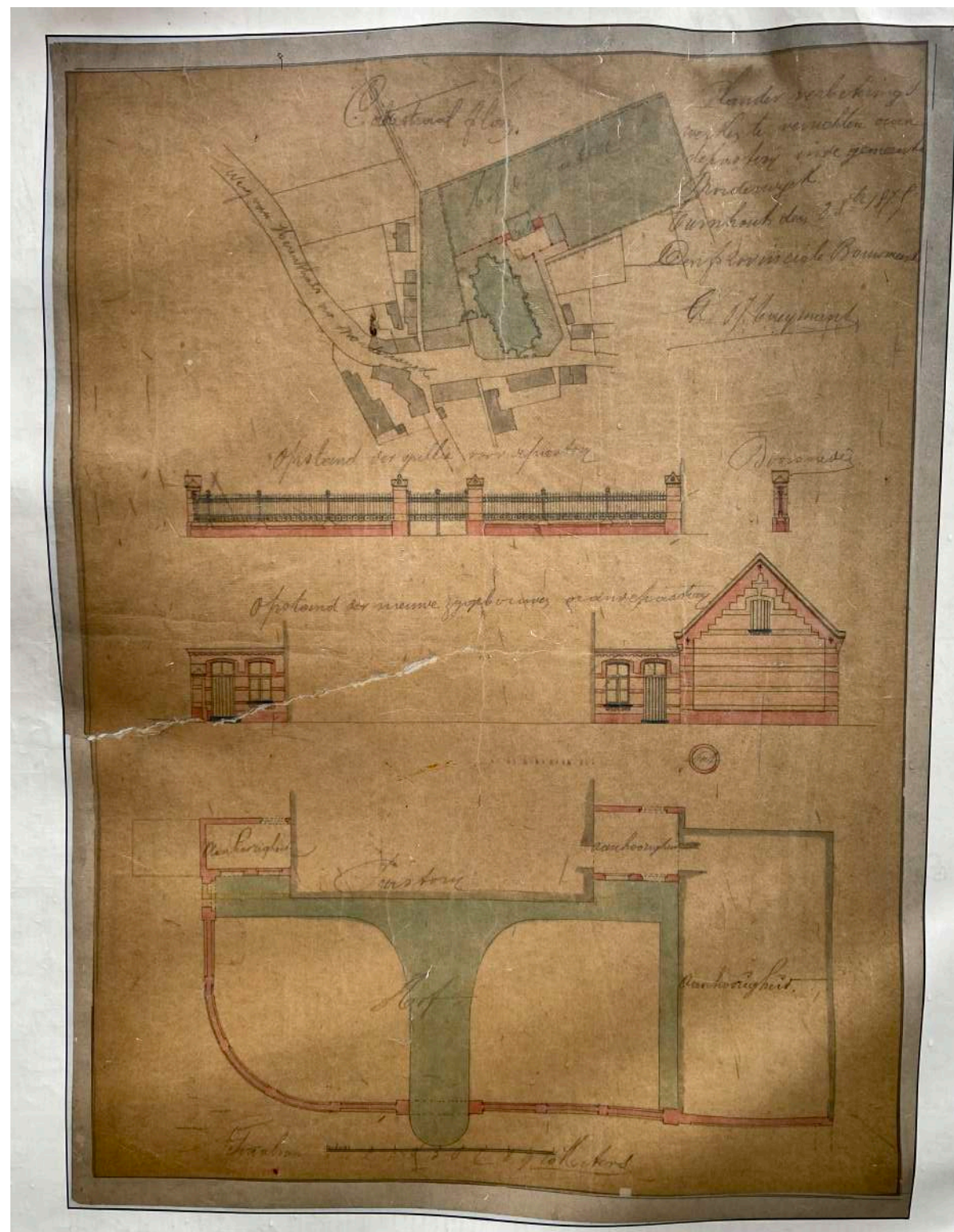

01

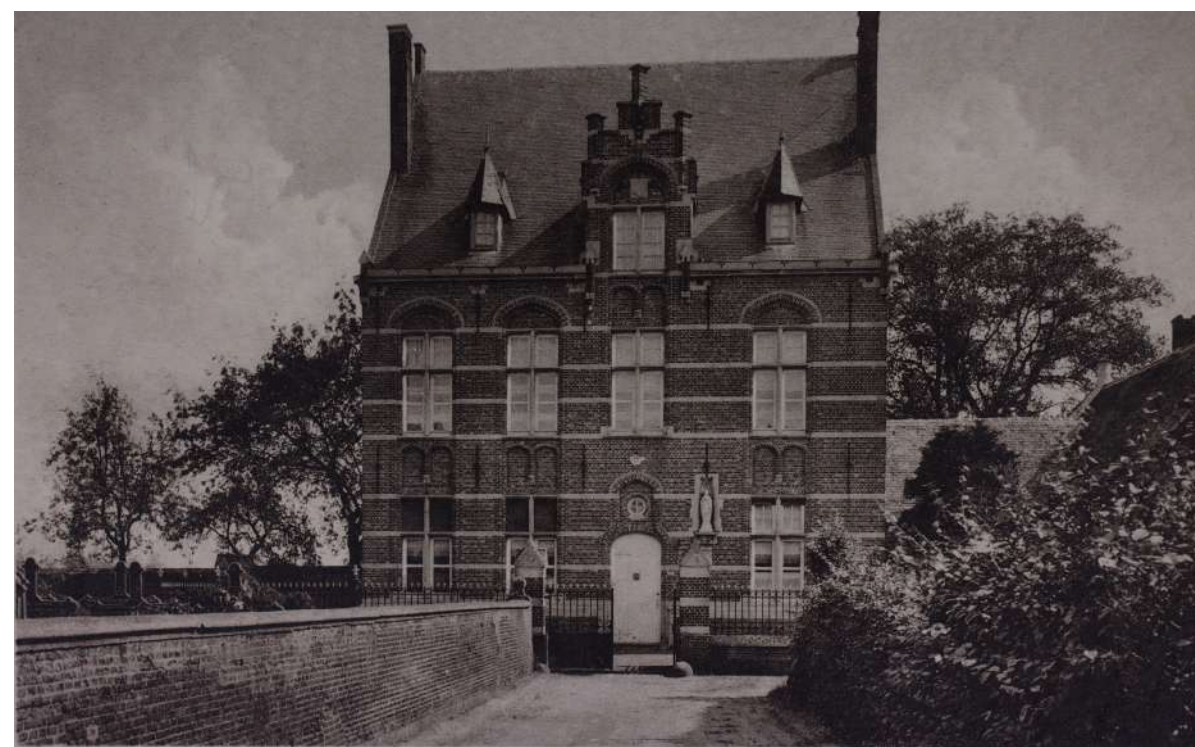

02

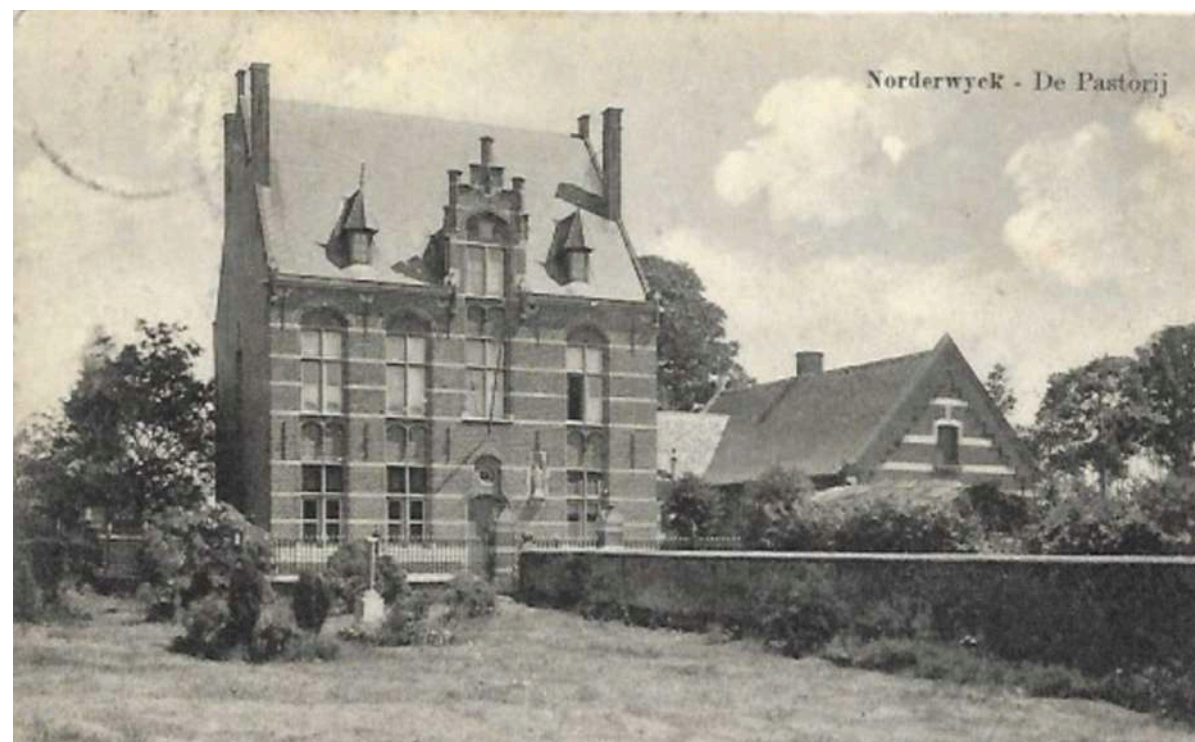
01 De schuur, bewaarde historische vleugel van de voormalige 17de eeuwse pastorie, foto uit 1985
bron: KIK IRPA, www.balat.kikirpa.be

01

02

03

HISTORISCH BEELDMATERIAAL

01 Historische planmateriaal van de pastorie met bewaarde vleugel van de 17e eeuwse pastorie. Ook de buitenaanleg met hekwerk is op de plannen zichtbaar. bron: Rijksarchief 02 Beeld van de neogotische pastorie, herbouwd in 1905. De 17e eeuwse vleugel van de voormalige pastorie (schuur en washuis) bleven bewaard. Op de foto is de ommuring van zowel kerkhof als pastorietain nog afleesbaar. Deze werd in een later stadium gesloopt. bron: beeldbank Kempens Karakter www.collecties.kempenserfgoed.be 03 Beeld van de neogotische pastorie, herbouwd in 1905. De 17e eeuwse vleugel van de voormalige pastorie (schuur en washuis) bleven bewaard. Op de foto is de ommuring van zowel kerkhof als pastorietain nog afleesbaar. Deze werd in een later stadium gesloopt. bron: www.delcampe.net

HISTORIEK

De huidige Sint-Bavokerk

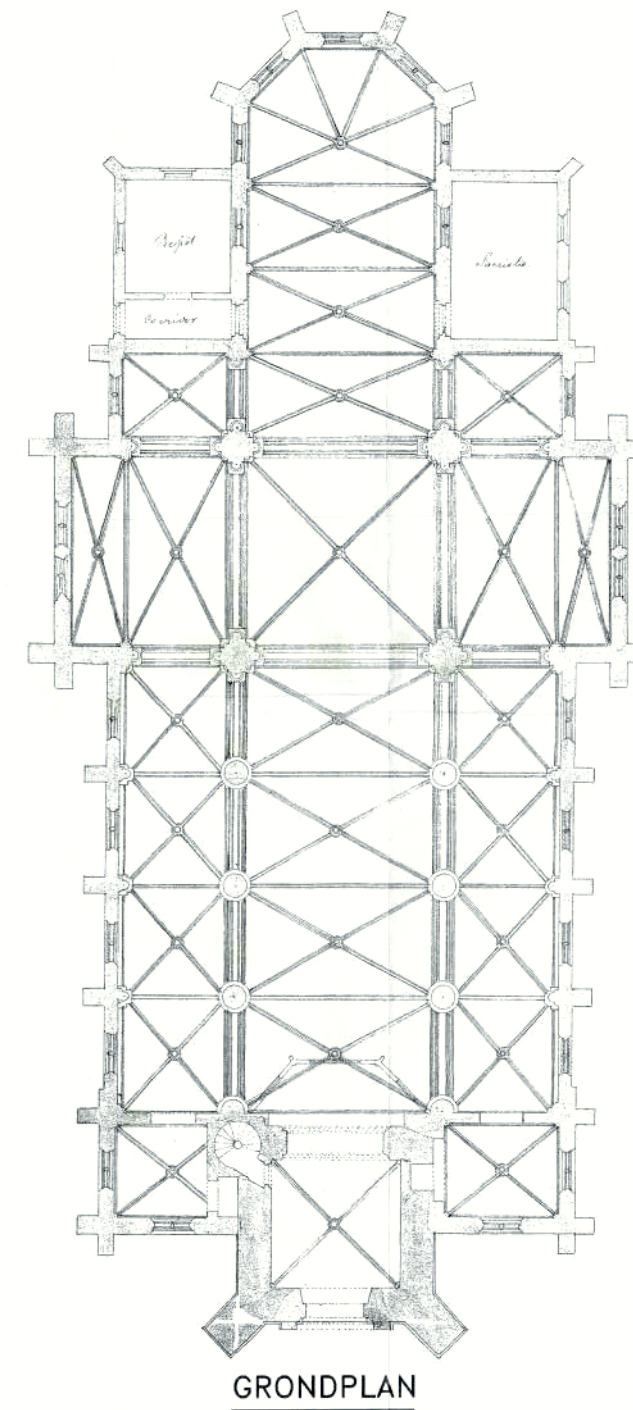
De **neogotische Sint-Bavokerk** werd opgetrokken in **1870-1875** naar ontwerp van provinciaal architect Johan Van Gastel, later overgenomen door architect Pieter Jozef Taeymans. De **15e eeuwse gotische toren** werd in het nieuwe kerkgebouw geïntegreerd.

Het kerkgebouw is opgebouwd als **driebeukige kruisbasiliek met ingebouwde westtoren**. Kerkschip en zijbeuken zijn opgebouwd uit vier traveeën, het transept uit één travee. Het koor werd geconcipieerd in vier rechte traveeën met drieledige koorsluiting. Het kerkgebouw werd opgetrokken in baksteenmestelwerk. Afgewisseld met natuursteen ter hoogte van dekstenen, doorlopende cordons en venstertraceringen. Het geheel is gevat onder leien zadeldaken.

De toren van vijf geledingen wordt bekroond met een ingesnoerde naaldspits en bestaat uit een zandstenen onderbouw met een band van ijzerzandsteen en een bakstenen bovenbouw met in de derde geleding gebruik van zandsteen voor de hoekstenen en vensteromlijstingen. Links sluit een polygonale traptoren van bak- en zandsteen aan. De toren is voorzien van versneden, overhoekse steunberen. De toegang wordt gevormd door een schouderboogdeur onder spitsboogveld waarin een radvenster met vierpas, dagkanten met gekoppelde zuiltjes onder geprofileerde spitsboog en het geheel in een vlakke omlijsting met puntgevel. De inkom wordt bekroond door een roosvenster en aan de noordzijde bevindt zich een overluidend kruisbeeld uit de 16de eeuw.

Schip, transept en koor worden geritmeerd door al dan niet versneden steunberen, uitgewerkte baksteenfriezen en spitsboogvensters met neogotisch maaswerk. De transeptsluitingen zijn gekenmerkt door gekoppelde spitsboogvensters en radvenster in één natuurstenen spitsboogomlijsting, in de zuidelijke arm werden in 1970 gekoppelde rechthoekige deuren in spitsboogomlijsting aangebracht.

bron: Agentschap Onroerend Erfgoed 2021: Parochiekerk Sint-Bavo [online] <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/47258> (Geraadpleegd op 01-05-2021)

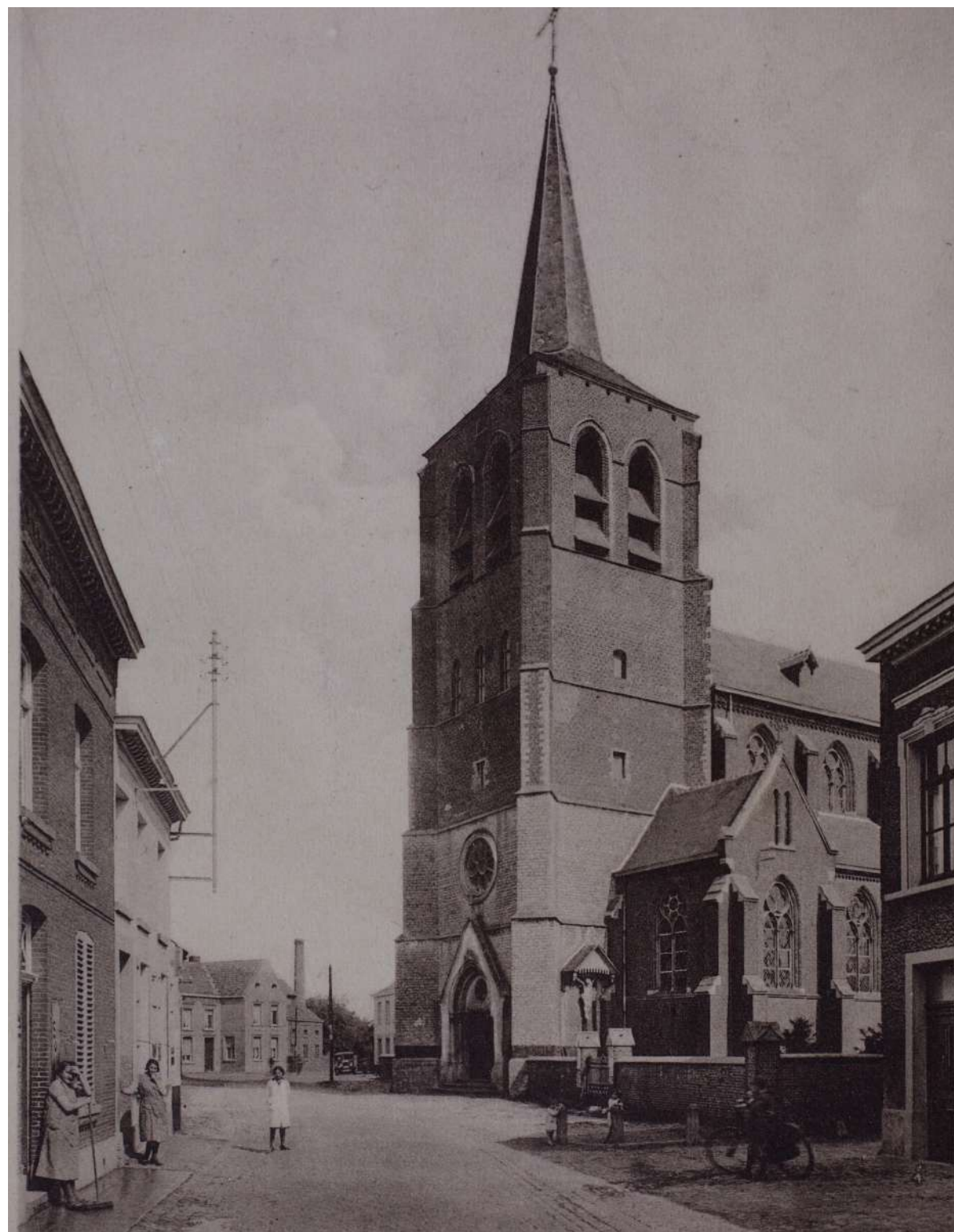
HISTORISCH BEELDMATERIAAL

Foto van de zuidgevel van de Sint-Bavokerk, niet gedateerd bron: delcampe.net

HISTORISCH PLANMATERIAAL

Geveltekeningen opgemaakt door Infrabo in functie van de restauratiewerken aan Sint-Bavokerk in 2007. bron: stad Herentals

01

02

HISTORISCH BEELDMATERIAAL

01 Zicht op de Sint-Bavokerk vanop de Ring. Op de foto is de ommuring van het kerkhof duidelijk zichtbaar. De foto is niet gedateerd. bron: beeldbank Kempens Karakter www.collecties.kempensergoed.be 02 Zicht op de Sint-Bavokerk vanop de Ring. De foto is niet gedateerd maar vermoedelijk wel jonger dan de eerste foto. De kerkhofmuur werd afgebroken. bron: beeldbank Kempens Karakter www.collecties.kempensergoed.be

01

02

03

HISTORISCH BEELDMATERIAAL

01, 02 & 03 Historisch beeldmateriaal van de Sint-Bavokerk en aanpalend kerkhof en pastorijs. De foto's zijn niet gedateerd. bron: beelddatabank Kempens Karakter www.collecties.kempenserfgoed.be

HISTORISCH BEELDMATERIAAL

Foto van de zuidgevel van de Sint-Bavokerk. In 1970 werd de kerk van een nieuwe rolstoeltoegankelijke zijtoegang voorzien. Daartoe werden twee openingen gemaakt in de zuidelijke zijgevel, meer bepaald ter hoogte van het transept. De foto is niet gedateerd. bron: delcampe.net

HISTORIEK

Interieur van de kerk

De Sint-Bavokerk wordt gekenmerkt door een **opmerkelijk gepolychromeerd interieur**. De neogotische binnenschilderingen werden reeds bij de bouw van de kerk in **1870** aangebracht en bestaan uit geometrische en bloemmotieven, trompe-l'oeils en christelijke symbolen zoals vis, lam, godslamp, IHS enz. Rond de jaren **1880** decoreerde Van Aerschot **het koor en het nieuwe hoofdaltaar** en vervolgens ook de zijkooren, de kruisbeuk en de zijbeuken, opgevolgd door zijn medewerker Vincent Verstreyden. **Enkel in het koor is het originele schilderwerk bewaard.**

Het kerkship werd in **1956 herschilderd**. De verschillende wanden en interieurelementen werden wit geschilderd en versierd, zoveel mogelijk volgens hetzelfde patroon, mogelijk door schildersfamilie Mertens uit Noorderwijk. De verschillende decorateurs van de kerk moeten verder worden onderzocht om uit te zuiveren welk schilderwerk door wie is gebeurd. Hoe meer terug in tijd, hoe mooier de patronen die tevoorschijn komen. Een voorbeeld van de oudste, nog bewaarde schildering dateert uit 1875 en bevindt zich in het hoogkoor.

De kruisbasiliek wordt gekenmerkt door **hoge spitsbogen op zuilen** met polygonale sokkel en knoppenkapiteel en wordt overwelfd door kruisribgewelven.

De kerk bevat nog **gedeeltelijk het meubilair van de vroegere kerk** zoals de preekstoel (1662), beelden uit gepolychromeerd hout (16-17e eeuw). Het geheel werd aangevuld met neogotisch meubilair:

- Hoofdaltaar en twee zijaltaren respectievelijk uit 1875 en 1877
- Communiebank (1875)
- Biechtstoelen (1876)
- Koorgestoelte (1878)

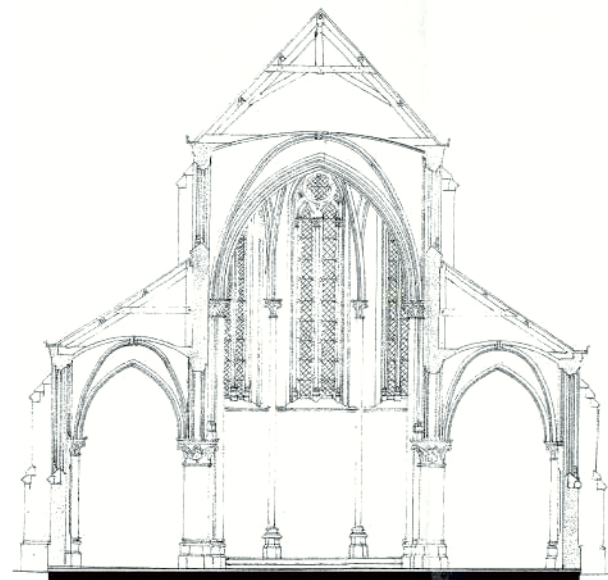
In de vloer zijn **24 grafstenen** bewaard, restanten van 'vooraanstaande' mensen die toen nog in de kerk werden begraven (18e eeuw). De zeven originele glasramen uit 1872, vervaardigd door Samuel Coucke uit Brugge zijn nog aanwezig. In 1943 werden ze aangevuld met nieuwe ramen.

bron: Agentschap Onroerend Erfgoed 2021: Parochiekerk Sint-Bavo [online] <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/47258> (Geraadpleegd op 01-05-2021) alsook OMGEVING., OM-AR., Beheersplan Sint-Bavokerk en omgeving, Antwerpen, december 2020, pg. 60.

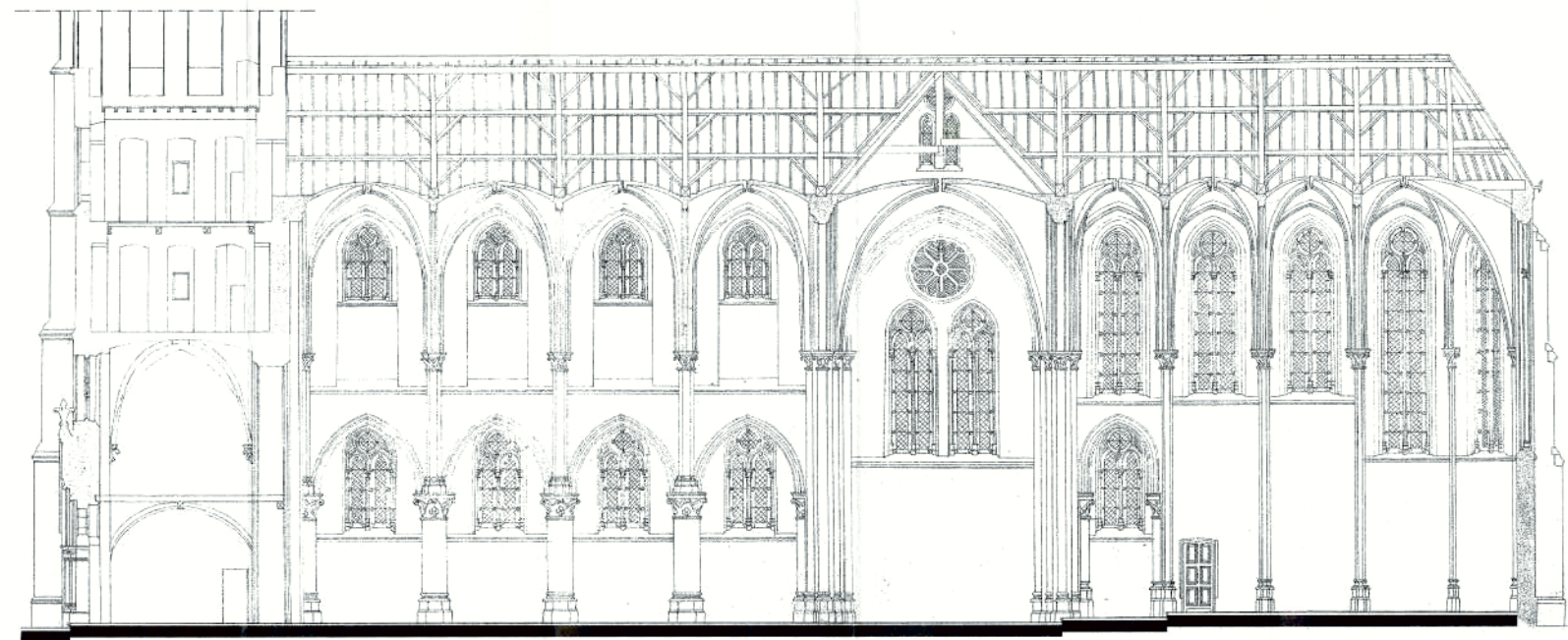
01 Zicht op het interieur van de Sint-Bavokerk, gekeken richting het hoogkoor. bron: bron: beeldbank
Kempens Karakter www.collecties.kempenserfgoed.be

01

DWARSDOORSNEDE

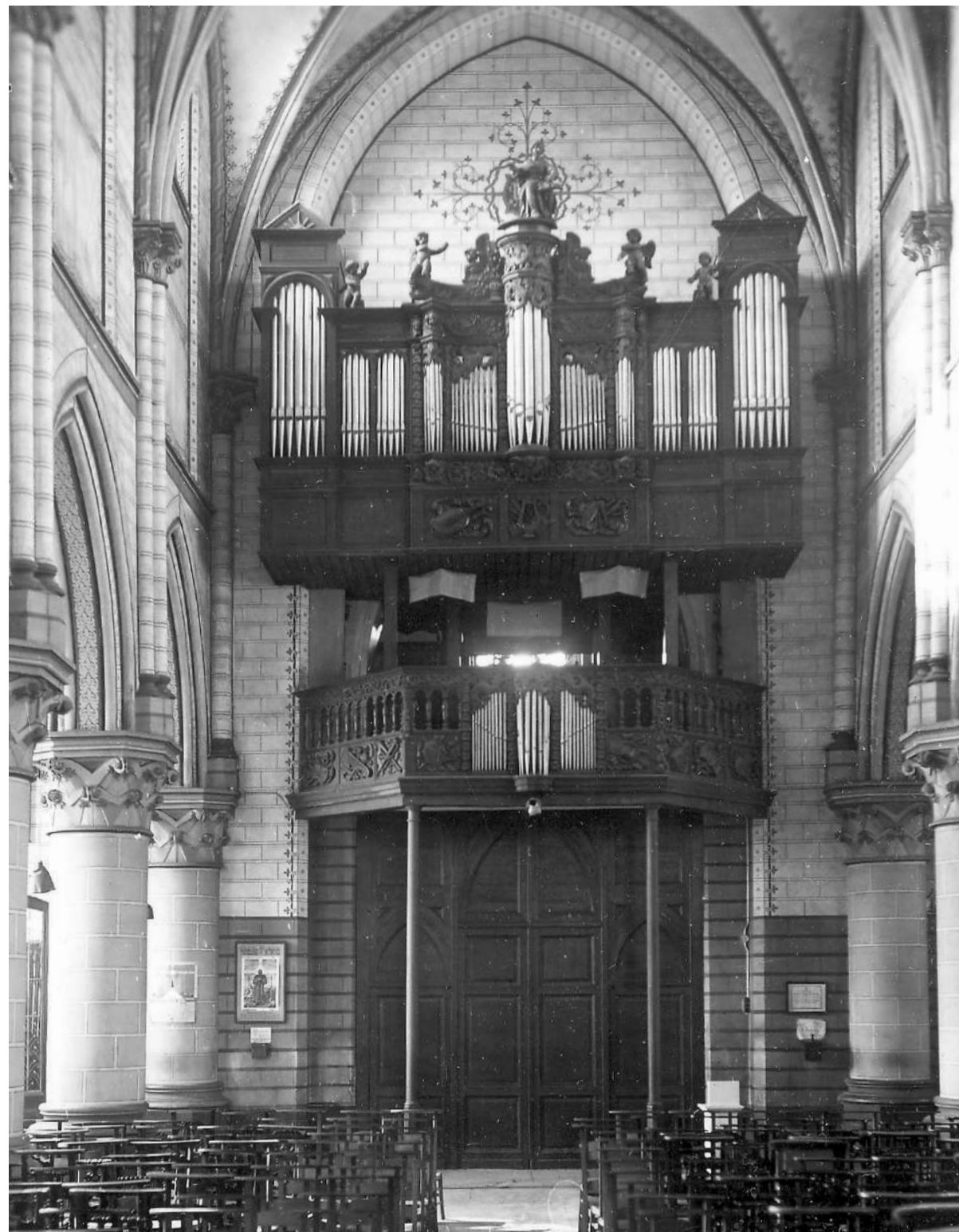
LANGSDOORSNEDE

HISTORISCH PLANMATERIAAL

Dwarsdoorsnedes opgemaakt door Infrabo in functie van de restauratiewerken aan Sint-Bavokerk in 2007. bron: stad Herentals

01

02

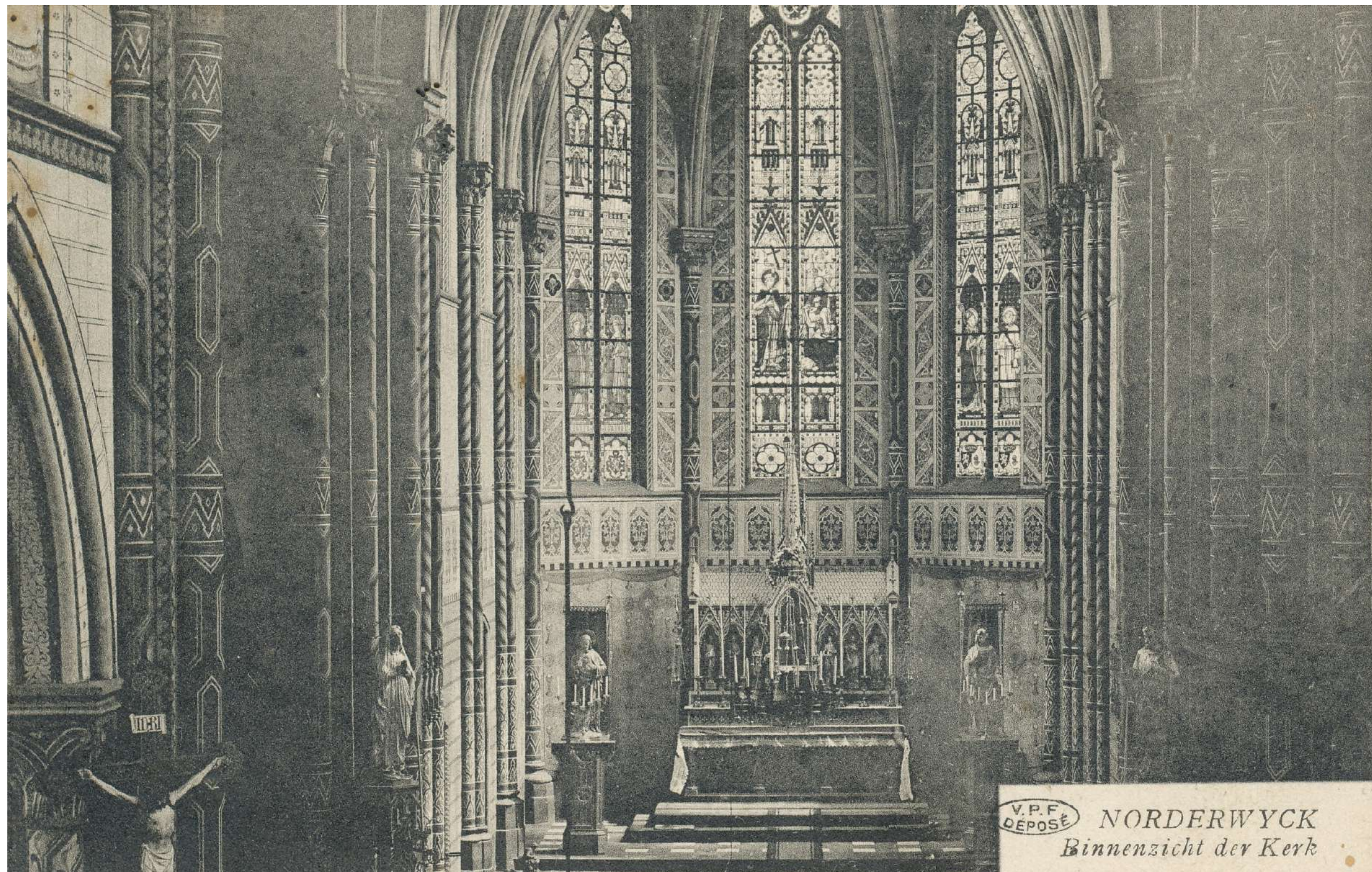
HISTORISCH BEELDMATERIAAL

- 01 Foto genomen in 1942 vanuit het kerkship richting koor. bron: KIK IRPA, www.balat.kikirpa.be
 02 Foto genomen in 1942 vanuit het kerkship richting oksaal bron: KIK IRPA, www.balat.kikirpa.be

HISTORISCH BEELDMATERIAAL

Zicht vanop het hoogkoor richting kerkship en oksaal. Foto niet gedateerd. bron: KIK IRPA, www.balat.kikirpa.be

HISTORISCH BEELDMATERIAAL

Zicht op het gepolychromeerde hoogkoor. In dit gedeelte van de kerk bleven de oorspronkelijke muurschilderingen nog bewaard. bron: beeldbank Kempens Karakter www.collecties.kempensergoed.be

Het beheersplan verwijst naar het advies van Michel Lemmens, erfgoedconsulent 'orgels en klokken', en stelt dat het centrale gedeelte van het **orgelfront** (meubel) dateert van rond het jaar **1700**, afgaand op de stijlenmerken. Hetzelfde geldt voor het rugwerk van het orgel. De orgelmaker uit deze vroege fase is niet gekend.

De geschiedenis van het orgel is verder complex. Met de bouw van de nieuwe kerk omstreeks 1870 werd het oude orgel naar de nieuwe kerkruimte overgebracht. Het orgel bleek echter te klein voor het omvangrijkere kerkship en werd **zijwaarts uitgebreid**. Het huidige instrument bevat orgeldelen uit het jaar 1911 en heeft enige historisch-artistieke waarde. Het orgel is sinds de bouw meerdere malen hersteld: in 1952, in 1955 en in 1970. Het orgel werd door koster Hooybergh zelf **getransformeerd** van een mechanisch **naar elektrisch orgel**. Een restauratie die het Stevens-concept uit 1911 als uitgangspunt neemt zou impliceren dat het oorspronkelijke pneumatische systeem terug in ere wordt hersteld en dat de uitbreidingen en transformaties van omstreeks 1990 ongedaan worden gemaakt.

Het orgel, met haar gelaagde geschiedenis, is bijgevolg waardevol. Het eventueel in ere herstellen van het instrument is een piste die bij voorkeur 'open' te houden is. Het orgel werd echter gebouwd voor de vroegere kerk, die kleiner was van omvang en volume. Vanuit ergoedkundig standpunt wordt daarom voorgesteld het kerkship in haar huidige configuratie te vrijwaren. Het maken van een 'harde' scheiding ter hoogte van transept en/of zijbeuken is dus zeker een optie vanuit akoestisch oogpunt.

01

02

- 01 Zicht op het kerkorgel. Foto dateert uit 1971. bron: www.balat.kikirpa.com
 02 Zicht op de in houtsnijwerk uitgewerkte balustrade van het orgelbalkon. Foto dateert uit 1971
 bron: www.balat.kikirpa.com

CONTEXT

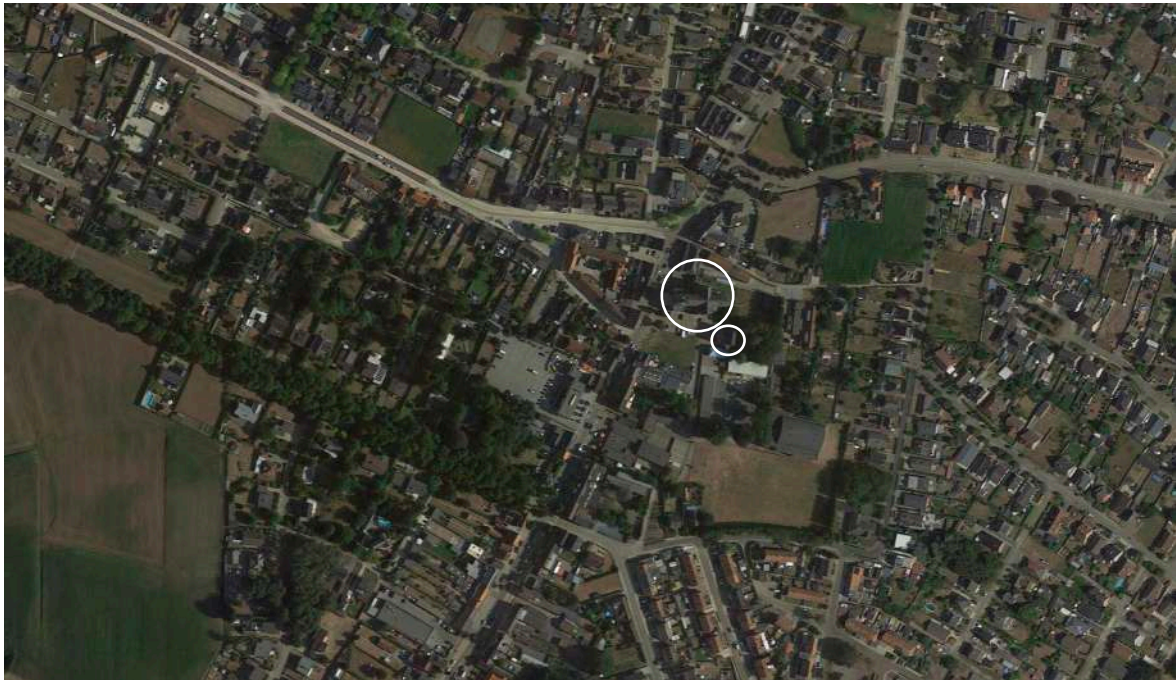
bouwblok en omgeving

De Sint-Bavokerk situeert zich in het **hart van Noorderwijk**, deelgemeente van stad Herentals en gelegen ten het zuidoosten van de provincie Antwerpen. Noorderwijk bevindt zich aan de zuidzijde van het Albertkanaal en autosnelweg E313.

Parochiekerk Sint-Bavo ligt aan Ring nabij de kruising van Ring, Servaas Daemsstraat en Olenseweg. Ten noorden van de parochiekerk bevindt zich de **graftombe van familie 't Serclaes en de Ghellinck**. Aan de zuidoostelijke zijde van de kerk, de **pastorie Sint-Bavoparochie met vleugel van de oude pastorie**. Deze laatste is bereikbaar via een doodlopende straat, langs weerszijden voorzien van parkeerplaatsen. Deze drie beschermde monumenten, parochiekerk, pastorie met schuur en grachtombe, zijn onslosmakelijk verbonden met elkaar.

Het projectgebied en de ruimere omgeving is op het gewestplan aangeduid als woongebied. De 'beschermde' dreef is een parkgebied. Verder werden er geen bijzondere plannen van aanpak en/of ruimtelijke uitvoeringsplannen op gemeentelijk, provinciaal of gewestelijk niveau opgemaakt voor de Sint-Bavokerk en haar omgeving.

bron: OMGEVING., OM-AR., Beheersplan Sint-Bavokerk en omgeving, Antwerpen, december 2020, pg. 16

01

02

- 01 Luchtfoto van centrum Noorderwijk met de kerk aan een driehoekig stratenpatroon op het einde van de Servaas Daemsstraat bron: geopunt.be
- 02 Uittreksel uit het gewestplan. De site van de kerk, is samen met het hele dorpscentrum, ingekleurd als zone voor woongebied. bron: www.geoportaal.be

LUCHTFOTO PERCEEL KERK EN DIRECTE OMGEVING

01 Sint-Bavokerk 02 Graftombe 't Serclaes en de Ghellinck 03 Pastorie van de Sint- Bavoparochie met vleugel van de oude pastorie 04 Kerkhof (uitdovend) 05 Oudstrijderskerkhof 06 Geelse huisvesting in voormalige kloostervleugel Ring 5
07 Vrije Basisschool 't Klavertje - afdeling lager onderwijs 08 Vrije Basisschool 't Klavertje - afdeling kleuteronderwijs 09 Polyvalente zaal (voormalig zwembad) 10 Chiro Noorderwijk - jongens 11 Chiro Noorderwijk - meisjes 12 Gemeentelijke
sporthal 13 Parochiecentrum 14 Gemeentelijke bibliotheek

- 01 Sint-Bavokerk
- 02 Graftombe 't Serclaes en de Ghellinck
- 03 Pastorie van de Sint- Bavoparochie met vleugel van de oude pastorie
- 04 Kerkhof (uitdovend)
- 05 Oudstrijderskerkhof
- 06 Geelse huisvesting
- 07 Vrije Basisschool 't Klavertje - afdeling lager onderwijs
- 08 Vrije Basisschool 't Klavertje - afdeling kleuteronderwijs
- 09 Polyvalente zaal (voormalig zwembad)
- 10 Chiro Noorderwijk - jongens
- 11 Chiro Noorderwijk - meisjes
- 12 Gemeentelijke sporthal
- 13 Parochiecentrum
- 14 Gemeentelijke bibliotheek 'Dorpshuis'

INPLANTINGSPLAN

Schaal 1/1000

- Stad Herentals
- Dekenaat Zuiderkempen
Regio Herentals
- Geelse huisvesting
- chirocomité Noorderwijk
- site Van Loock projects

EIGENDOMSSTRUCTUUR
Schaal 1/1000

01

02

03

BEELDMATERIAAL PERCEEL KERK EN DIRECTE OMGEVING

01 Zicht op de Sint-Bavokerk vanop de Ring. bron: RE-ST 02 Zicht op de Sint-Bavokerk en naastliggende parking vanop de Ring. bron: RE-ST 03 Zicht op de toegang tot de Sint-Bavokerk ter hoogte van de 15e eeuwse toren. Rechts de parking langsheen de kerk. Achteraan de pastorie met aanpalende schuur. bron: RE-ST

01

03

02

04

BEELDMATERIAAL PERCEEL PASTORIE/SCHUUR EN DIRECTE OMGEVING

01 & 02 Zicht op pastorie en schuur vanop de parking. bron: RE-ST 03 & 04 Zicht op de achterliggende sportterreinen, polyvalente zaal en chirolokalen. bron: RE-ST

01

03

02

03

BEELDMATERIAAL PERCEEL KERK EN DIRECTE OMGEVING

01 Zicht op de zuidgevel van de kerk gekeken vanop het braakliggend perceel aan de overzijde van de parking. Uiterst rechts aanzet van de pastorie. bron: RE-ST 02 Zicht op de zuidgevel van Sint-Bavokerk, gekeken vanop het perceel van de pastorie. bron: RE-ST 03 Zone ten zuiden van de kerk vandaag in gebruik als parking. bron: RE-ST 04 Zone ten zuidoosten van de kerk, groenzone die overgaat in de pastorietain en het kerkhof. bron: RE-ST

01

02

03

BEELDMATERIAAL PERCEEL KERK EN DIRECTE OMGEVING

01 Zicht op het kerkhof met achteraan Oudstrijderskerkhof. Beelden gemaakt vanop het pad achter de Sint-Bavokerk. bron: RE-ST 03 Panoramafoto genomen vanaf het het grasveld richting de achterzijde van de kerk. bron: OMGEVING., OM-AR., Beheersplan Sint-Bavokerk en omgeving, Antwerpen, december 2020, pg. 102

01

02

03

BEELDMATERIAAL PERCEEL KERK EN DIRECTE OMGEVING

01 Zicht op de doorsteek en trage verbinding van de parking naar de Vrije Basisschool. bron: RE-ST 02 & 03 Zicht op de graftombe van 't Serclaes en de Ghellinck, ten noorden van Sint-Bavokerk. bron: RE-ST

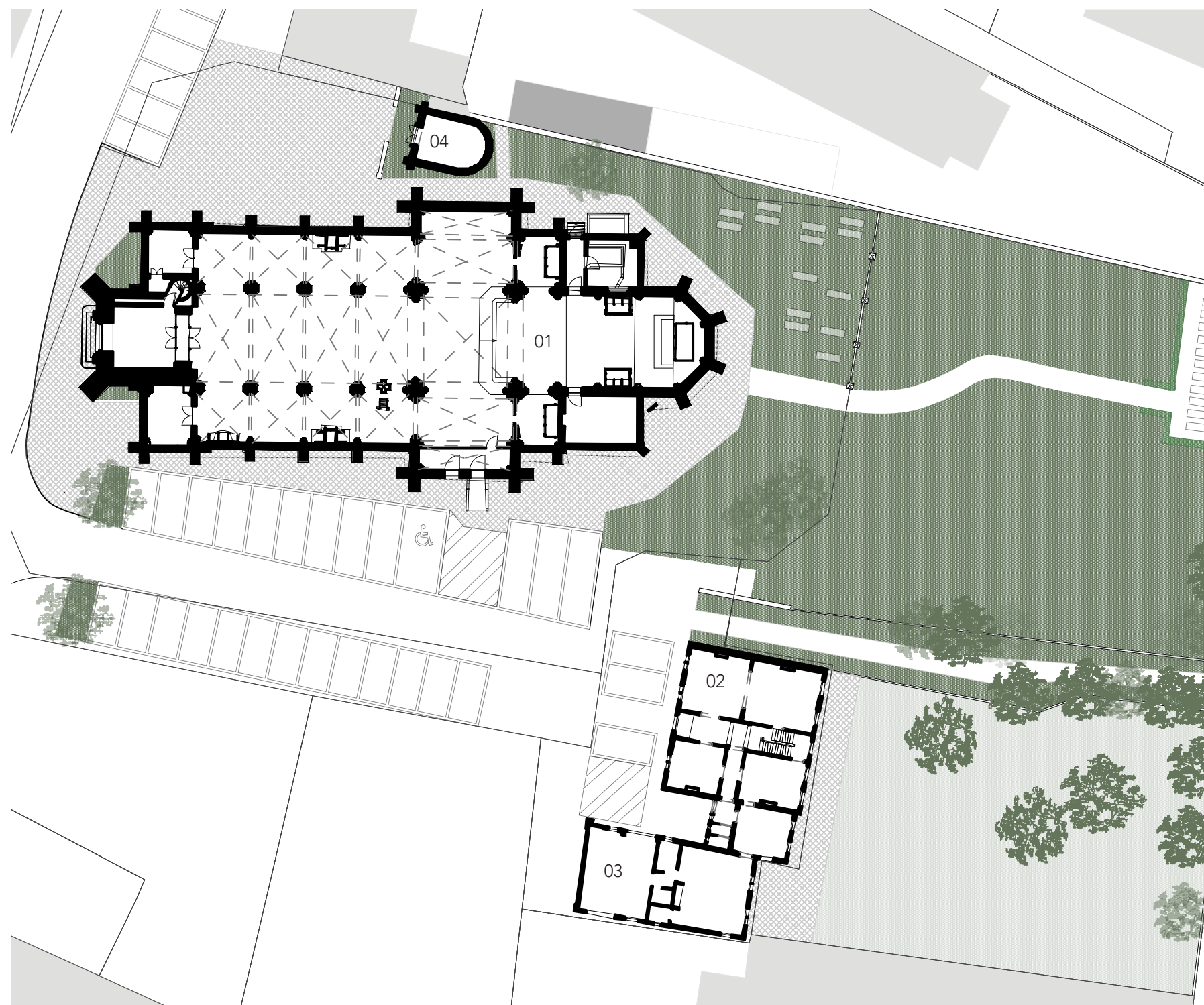
CONTEXT

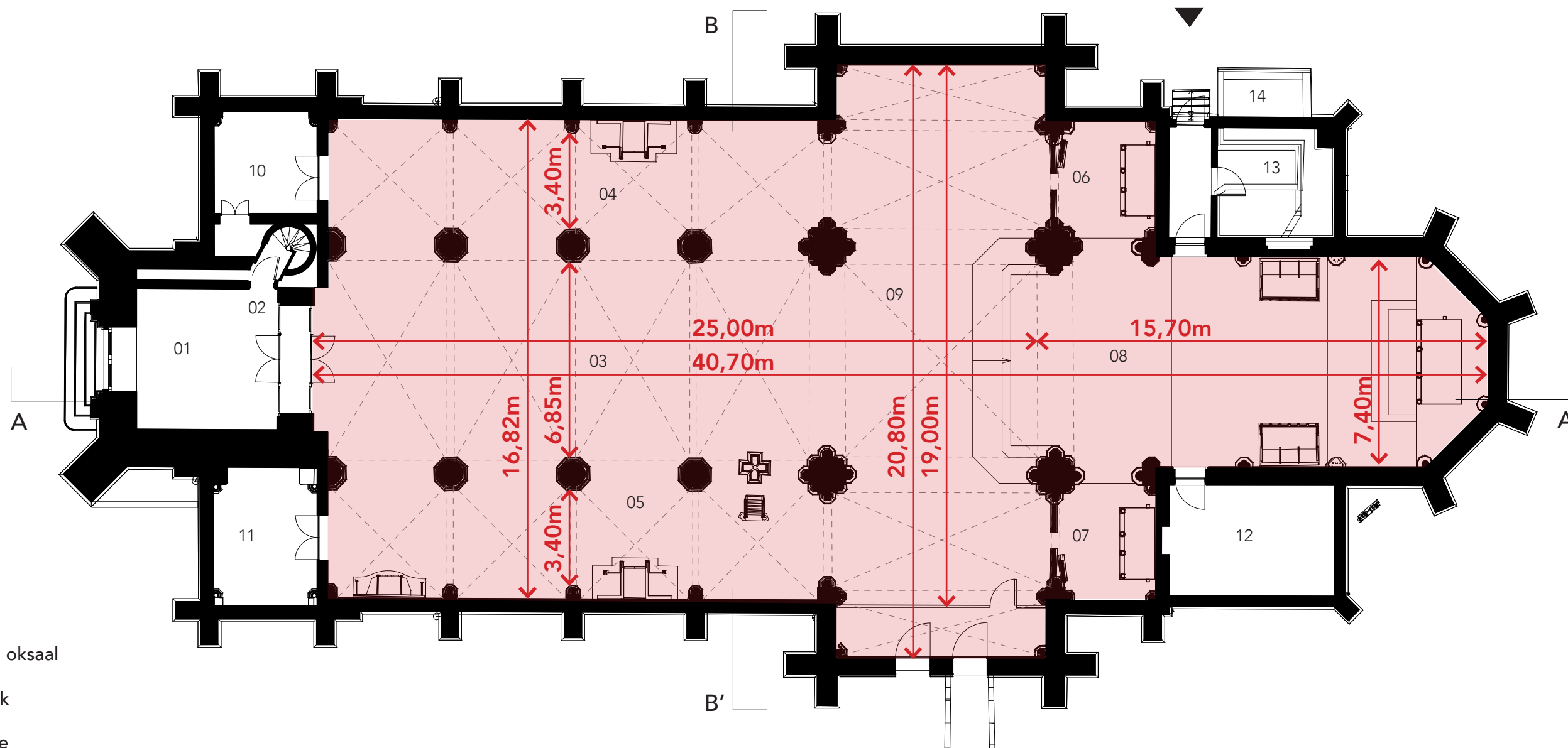
Sint-Bavokerk

- 01 Parochiekerk Sint-Bavo
- 02 Pastorie
- 03 Schuur
- 04 Graftombe

OVERZICHTSSPLAN
Niveau gelijkvloers

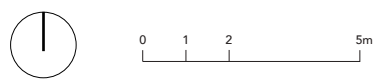

- 01 Inkomportaal
- 02 Trap naar toren en oksaal
- 03 Kerkschip
- 04 Noordelijke zijbeuk
- 05 Zuidelijke zijbeuk
- 06 Noordelijke zijkape
- 07 Zuidelijke zijkape
- 08 Verhoogd priesterkoor
- 09 Transept
- 10 Rouwkapel
- 11 Berging
- 12 Sacristie
- 13 Berging en stookruimte
- 14 Ingang stookruimte

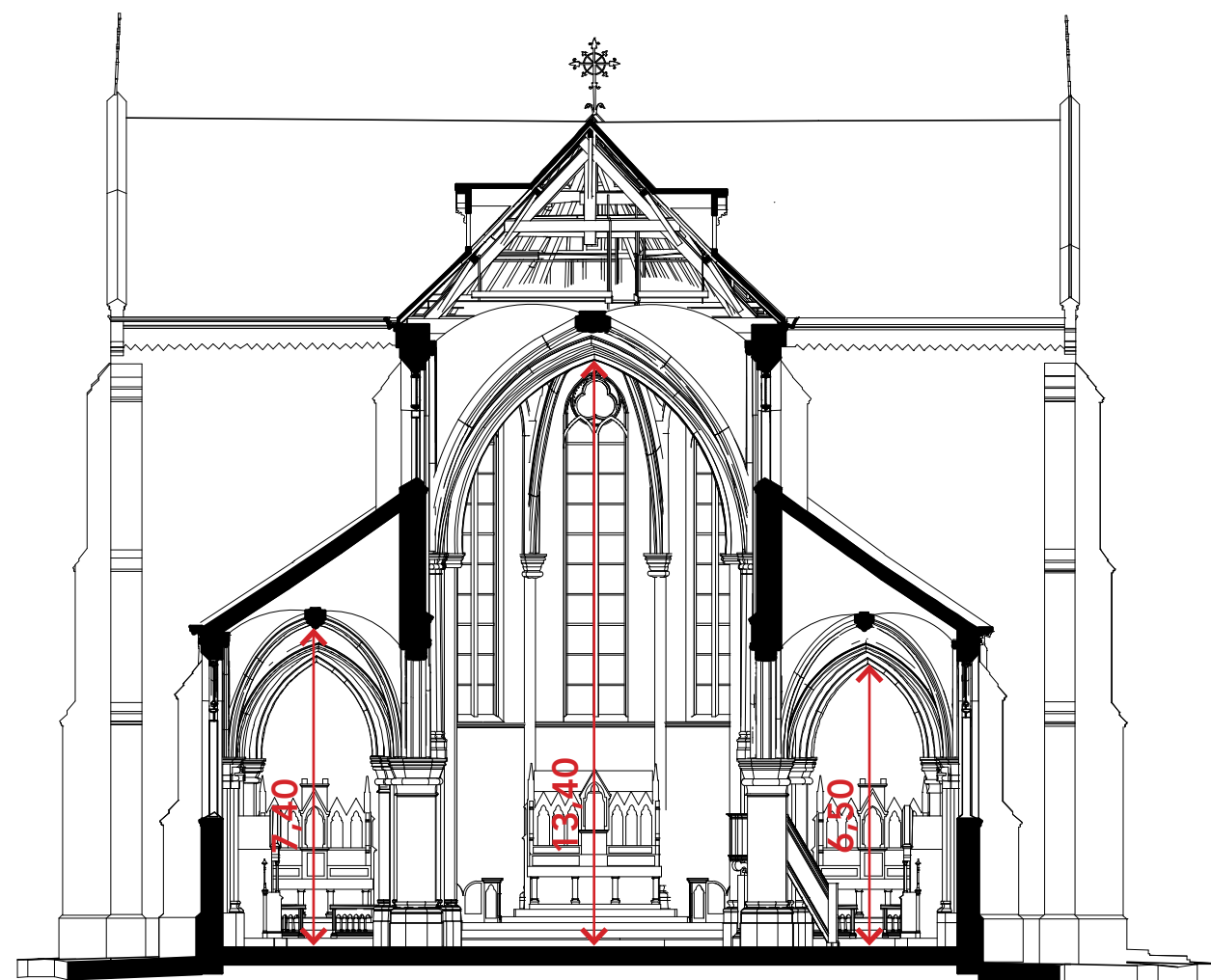
OPP. KERKRUIMTE: 600m²

GRONDPLAN GELIJKVLOERS KERK

DWARSDOORSNEDE BB'

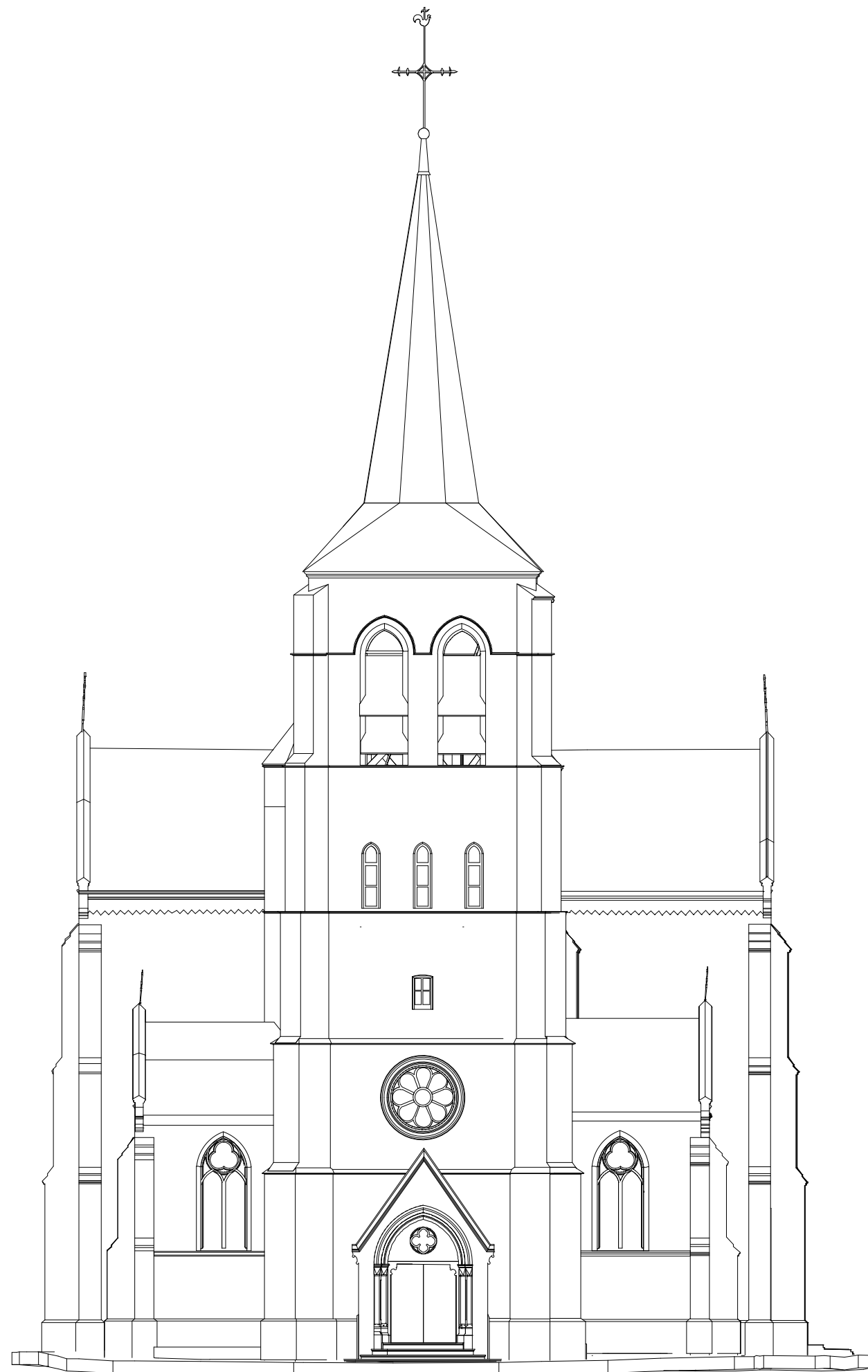
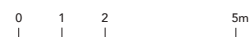

ZIJGEVEL KERK
Oriëntatie Zuid

0 1 2 5m

VOORGEVEL KERK
Oriëntatie West

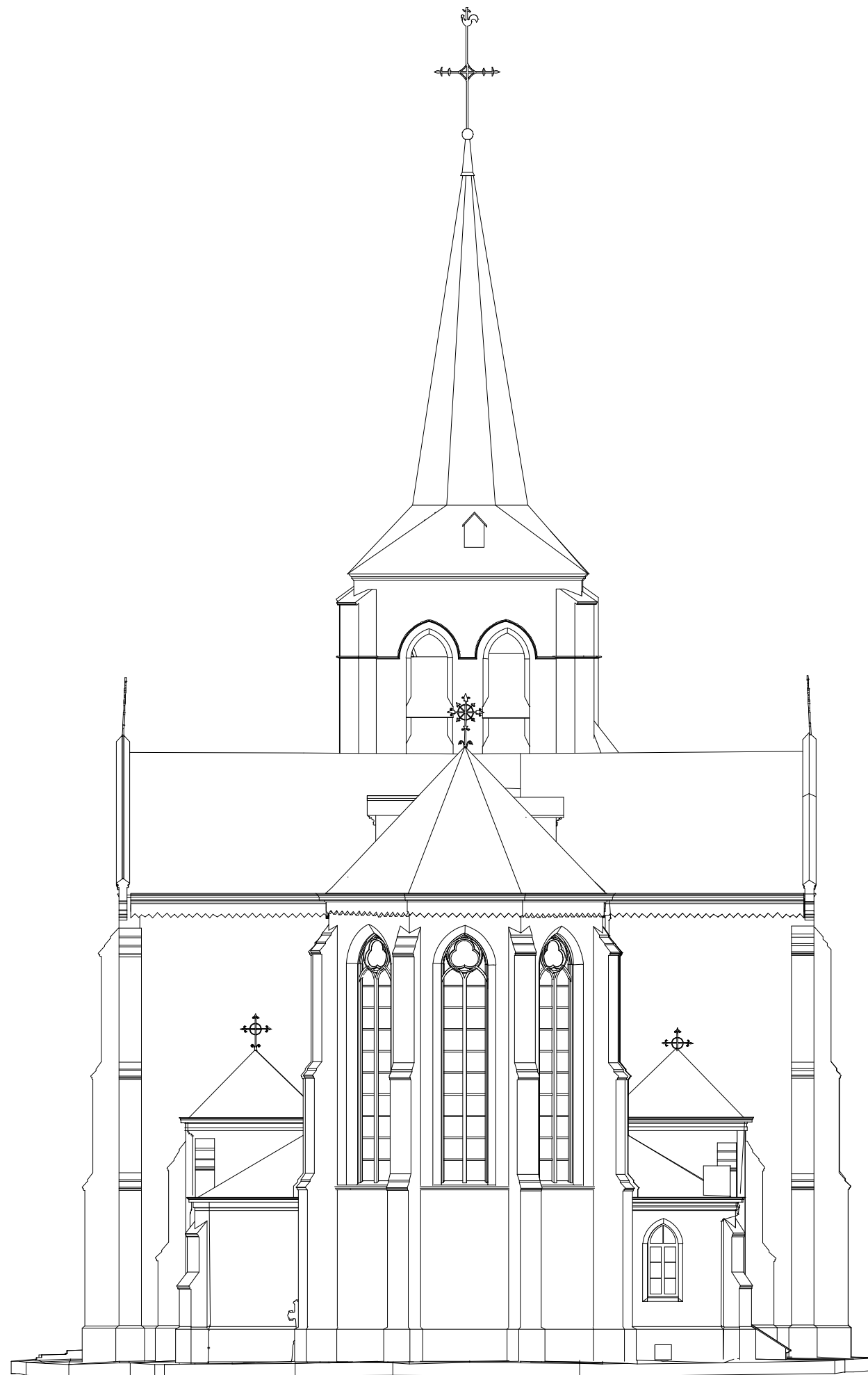
ZIJGEVEL KERK
Oriëntatie Noord

0 1 2 5m

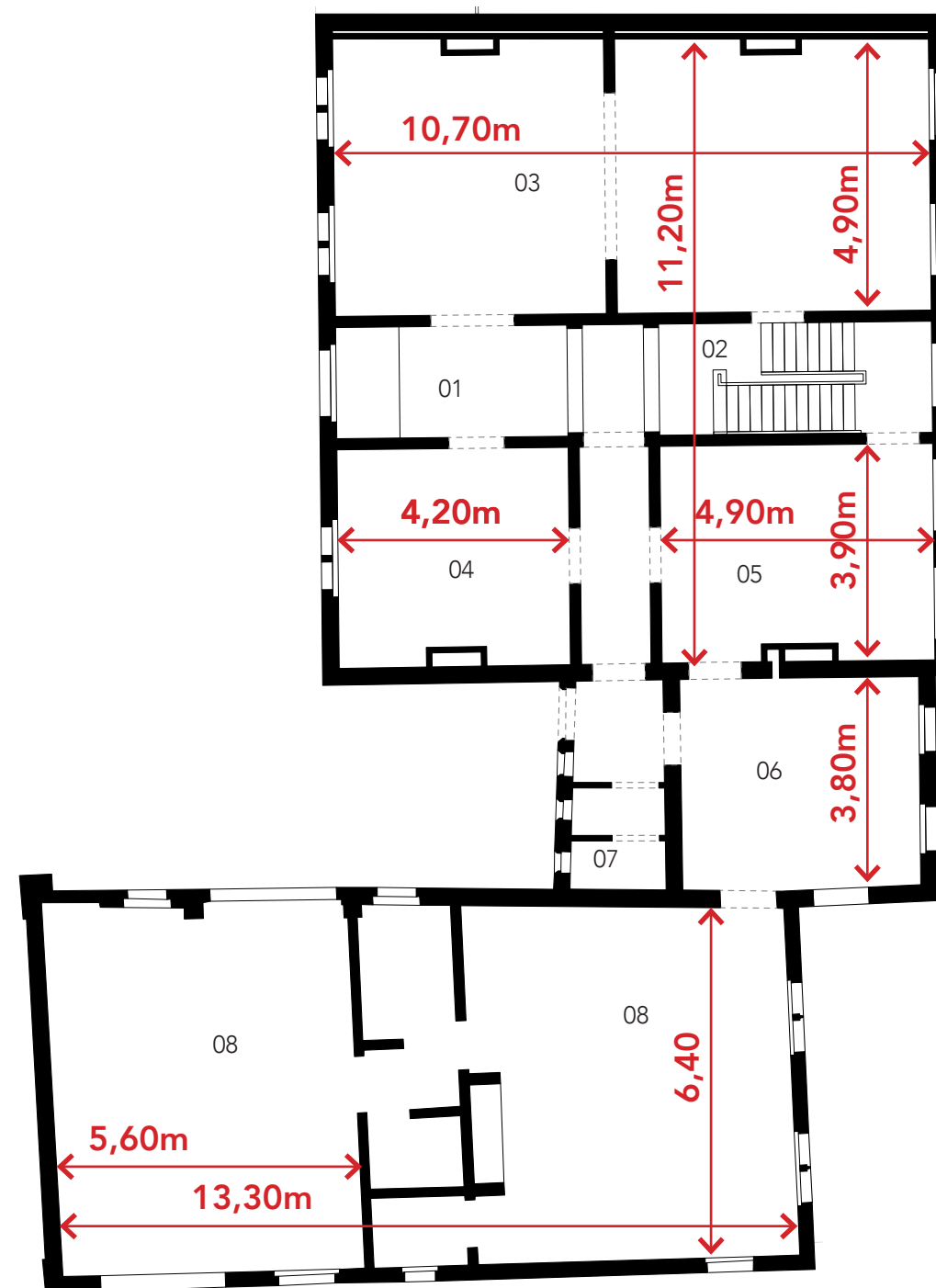
ACHTERGEVEL KERK
Oriëntatie Oost

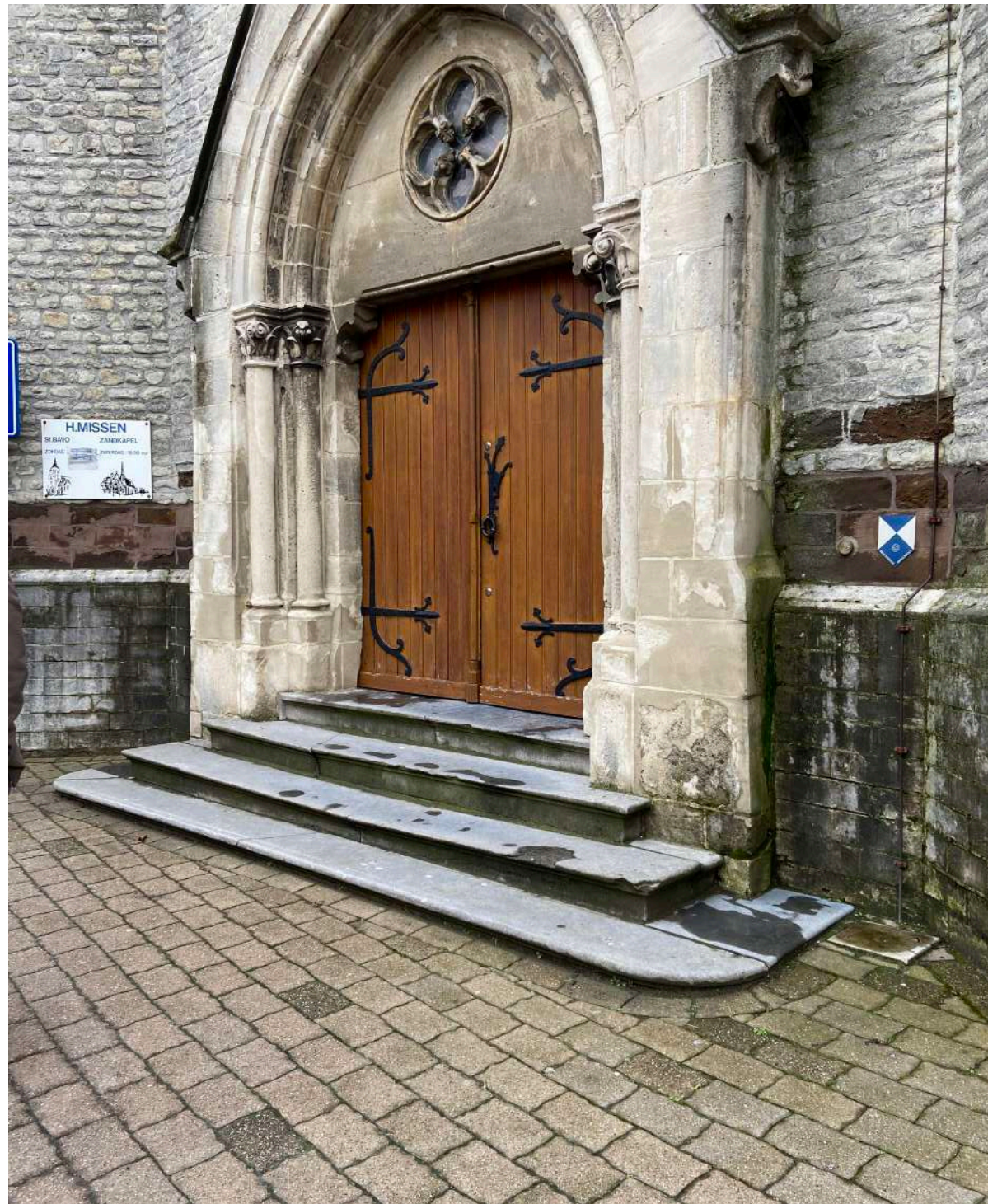
0 1 2 5m

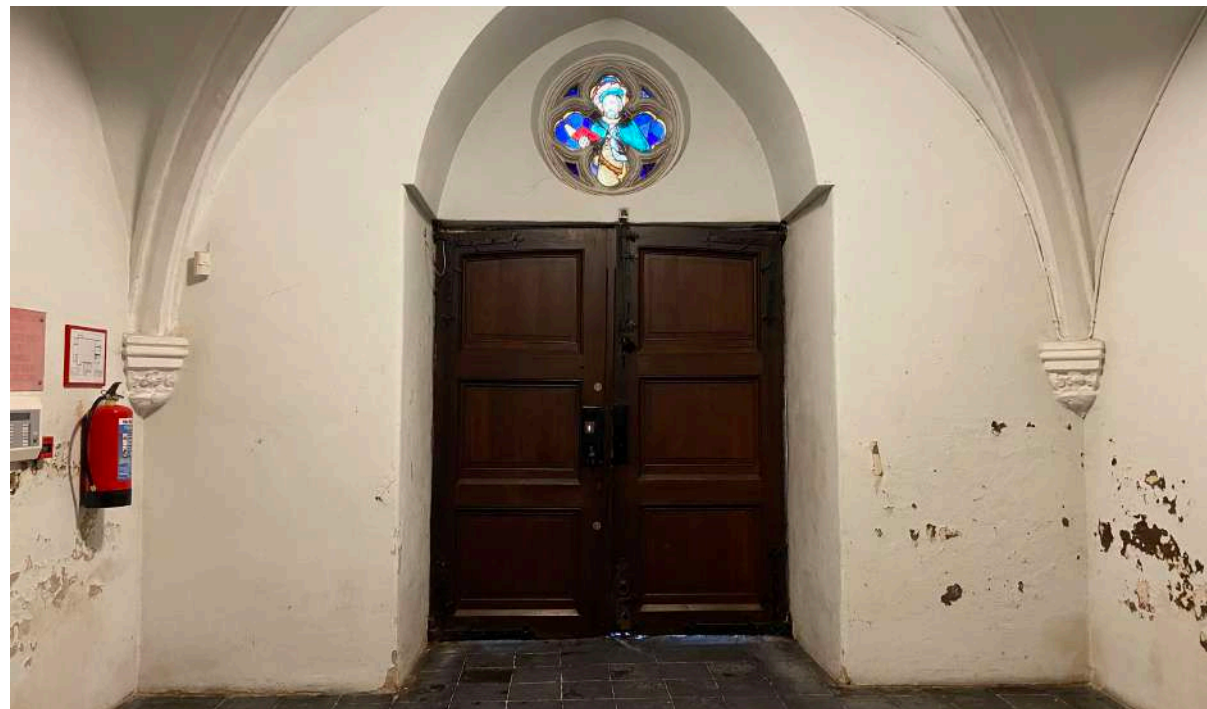
- 01 Inkom
- 02 Traphal
- 03 Administratie kerkfabriek
- 04 Studiebureau Jan Baelus
- 05 Studiebureau Jan Baelus
- 06 Keuken
- 07 Sanitair
- 08 Schuur

GRONDPLAN GELIJKVLOERS PASTORIE EN SCHUUR

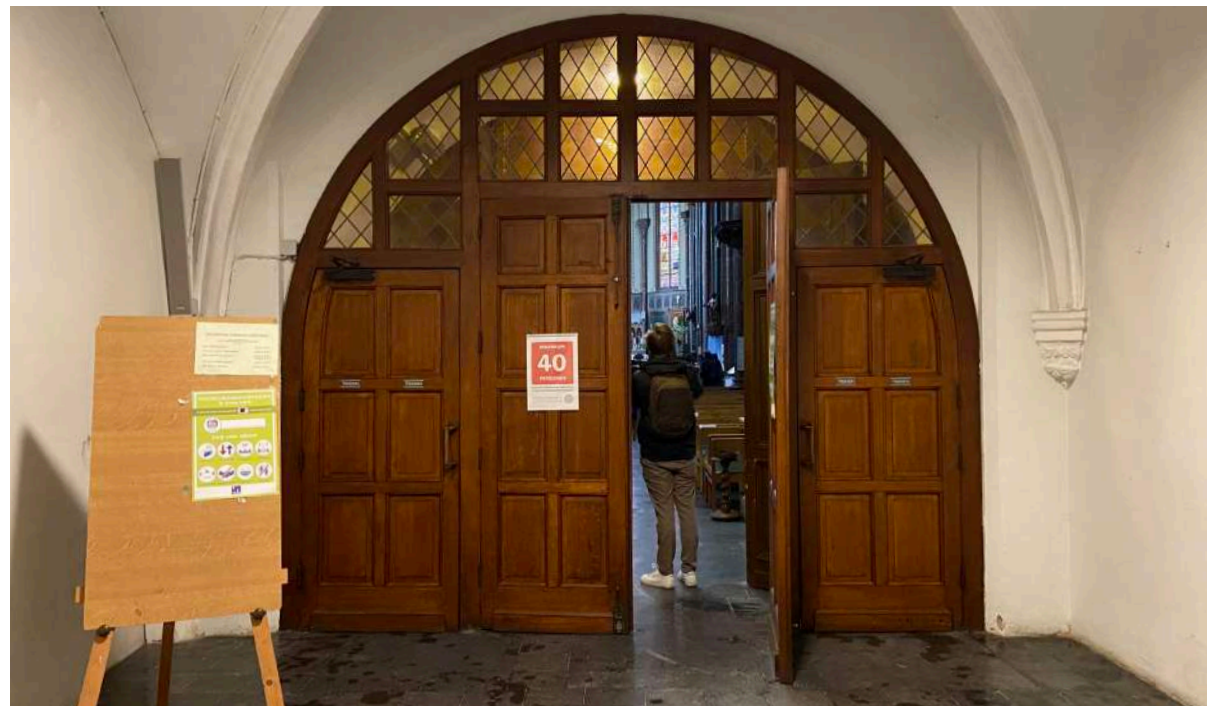

01

02

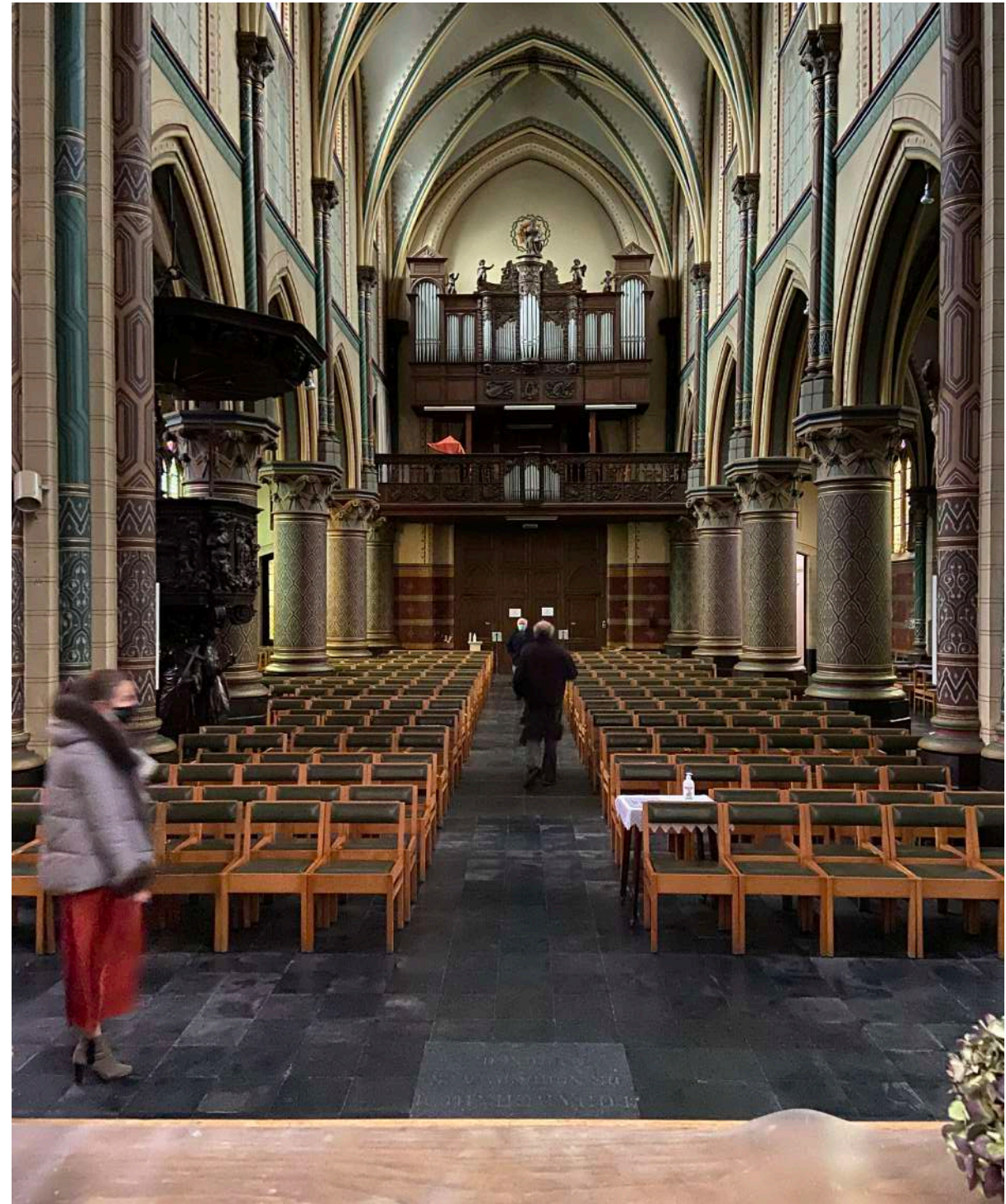
03

HET INTERIEUR VAN DE KERK

01, 02 & 03 Inkomportaal Sint-Bavokerk. bron: RE-ST

01

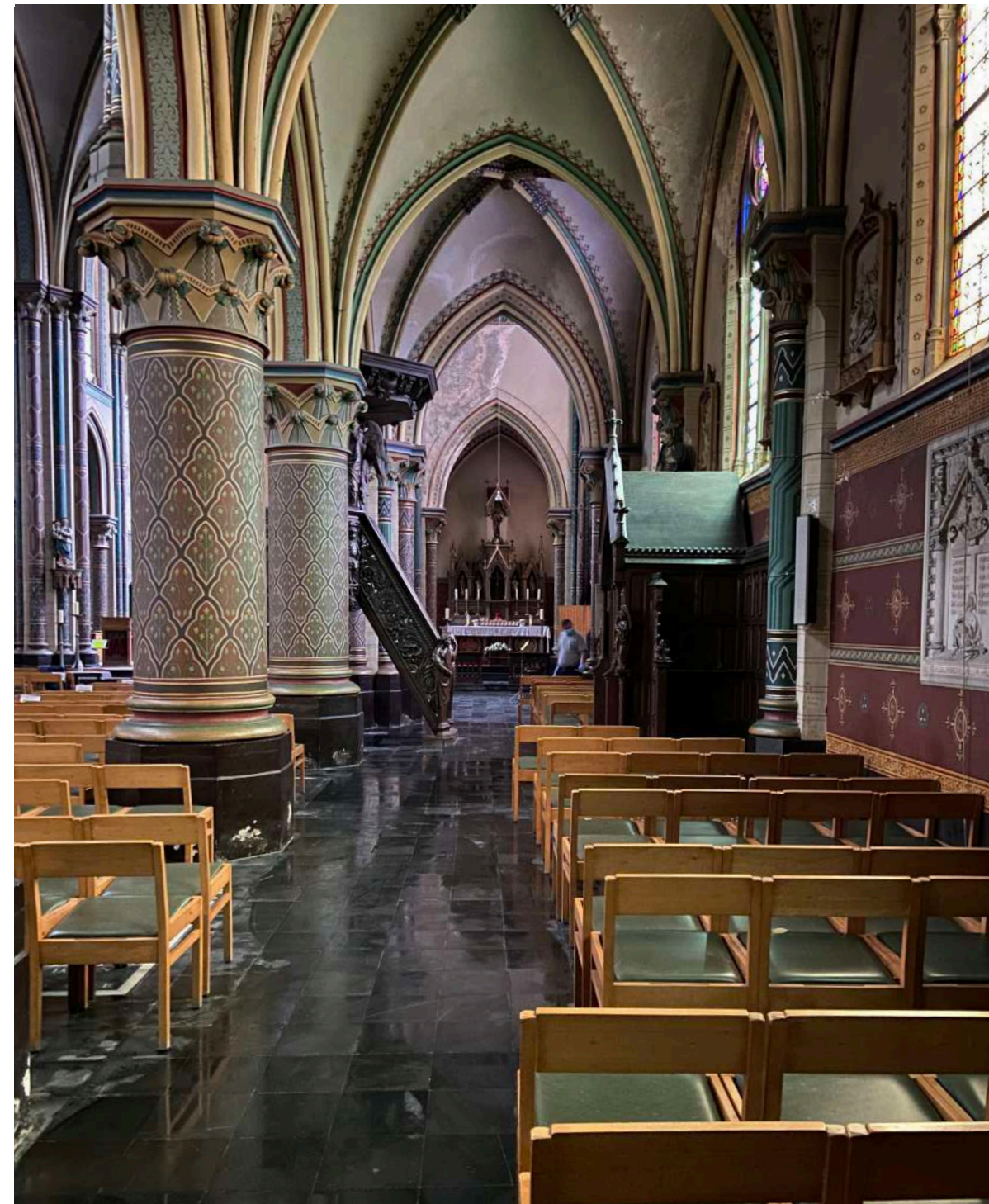
02

HET INTERIEUR VAN DE KERK

01 Foto van het kerkship, gekeken richting het hoogkoor. bron: RE-ST 02 Zicht op het kerkship en het oksaal met orgel. bron: RE-ST

01

02

HET INTERIEUR VAN DE KERK

01 Zicht op de noordelijke zijbeuk. bron: RE-ST 02 Zicht op de zuidelijke zijbeuk. bron: RE-ST

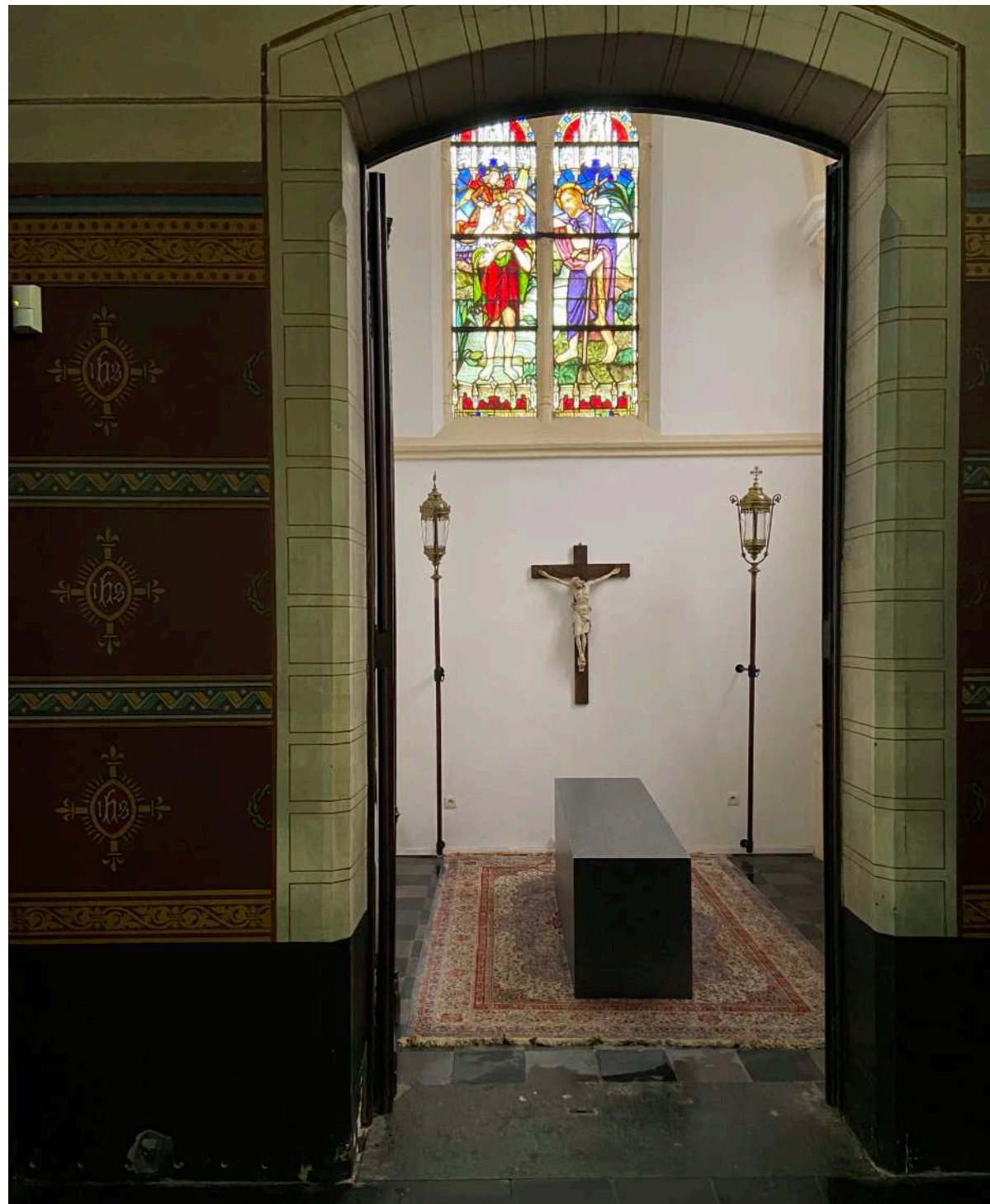
01

02

HET INTERIEUR VAN DE KERK

01 Zicht op het noordelijke zijaltaar. bron: RE-ST 02 Zicht op het zuidelijke zijaltaar. bron: RE-ST

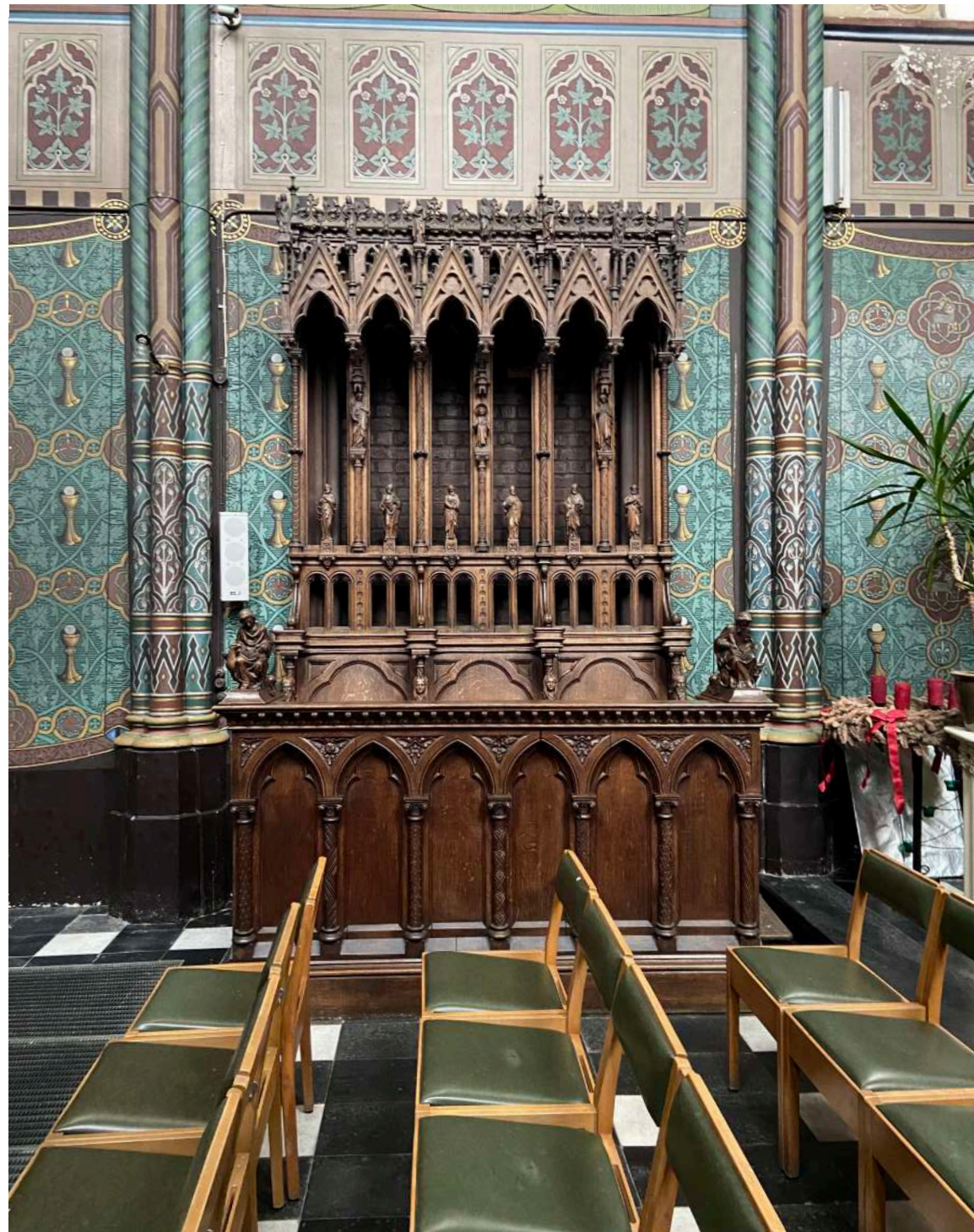
01

02

HET INTERIEUR VAN DE KERK

01 Zicht op de rouwkapel, ten noorden van het inkomportaal. bron: RE-ST 02 Berging ten zuiden van het inkomportaal.. bron: RE-ST

01

02

03

HET INTERIEUR VAN DE KERK

01 Zicht op het koorgestoelte in houtsnijwerk. bron: RE-ST 02 Zicht op het hoofdaltaar ter hoogte van het verhoogd priesterkoor. bron: RE-ST 03 Foto van het dienstaltaar. bron: RE-ST

01

02

03

HET INTERIEUR VAN DE KERK

01 Zicht op het kerkship vanuit de noordelijke zijbeuk. Centraal de in houtsnijwerk uitgewerkte preekstoel. bron: RE-ST 02 Schadebeeld van de waardevolle muurschilderingen ter hoogte van de noordelijke zijbeuk. bron: RE-ST 03 Zicht op één van de in houtsnijwerk uitgewerkte biechtstoelen. bron: RE-ST

01

02

HET INTERIEUR VAN DE KERK

01 Zicht op het kerkship vanuit de noordelijke zijbeuk. Centraal de in houtsnijwerk uitgewerkte preekstoel. bron: RE-ST 02 Zicht op het kerkship en koor vanop het orgelbalkon. bron: RE-ST

01

02

03

HET INTERIEUR VAN DE KERK

01, 02 & 03 De sacristie. bron: RE-ST

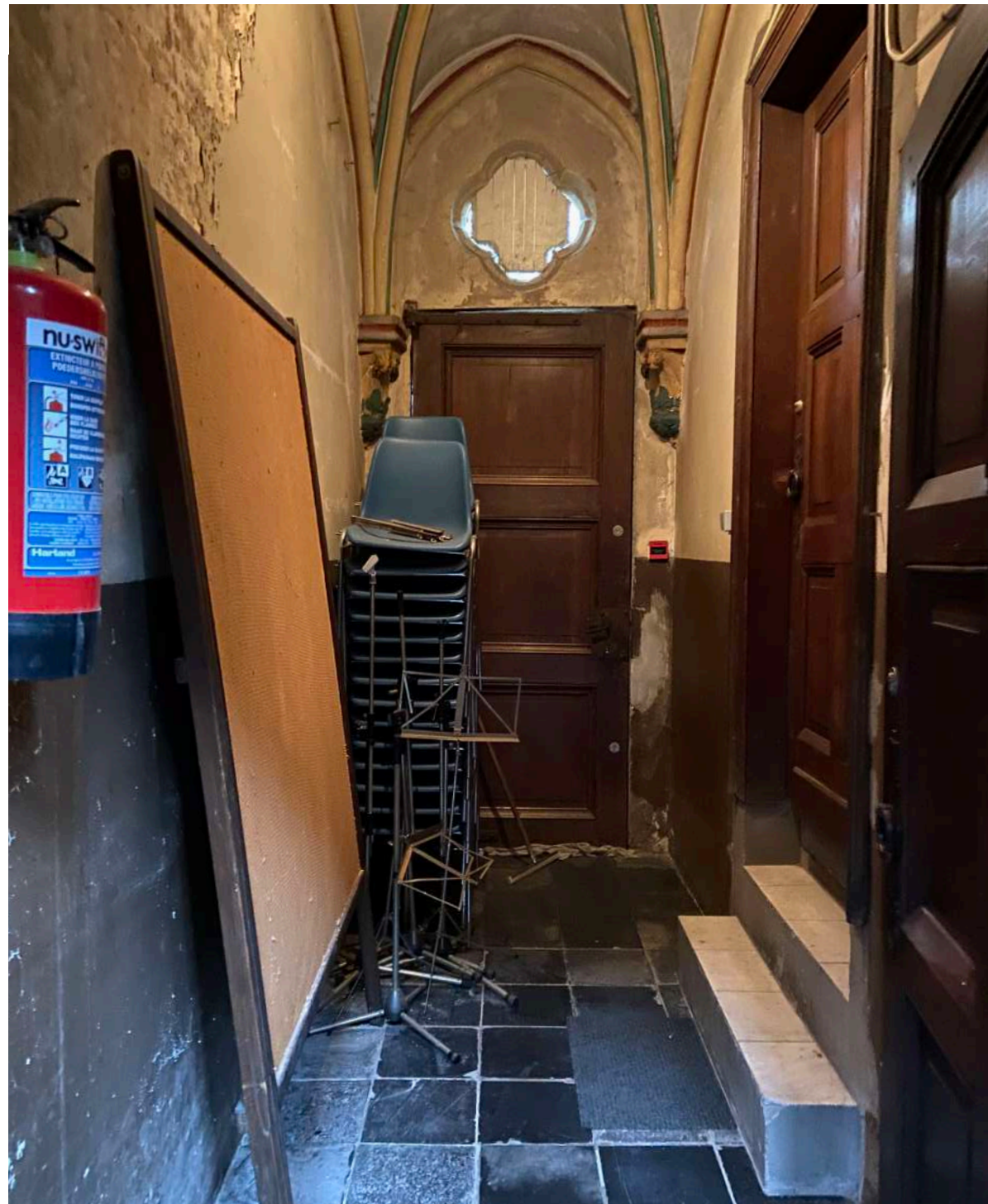
01

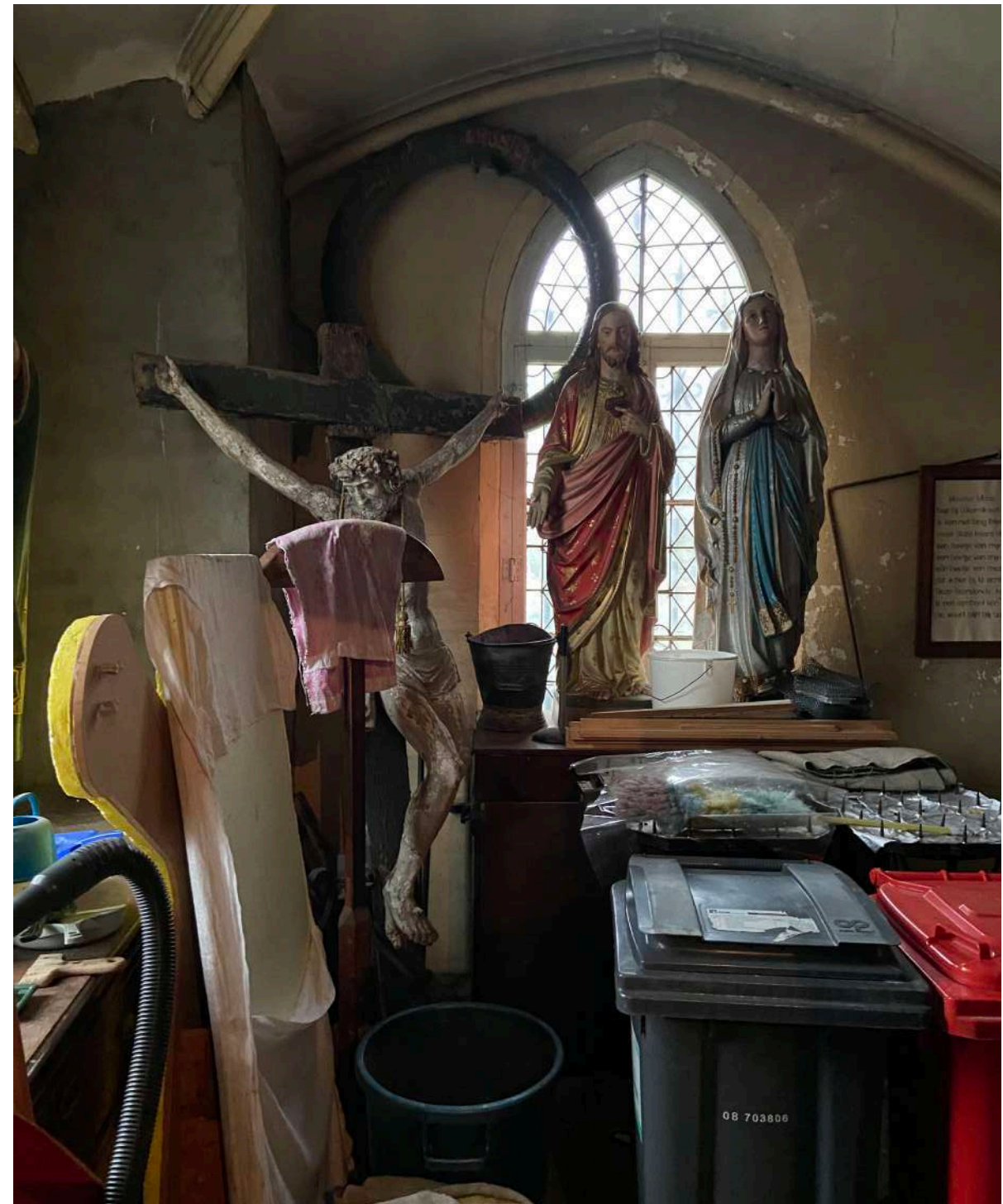
02

HET INTERIEUR VAN DE KERK

01 Deuropening in de zijwand van het priesterkoor. Deze geeft toegang tot de achterliggende bergruimte. Onder de bergruimte bevindt zich de technische ruimte, bereikbaar van buitenaf. bron: RE-ST 02 Detailfoto van de neo-gotische muurschilderingen. De schilderijen ter hoogte van het koor dateren van de bouw van de kerk. Lokaal zijn deze ernstig beschadigd ten gevolge van vochtproblematiek. bron: RE-ST

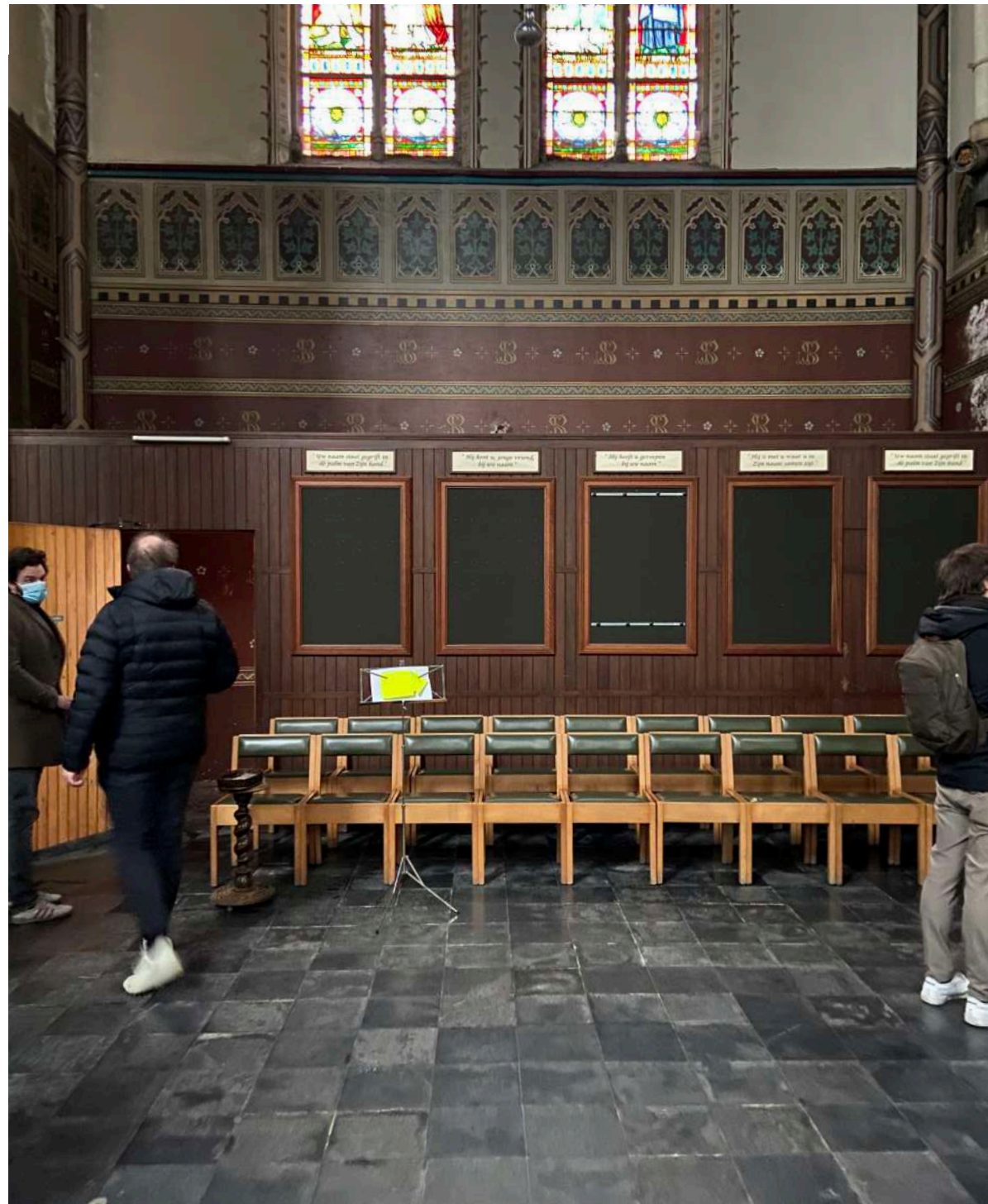
01

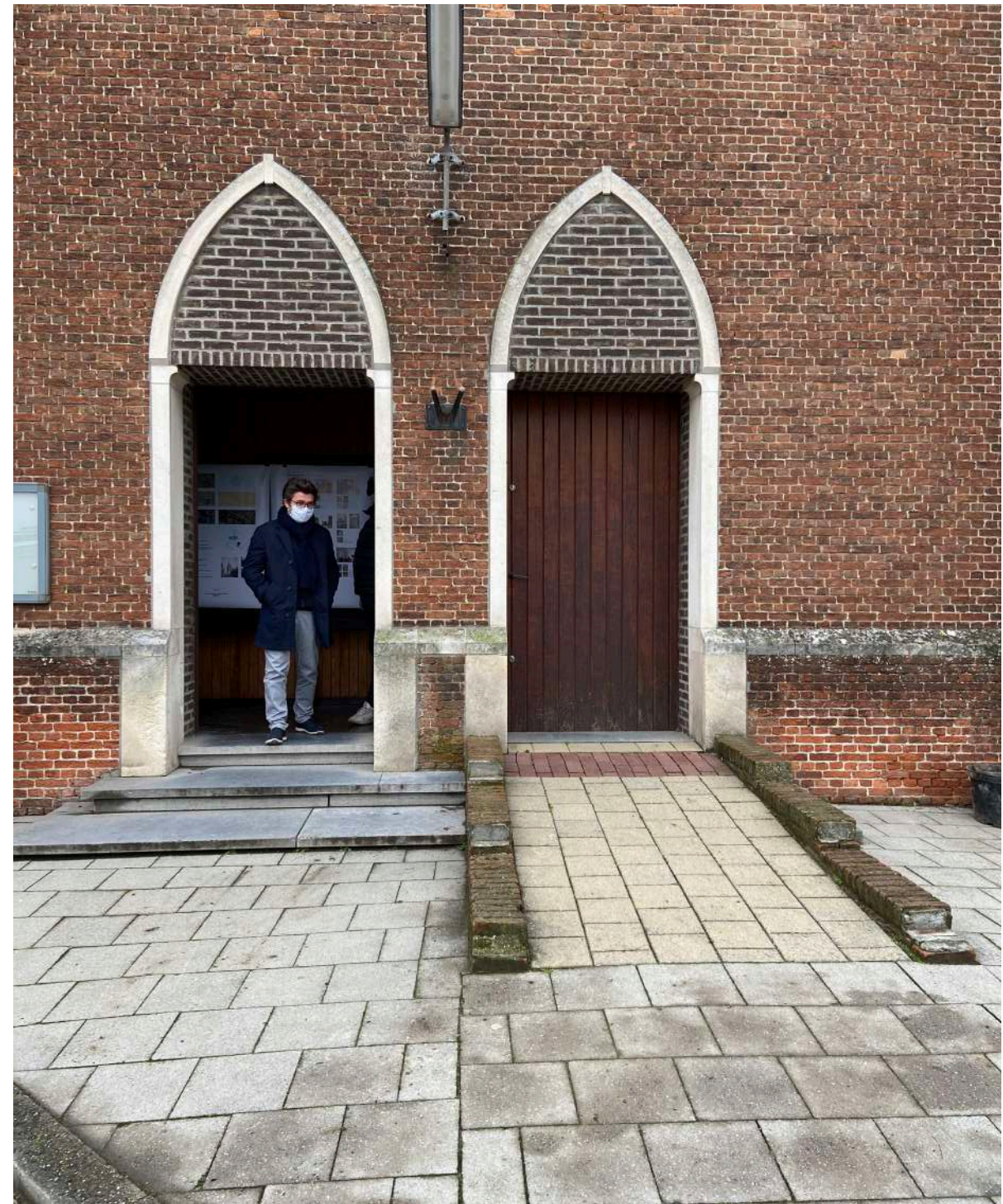
02

HET INTERIEUR VAN DE KERK

01 Het sas dat de rechtstreekse doorgang van buiten naar het koor verzorgt. De deur rechts (met 3 tredes) geeft toegang tot de bergruimte. Onder de bergruimte bevindt zich de technische ruimte, bereikbaar van buitenaf. bron: RE-ST 02 De bergruimte boven de stookruimte. bron: RE-ST

01

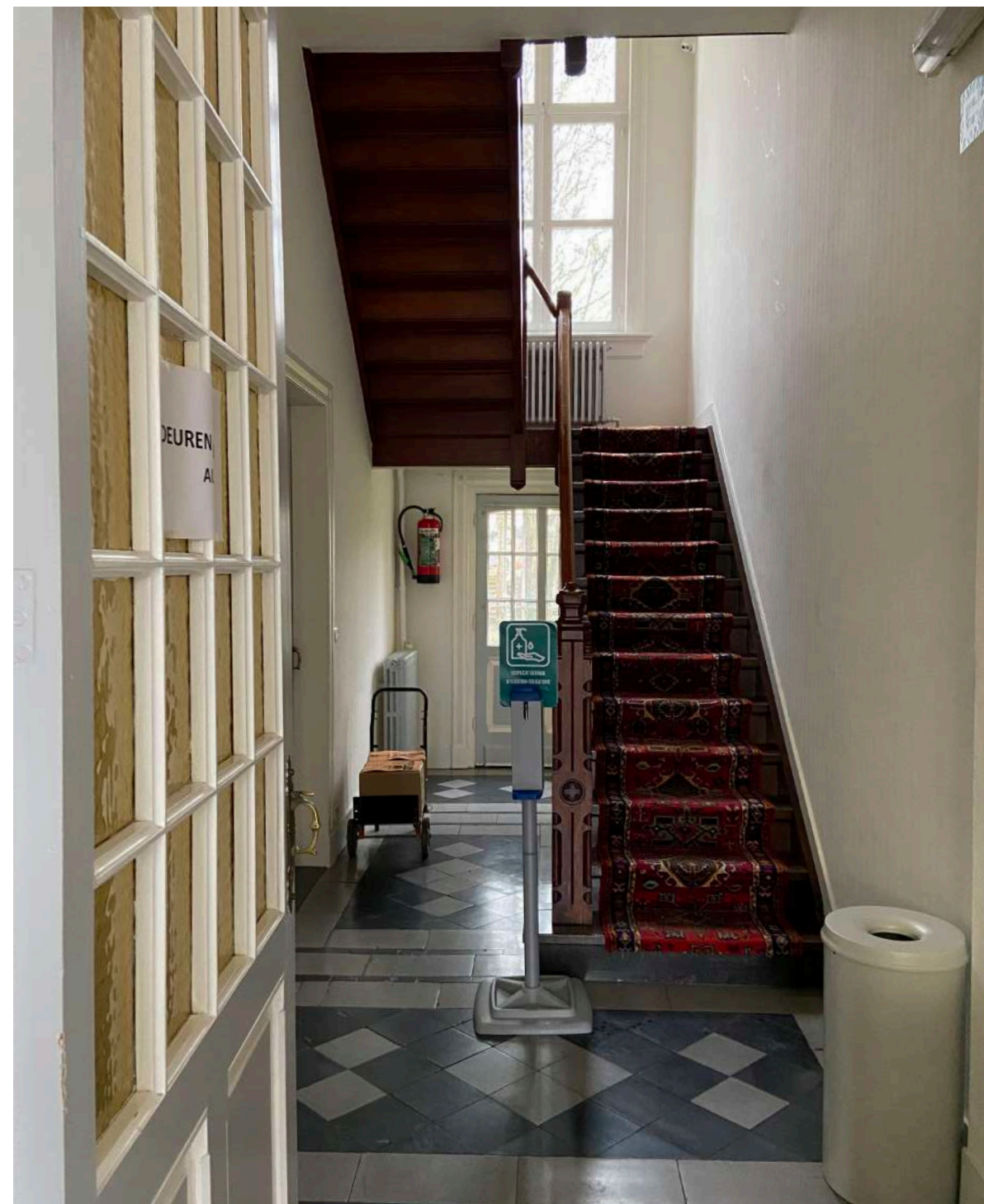
02

HET INTERIEUR VAN DE KERK

01 & 02 Het inkomsas, rond 1970 ingebracht in het transept ter afscherming van de nieuw gemaakte roelstoeltoegankelijke toegang in de zuidelijke transeptarm. bron: RE-ST

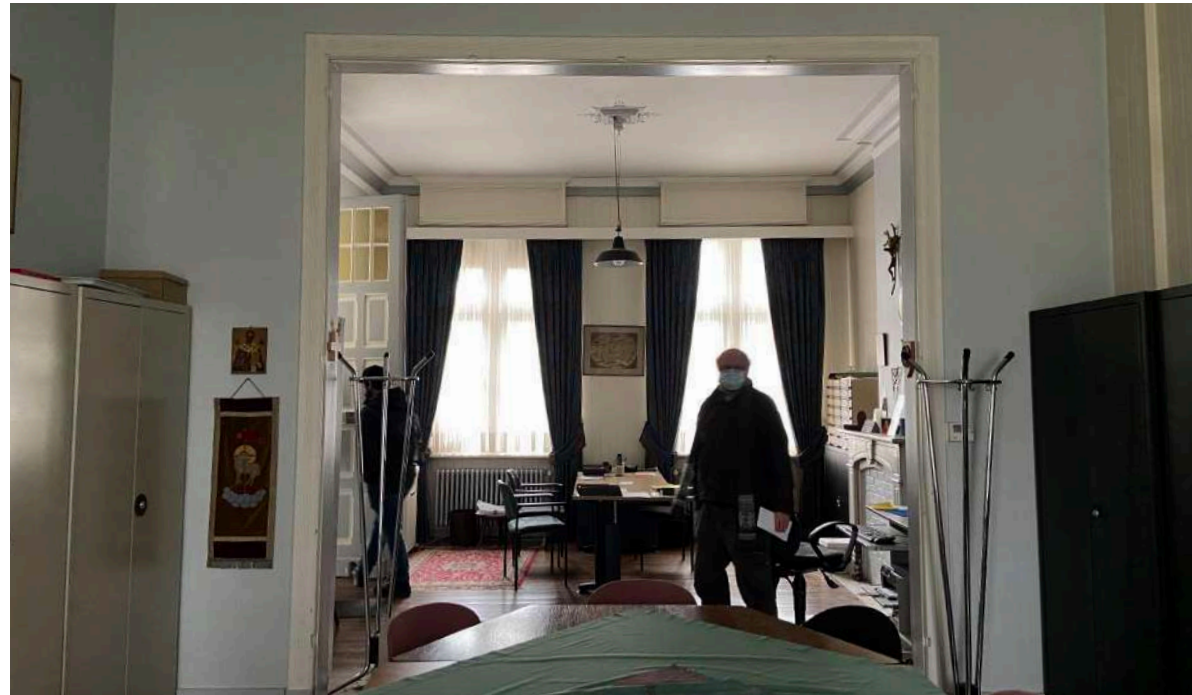
01

02

HET INTERIEUR VAN DE PASTORIE

01 & 02 Inkomhal en traphal in de voormalige pastorie. bron: RE-ST

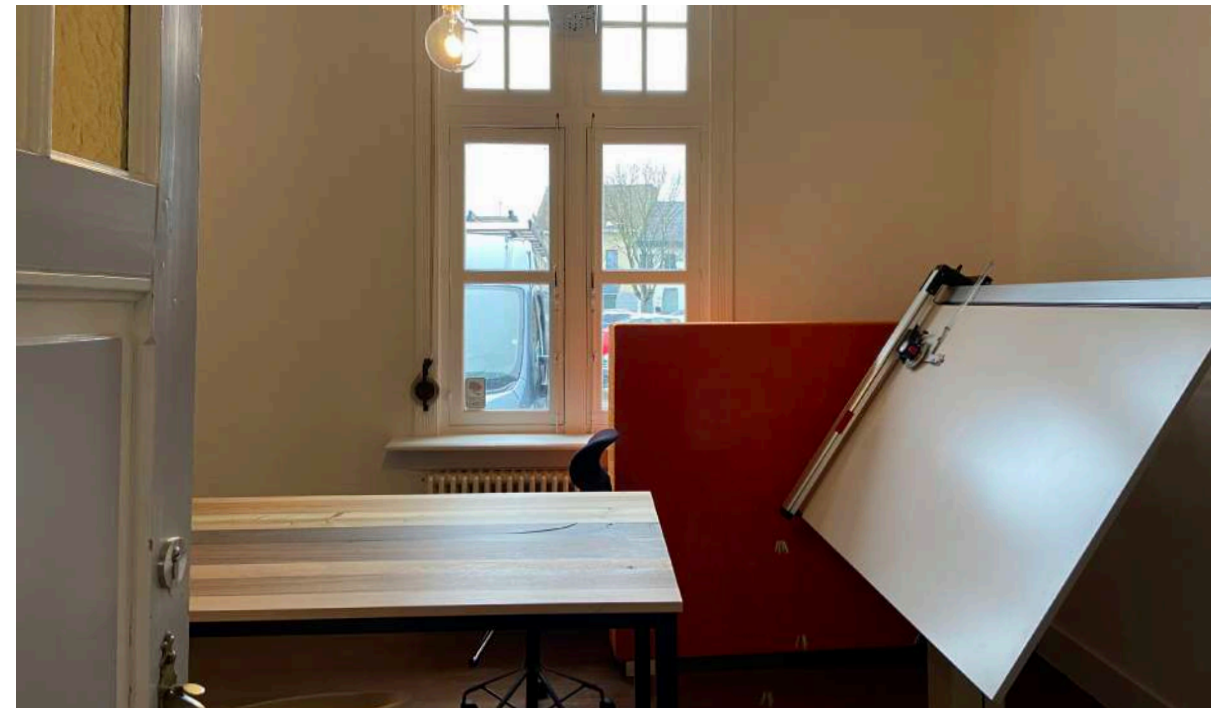
01

03

02

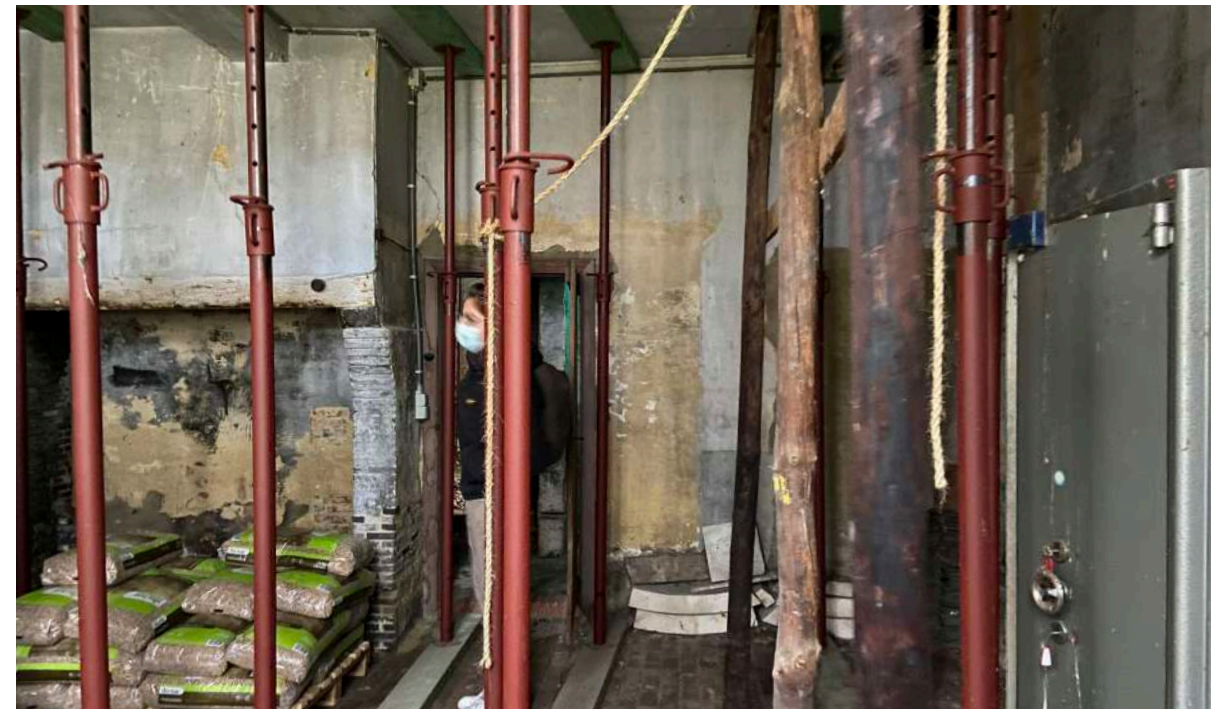
04

HET INTERIEUR VAN DE PASTORIE

01 & 02 Lokaal gelijkvloers pastorie, vandaag in gebruik voor administratie van de kerkfabriek Sint-Bavo. Het lokaal is voorzien van een bureel en vergaderruimte. bron: RE-ST 02 Twee lokalen op het gelijkvloers, vandaag ik gebruik als werkrimte voor het bureau planet interior (interieurarchitectuur). bron: RE-ST

01

02

03

HET INTERIEUR VAN PASTORIE EN SCHUUR

01 Zicht op de keuken op het gelijkvloers van de pastorie. bron: RE-ST 02 Foto gemaakt in de schuur. Deze wordt vandaag gestut in afwachting van restauratie. bron: RE-ST 03 Ontwerp voor restauratie van de schuur, opgemaakt door Bellemans architecten. bron: Stad Herentals

WAARDESCAN

Sint-Bavokerk en pastorie met schuur

De **Sint-Bavokerk** werd op 29.03.2019 vastgesteld als bouwkundig erfgoed op de officiële Inventaris van het Agentschap Onroerend Erfgoed en is sinds 28.04.1998 beschermd als monument 'Parochiekerk Sint-Bavo'. Het kerkgebouw is beschermd omwille van het algemeen belang gevormd door de artistieke en historische waarde. Ook **pastorie en schuur** werden op 29.03.2019 vastgesteld als bouwkundig erfgoed. Beiden zijn sinds 13.04.2004 beschermd als monument 'Pastorie Sint-Bavoparochie met vleugel van oude pastorie'. De bescherming wordt geduid omwille van het algemeen belang gevormd door de (architectuur)historische waarde. De graftombe van familie 't Serclaes en de Ghellinck is eveneens beschermd als monument en draagt bij aan de 'ensemblewaarde' van het geheel. De grafkapel (en voormalig klooster) heeft ook een sociaal-culturele waarde.

De kerk en aanhorigheden is een uniek en plaatsgebonden gegeven. De nevenbestemming moet niet alleen de structuur en architecturale eigenheid van het gebouw en haar interieur respecteren, maar ook eerbied hebben voor de geest en de herinnering van de plaats. Door Jelsma beschrijft in haar boek 'handboek voor sluiting en herbestemming van kerkgebouwen' dat "een geslaagde transformatie het voortbestaan van het gebouw veiligstelt, het belang benut, de schoonheid en de betekenis van het kerkgebouw eerbiedigt, nieuwe kansen voor de toekomst biedt en het functioneren van het gebouw voor de omgeving verbetert". Het gebouw mag niet onttoverd worden en moet zijn functie als centrumplek voor de gemeenschap kunnen blijven vervullen. In het kader van het haalbaarheidsonderzoek worden de belangrijkste erfgoedwaarden van de kerk kort toegelicht. De volledige motivatie voor bescherming is terug te vinden in het beschermingsbesluit.

bron: OMGEVING., OM-AR., Beheersplan Sint-Bavokerk en omgeving, Antwerpen, december 2020, pg. 14

WAARDESCAN

Sint-Bavokerk

(ARCHITECTUUR)HISTORISCHE WAARDE

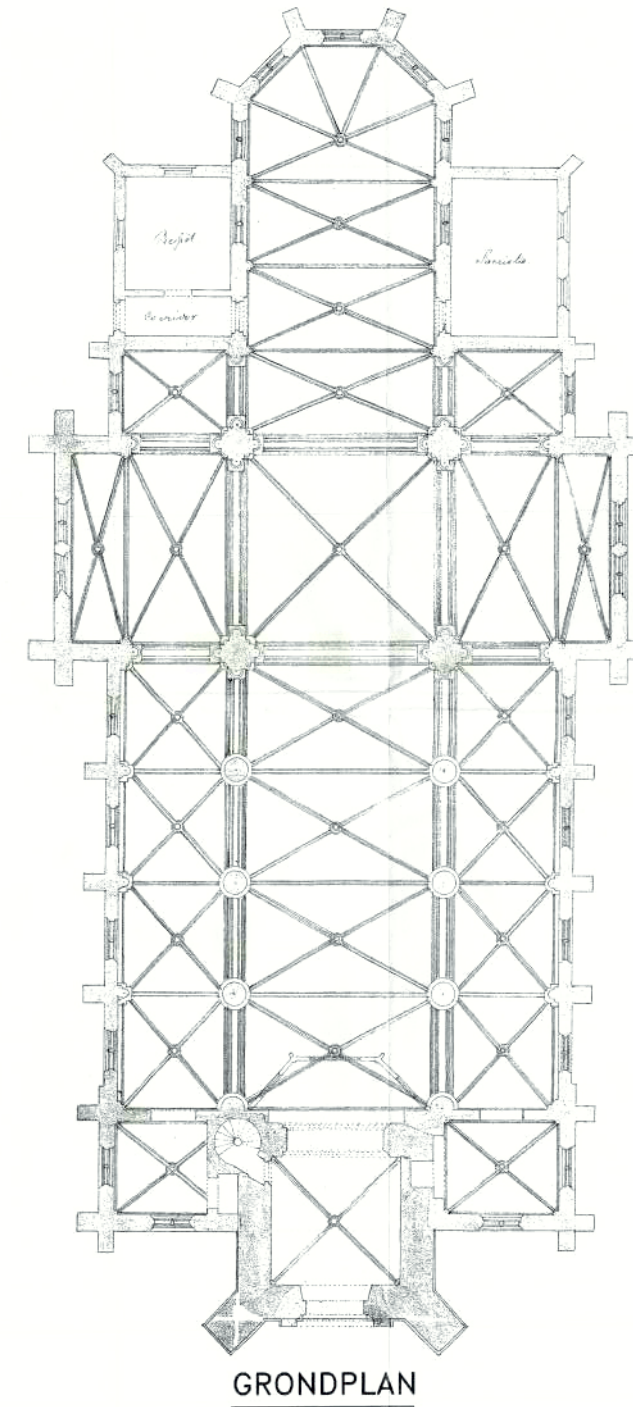
Het betreft de (architectuur)historische erfgoedwaarde van de Sint-Bavokerk te Herentals als kerk waarvan de **oudste vermelding teruggaat tot 1607**. Het kerkgebouw wordt gekenmerkt door de bewaarde **15e eeuwse gotische toren**. Het kerkship, transept en hoogkoor werden herbouwd omstreeks 1870-1875 naar ontwerp van provinciaal architect Johan Van Gastel en later overgenomen door Pieter Jozef Taeymans.

Exterieur

Het kerkgebouw werd geconcepieerd als **driebeukige kruisbasiliek met ingebouwde westtoren**. Kerkship en zijbeuken zijn opgebouwd uit vier traveeën, het transept uit één travee. Het koor werd geconcepieerd in vier rechte traveeën met drieledige koorsluiting. Het kerkgebouw werd opgetrokken in baksteenmestelwerk. Afgewisseld met natuursteen ter hoogte van dekstenen, doorlopende cordons en venstertraceringen. Het geheel is gevat onder leien zadeldaken.

De toren van vijf geledingen wordt bekroond met een ingesnoerde naaldspits en bestaat uit een zandstenen onderbouw met een band van ijzerzandsteen en een bakstenen bovenbouw met in de derde geleding gebruik van zandsteen voor de hoekstenen en vensteromlijstingen. Links sluit een polygonale traptoren van bak- en zandsteen aan. De toren is voorzien van versneden, overhoekse steunberen. De toegang wordt gevormd door een schouderboogdeur onder spitsboogveld waarin een radvenster met vierpas, dagkanten met gekoppelde zuiltjes onder geprofileerde spitsboog en het geheel in een vlakke omlijsting met puntgevel. De inkom wordt bekroond door een roosvenster en aan de noordzijde bevindt zich een overluifeld kruisbeeld uit de 16de eeuw.

bron: Agentschap Onroerend Erfgoed 2021: Parochiekerk Sint-Bavo [online] <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/47258> (Geraadpleegd op 01-05-2021)

Interieur

De Sint-Bavokerk wordt gekenmerkt door een **opmerkelijk gepolychromeerd interieur**. De neo-gotische binnenschilderingen werden reeds bij de bouw van de kerk in 1870 aangebracht en bestaan uit geometrische en bloemmotieven, trompe-l'oeils en christelijke symbolen zoals vis, lam, godslamp, IHS enz. Rond de jaren 1880 decoreerde Van Aerschot het koor en het nieuwe hoofdaltaar en vervolgens ook de zijkoren, de kruisbeuk en de zijbeuken, opgevolgd door zijn medewerker Vincent Verstreyden. **Enkel in het koor is het originele schilderwerk bewaard.**

Het kerkship werd in 1956 herschilderd. De verschillende wanden en interieurelementen werden wit geschilderd en versierd, zoveel mogelijk volgens hetzelfde patroon, mogelijk door schildersfamilie Mertens uit Noorderwijk. De verschillende decorateurs van de kerk moeten verder worden onderzocht om uit te zuiveren welk schilderwerk door wie is gebeurd. Hoe meer terug in tijd, hoe mooier de patronen die tevoorschijn komen. Een voorbeeld van de oudste, nog bewaarde schildering dateert uit 1875 en bevindt zich in het hoogkoor.

De kruisbasiliek wordt gekenmerkt door hoge spitsbogen op zuilen met polygonale sokkel en knoppenkapiteel en wordt overwelfd door kruisribgewelven.

De kerk bevat nog **gedeeltelijk het meubilair van de vroegere kerk** zoals de preekstoel (1662), beelden uit gepolychromeerd hout (16-17e eeuw). Het geheel werd aangevuld met neogotisch meubilair. In de vloer zijn 24 grafstenen bewaard, restanten van 'aanstaande' mensen die toen nog in de kerk werden begraven (18e eeuw). De zeven originele glasramen uit 1872, vervaardigd door Samuel Coucke uit Brugge zijn nog aanwezig. In 1943 werden ze aangevuld met nieuwe ramen.

bron: Agentschap Onroerend Erfgoed 2021: Parochiekerk Sint-Bavo [online] <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/47258> (Geraadpleegd op 01-05-2021)

ARTISTIEKE WAARDE

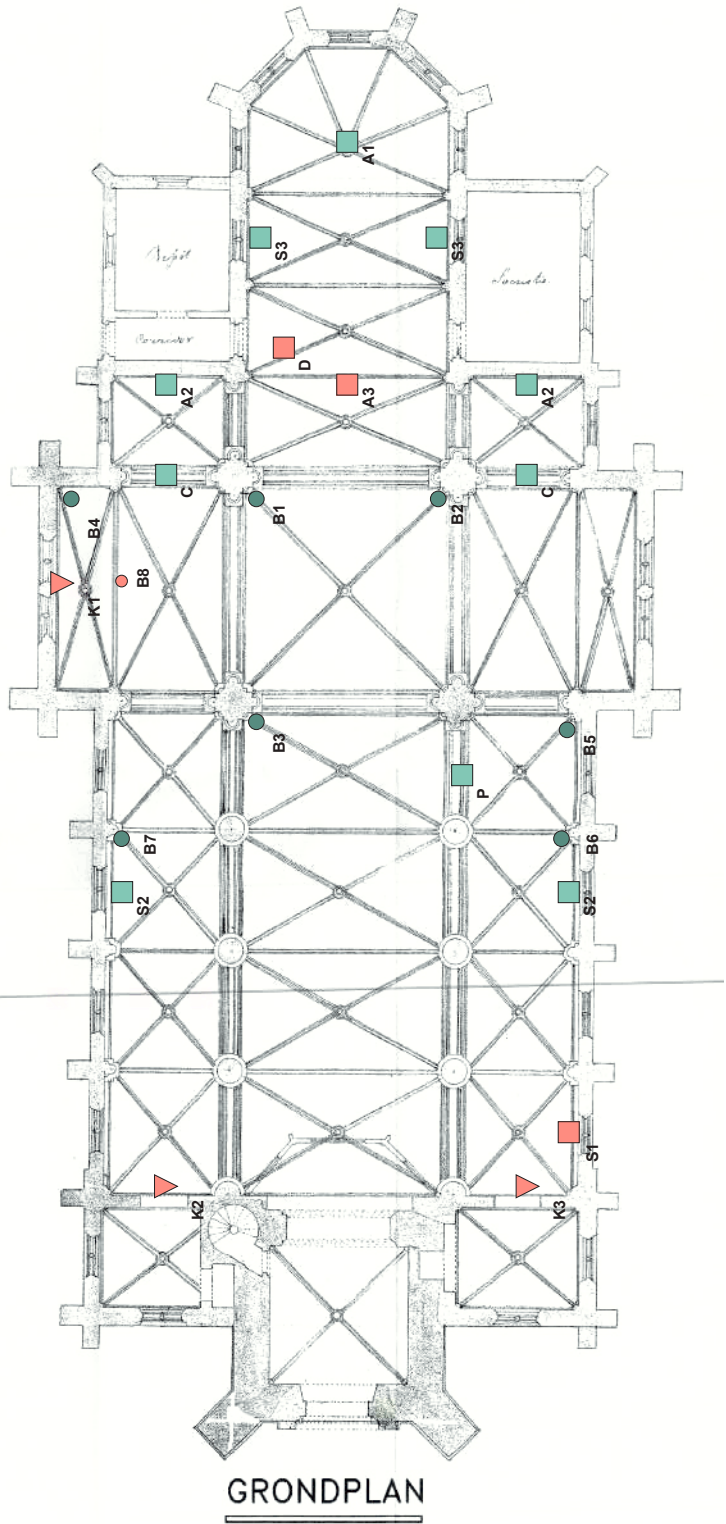
‘Kerk uit 1870-1875 met volledig bewaarde neogotische binnenschildering; een van de weinige exemplaren waarin dit soort schildering bewaard bleef. ’

De architecturale beleving van het kerkgebouw wordt grotendeels bepaald door het gepolychromeerde interieur, tesamen met de verschillende ornamenten en aanwezige interieurelementen. Het goed bewaarde neogotische interieur van de kerk geeft blijk van de bijzondere architectuurhistorische erfgoedwaarde van het gebouw. Op bijgevoegd plan worden de verschillende erfgoedobjecten/cultuurgoederen aangeduid. Alle architecturale onderdelen en ‘nagelvaste’ interieurelementen worden als onroerend door aard beschouwd. *

B1 - Onze-Lieve-Vrouw met kind	K1 - De Vermenigvuldiging van de	S3 - koorgestoelte
B2 - Sint-Bavo	broden en de vissen	A1 - hoofdaltaar
B3 - Jezus aan het kruis	K2 - Onze-Lieve-Vrouw met	A2 - zijaltaar
B4 - Sint-Sebastiaan	slapend Jezuskind	A3 - altaar
B5 - Sint Rochus	K3 -De Heilige Hiëronymus	D - doopvont
B6 - Sint Jan Berchman	P - preekstoel	C - communiebank
B7 - Antonius van Padua	S1 - biechtstoel 1	
B8 - Onze-Lieve-Vrouw	S2 - biechtstoel 2	

- sculptuur (onderdeel van beschermd monument)
- vast meubilair (onderdeel van beschermd monument)
- ▼ niet beschermd schilderij (geen cultuurgoed)
- niet beschermd sculptuur (geen cultuurgoed)
- niet beschermd meubilair (geen cultuurgoed)

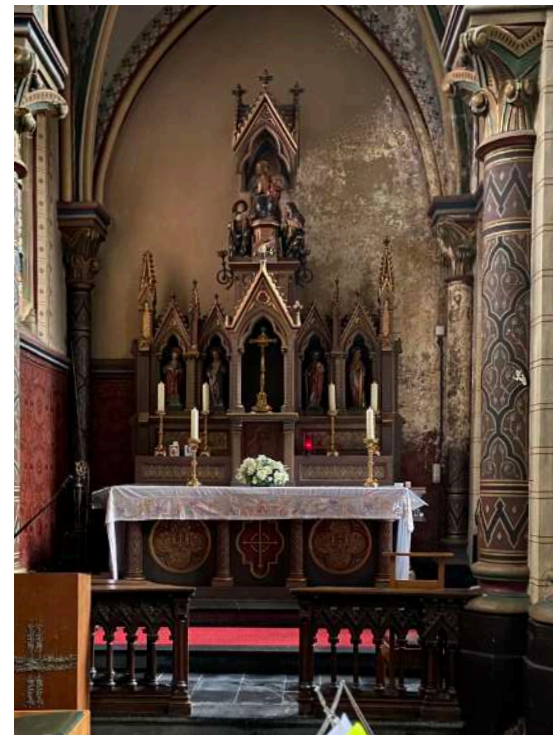
* Beschermd cultuurgoederen, of nog premiegerechtigde cultuurgoederen, conform het inhoudelijk dossier bij het beschermingsbesluit van 18 juni 2009. Alle informatie werd gesynthetiseerd op basis van informatie uit het goedgekeurde beheersplan. bron: OMGEVING., OM-AR., Beheersplan Sint-Bavokerk en omgeving, Antwerpen, december 2020.

Hoofdaltaar

Het hoofdaltaar dateert uit 1875 en werd gebouwd naar de hand van L. Bartels uit Turnhout.

Noordelijk zijaltaar

Het noordelijk zijaltaar dateert uit 1877 en werd vervaardigd naar de hand van L. Bartels uit Turnhout.

Zuidelijke zijaltaar

Het zuidelijke zijaltaar dateert uit 1877 en werd vervaardigd naar de hand van L. Bartels uit Turnhout.

Dooptont

De voet van het doopbekken is een overblijfsel van een oud doopvont. Door vele kunstingrepen blijft er weinig over van dit antiek stuk (bron: stadsarchivaris GORIS J.M., Herentals). Het doopvont dateert van ongeveer 1875 en is gemaakt uit marmer. Het is 123 cm hoog en heeft een messing deksel (bron: JANSEN JAAK, Fotorepertorium van het meubilair van de Belgische bedehuizen). Het doopvont bevindt zich heden in het koor. Het is een belangrijk element in de kerk, maar wordt niet aangeduid als onderdeel van de bescherming omdat dit nog weinig toevoegde waarde heeft indien de religieuze functie in de toekomst zou verdwijnen. Dit geeft een zekere flexibiliteit voor mogelijke herbestemmingen, maar is wel belangrijk te behouden zolang de kerk haar functie vervult.

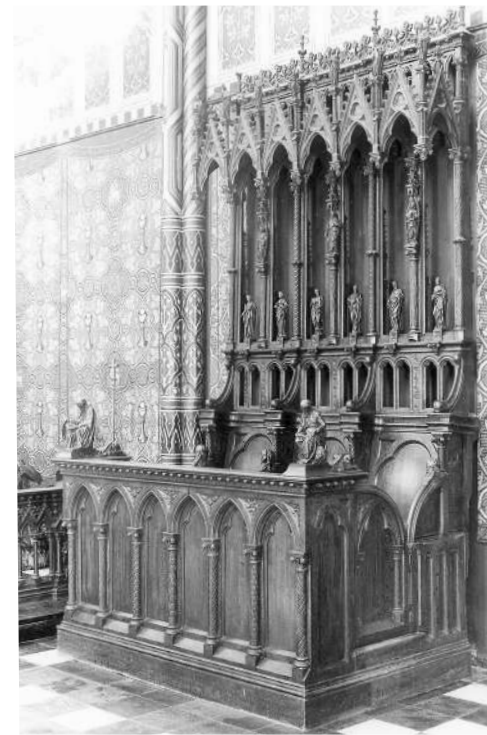
NAGELVASTE INTERIEURELEMENTEN
bron: RE-ST, inhoudelijk dossier
beschermingsbesluit alsook het beheersplan
opgemaakt door OMGEVING (pg. 80-95)

Communiebank

De communiebanken - met beeldjes van de Evangelisten - in de zijkoren dateren van 1875 en zijn gebouwd door C. Van Opstal uit Turnhout. Delen hiervan zijn verwerkt in het nieuwe hoofdaltaar. Aan de zijaltaren zijn ze nog aanwezig. De banken zijn opgenomen in het beschermingsdossier. Bijgevolg hangen ze vast aan het monument, ze zijn 'onroerend door aard'.

NAGELVASTE INTERIEURELEMENTEN
bron: RE-ST, inhoudelijk dossier
beschermingsbesluit alsook het beheersplan
opgemaakt door OMGEVING (pg. 80-95)

Koorgestoelte

Het houten neogotische koorgestoelte is, net zoals de communiebank, gebouwd door C. Van Opstal uit Turnhout in 1878. Het koor- en preekgestoelte staan vermeld in het beschermingsdossier. Het historische, neogotische koorgestoelte is zeer waardevol en is 'onroerend door aard'. Het gestoelte behoort met andere woorden tot de bescherming van het monument.

Preekgestoelte

In 1662 werd een eiken preekstoel vervaardigd door Jacobus Verbuecken uit Herentals en versierd met beeldsnijwerk van Peter Verbruggen de Oude. De bustes van Jezus en Maria zijn op de kuip aangebracht. Het wapenschild van Augustin Nicolas Baron de 't Serclaes is er later aan toegevoegd. De kuip wordt gedragen door allegorische figuren: Geloof, Hoop, Liefde en Kracht. In de medaillons van de kuip werden de Zaligmaker, Onze-Lieve-Vrouw en het blazoën van de familie 't Serclaes gebeeldhouwd. De vier hoeken van de kuip worden versierd met engelenbeelden, twee grotere schragen het galmscherm. De aanzet tot de fraai met loofwerk versierde trapeuning bestaat uit twee wachters: de synagoge met de tien geboden en het christelijk geloof (bron: stadsarchivaris GORIS J.M., Herentals). De preekstoel is onderdeel van het beschermd monument, het is 'onroerend door aard'.

Biechtgestoelte

De houten neogotische biechtstoelen zijn, net zoals de communiebank en koorgestoelte, gebouwd door C. Van Opstal uit Turnhout in 1876. De biechtstoel in zuidelijke zijbeuk bevat allegorische voorstellingen van Tijd en Dood (bron: JANSSEN JAAK, Fotorepertorium van het meubilair van de Belgische bedehuizen). Deze biechtstoelen zijn deels verankerd in de muren en zijn kenmerkend voor het kerkgebouw. Ze staan - net zoals het koor- en preekgestoelte - ook vermeld in het beschermingsdossier. Deze historische, neogotische biechtstoelen zijn zeer waardevol, ze zijn 'onroerend door aard' en behoren tot de bescherming van het monument.

NAGELVASTE INTERIEURELEMENTEN
 bron: RE-ST, inhoudelijk dossier
 beschermingsbesluit alsook het beheersplan
 opgemaakt door OMGEVING (pg. 80-95)

Biechtgestoelte

Houten biechtstoel, achteraan de zuidelijke zijbeuk, ter hoogte van de berging. In tegenstelling tot de neogotische biechtstoelen uitgewerkt in houtsnijwerk, is deze biechtstoel veel eenvoudiger uitgewerkt. Er is geen concrete informatie m.b.t. jaartal en herkomst gekend.

Kruisweg

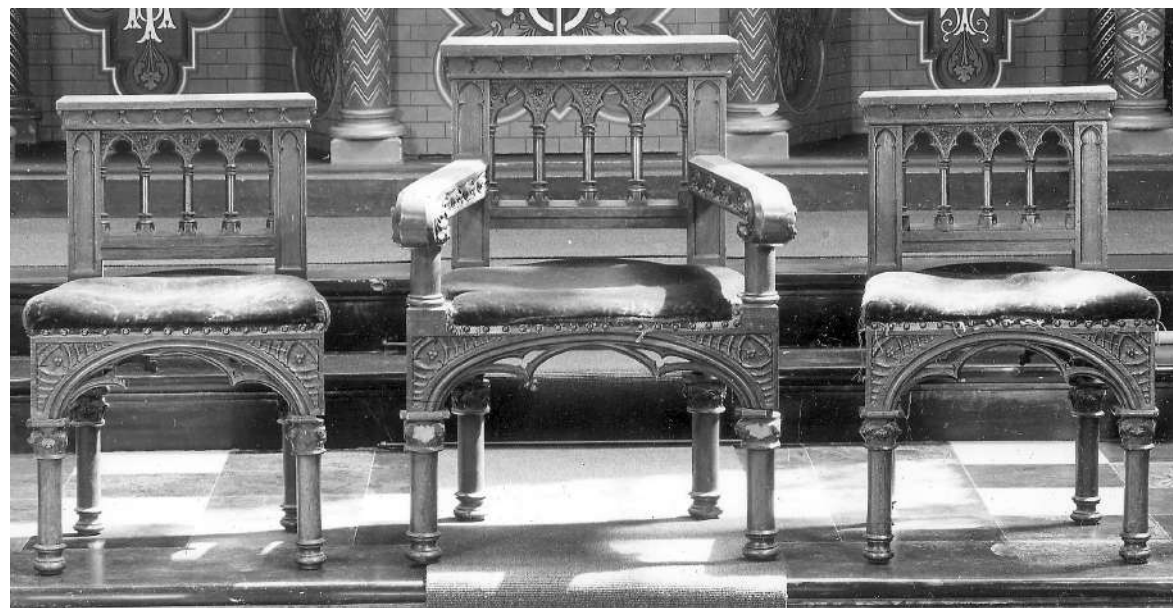
De zijbeuken worden gekenmerkt door een kruisweg, opgehangen aan de muren. Zij vormen een meerwaarde voor de kerk, maar zijn niet verankerd in tegenstelling tot kruiswegen in vele andere kerkgebouwen. Deze kruisweg is zo waardevol in het gebouw, het vormt een onderdeel van de gedecoreerde muren en is gemaakt voor de religieuze functie van de kerk. Om deze reden is de kruisweg 'onroerend door economische bestemming' en wordt het aangeduid als cultuurgood.

Sculpturen

Verspreid over de kerk zijn verschillende sculpturen terug te vinden:

- beeld van Sint-Bavo;
- beeld van Sint-Sebastiaan;
- beeld van 'Heilige Rochus van Montpellier';
- beeld van 'Onze-Lieve-Vrouw met kind';
- beeld van Antonius van Padua;
- beeld van Heilige Gerardus Majella

Priestergestoelte

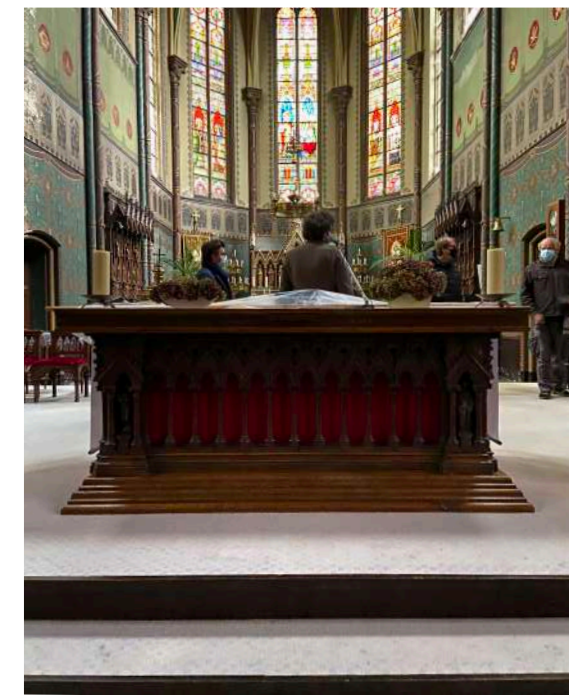
Eikenhouten priestergestoelte, daterend uit 1891-1900. Vervaardiger onbekend.

Schilderijen

In de kerk zijn nog drie schilderijen en één tekening te vinden:

- De Vermenigvuldiging van de broden en de vissen;
- Onze-Lieve-Vrouw met slapend Jezuskind;
- De Heilige Hiëronimus.

Dienstaltaar

Het huidige altaar met twee lezenaars zijn recenter ontworpen. Delen van de communiebank (1875) werden hiervoor als basis gebruikt. Deze meubels hangen niet vast en zijn dus niet mee beschermd. Omwille van de relatie met de communiebanken, zijn ze wel waardevol in hun context maar behoren ze niet tot de bescherming.

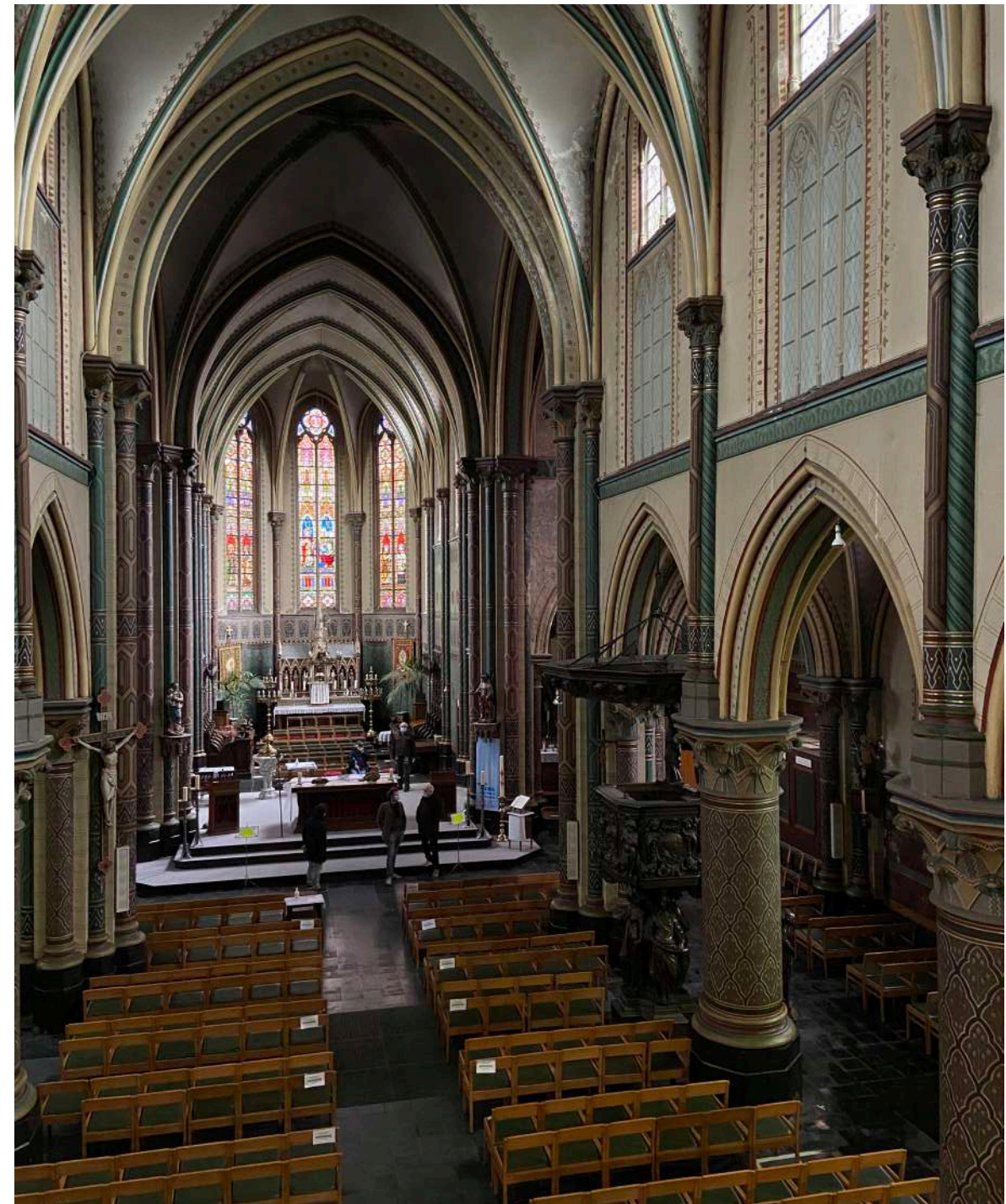
NAGELVASTE INTERIEURELEMENTEN
bron: RE-ST, inhoudelijk dossier
beschermingsbesluit alsook het beheersplan
opgemaakt door OMGEVING (pg. 80-95)

ARCHITECTUUR EN TOEKOMSTWAARDE

Het grondplan van de kerk leest als een heldere, monumentale open ruimte met enkele aanpalende **nevenruimtes** ter hoogte van de toren en het koor. Gezien de huidige configuratie van het kerkgebouw alsook de sprekende **architecturale eenheid** van het als totaalconcept uitgewerkte en gepolychromeerde interieur, zijn de mogelijkheden om deelruimtes af te splitsen eerder beperkt. De **ensemblewaarde** van het neo-gotische kerkgebouw staat hierbij centraal. Daarbij komt nog het **beschermde statuut van het orgel**, wat inbreiding van de centrale middenbeuk van bij de start ondenkbaar maakt. Dat neemt niet weg dat de driebeukige kerk zich zeker leent tot gebruik door een veelheid aan nevenactiviteiten.

De enorme hoogte van de drie beuken, in combinatie met de hoog uitgewerkte glas-in-loodramen, geven het gebouw een noemenswaardige elegantie en maken dat het volledige kerkgebouw baadt in het licht. Door de relatief hoge aanzet van de glasramen, is er vandaag geen visuele en fysieke connectie met de aanpalende buitenruimte.

De interne niveauverschillen zijn beperkt, met uitzondering van het verhoogde koor bevinden alle ruimtes in de kerk zich op hetzelfde niveau. De toegankelijkheid van de kerk ten opzichte van het lager gelegen openbaar domein vormt wel een belangrijk aandachtspunt.

WAARDESCAN

Pastorie met schuur

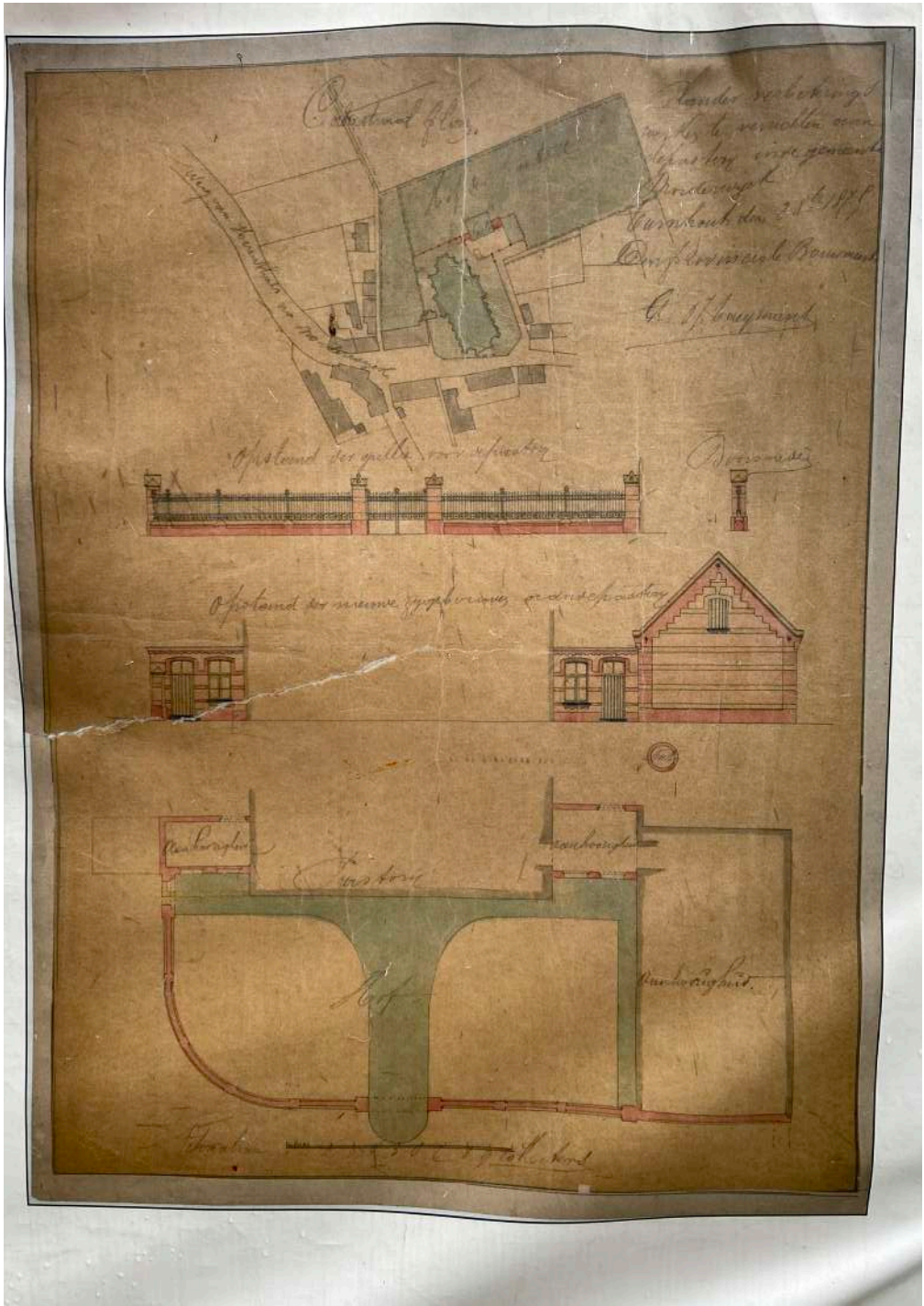
ARCHITECTUURHISTORISCHE WAARDE

Het betreft de (architectuur)historische erfgoedwaarde van de pastorie, dewelke dateert van **1905** en werd aangebouwd aan de vroegere pastorie met oudere, vermoedelijk **17de-eeuwse kern**. De nieuwe pastorie werd ontworpen en opgetrokken naar ontwerp van provinciaal bouwmeester Pieter Jozef Taeymans. Het pand werd rond 1904 geconcipeerd in een neotraditionele bouwstijl, typerend voor de bouwperiode en voor het oeuvre van de architect. Aan de tuinzijde behield de oude pastorie gevelelementen in traditionele bak- en zandsteenstijl.

De historische vleugel van de voormalige zeventiende-eeuwse pastorie, meer bepaald de schuur die toen bestond uit een stal en een washuis (1670-1680), werd enige tijd gebruikt voor misvieringen toen de huidige kerk werd gebouwd (1870-1875). Bij de bouw van de nieuwe pastorie werd de oude getransformeerd tot dienstgebouw en door Taeymans aan de voorzijde aangepast aan de neotraditionele context.

De sober uitgewerkte historische interieurinrichting is deels bewaard. In het interieur zijn de moerbalkroosteringen, de dakkap en de typische Kempense haard bewaard.

bron: Agentschap Onroerend Erfgoed 2021: Pastorie Sint-Bavoparochie met vleugel van oude pastorie [online] <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/aanduidingsobjecten/5670> (Geraadpleegd op 03-05-2021)

- 01
- Zicht op het kerkorgel. Foto dateert uit 1971. bron: www.balat.kikirpa.com
- 02
- Zicht op de in houtsnijwerk uitgewerkte balustrade van het orgelbalkon. Foto dateert uit 1971
bron: www.balat.kikirpa.com

ARCHITECTUUR EN TOEKOMSTWAARDE

Stad Herentals heeft begin **2018 de omgevingsvergunning** verleend om het bijgebouw van de pastorie te Noorderwijk te restaureren. Het bijgebouw van de voormalige pastorie van de Sint-Bavoparochie omvat een vroege stal en een washuis. Het pand dateert in oorsprong uit de 17e eeuw en werd per 13.04.2004 beschermd als monument. Na restauratie zal het bijgebouw een polyvalente functie krijgen met centrale sanitaire kern met toilet en een keukenvolume. Het authentieke hijsrad op zolder wordt opnieuw zichtbaar gemaakt door een interne vide te voorzien. Het project wordt momenteel voorbereid met oog op aanbestedingsprocedure.

bron: affiche en werfdoek ter hoogte van de pastorie met schuur.

01 Ontwerp voor restauratie van de schuur, opgemaakt door Bellemans architecten. bron: Stad Herentals

01

02

GEBRUIKSSCAN

Sint-Bavokerk en pastorie met schuur

De **Sint-Bavokerk** werd gebouwd in 1870 en heeft sindsdien haar bestemming als gebouw voor de eredienst behouden. Tot op de dag van vandaag heeft de kerk een centrale rol binnen de gemeente en haar gemeenschap. Er wordt een **wekelijkse viering** georganiseerd op zondagochtend. Deze vieringen worden bijgewoond door een **60 à 70 personen**. De kerk heeft een maximale capaciteit van 300 à 350 personen. Daarnaast worden er **occasionele diensten** georganiseerd: huwelijken (amper), uitvaarten (tot 19 per jaar), doopsels (amper) en schoolvieringen (3 per jaar). Naast reguliere diensten wordt de kerk gebruikt voor **ander parochiaal gebruik** zoals: catechetische momenten (3-tal per jaar) en klassieke concerten. Bovendien wordt de kerk regelmatig opengesteld bij Open Monumentendag. Op dat moment worden er expo's en tentoonstellingsmomenten georganiseerd in de kerk waar onder meer de geschiedenis van de kerk aan het publiek wordt voorgesteld. **De kerk zal in de toekomst blijvend gebruikt worden voor de eredienst.**

De **pastorie** heeft haar woonfunctie verloren en valt vandaag onder het beheer van verschillende gebruikers. Zo is ze opgedeeld in twee afzonderlijke eenheden: kerkfabriek en verhuur aan externen. Zo wordt de gelijkvloerse verdieping vandaag gebruikt als administratie voor de kerkfabriek, alsook door een studiebureau van interierarchitecten. De naastliggende **schuur** wordt momenteel gerestaureerd. Bedoeling is om deze in de toekomst te gaan ontsluiten **voor polyvalant gebruik**.

De pastorietaan behoort toe aan de pastorie en wordt door de huidige gebruikers benut. Langs de pastorie loopt een pad (**trage verbinding**) die de basisschool met de parking verbindt. Het padje kan worden afgesloten door middel van een poort. Het kerkhof is uitdovend. Achter het kerkhof bevindt zich het oudstrijderskerkhof.

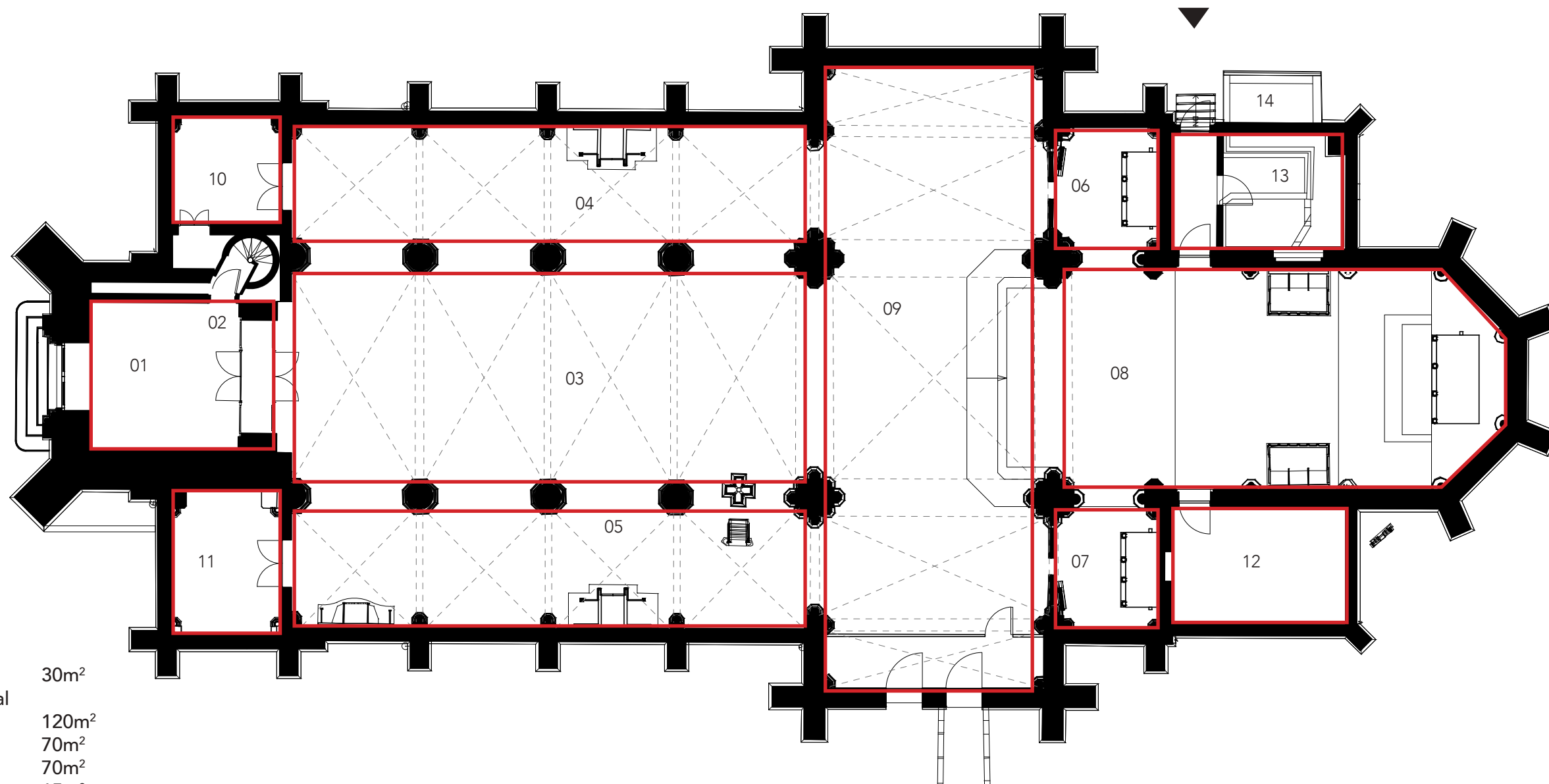
01

02

- 01 Beeld tijdens een uitvaart in de Sint-Bavokerk te Noorderwijk. bron: het Nieuwsblad
02 Tentoonstelling in de Sint-Bavokerk tijdens Open Monumentendag. September 2018. bron: Nnieuws.be

DEEL 2. UITGANGSPUNTEN BIJ HET SCENARIO-ONDERZOEK

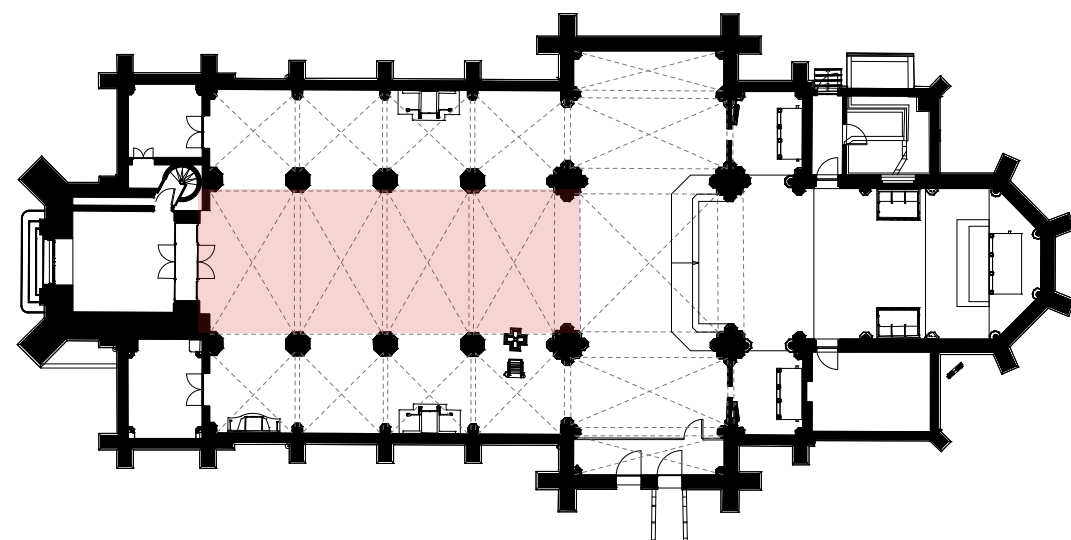
01	Inkomportaal	30m ²
02	Trap naar toren en oksaal	
03	Kerkschip	120m ²
04	Noordelijke zijbeuk	70m ²
05	Zuidelijke zijbeuk	70m ²
06	Noordelijke zijkapel	15m ²
07	Zuidelijke zijkapel	15m ²
08	Verhoogd priesterkoor	115m ²
09	Transept	150m ²
10	Rouwkapel	13m ²
11	Berging	18m ²
12	Sacristie	23m ²
13	Berging en stookruimte	23m ²
14	Ingang stookruimte	

GRONDPLAN GELIJKVLOERS KERK

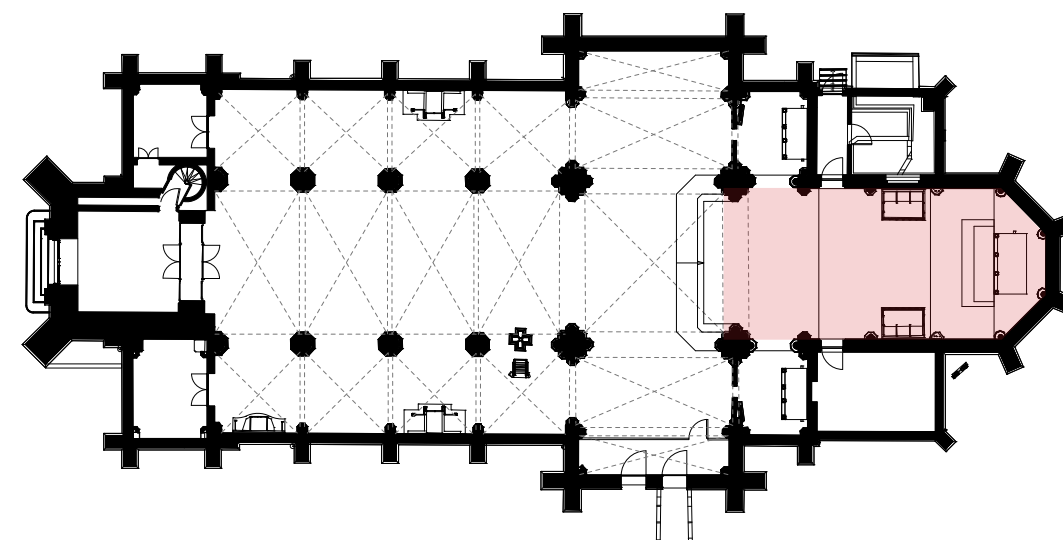
Aanduiding beschikbare oppervlaktes

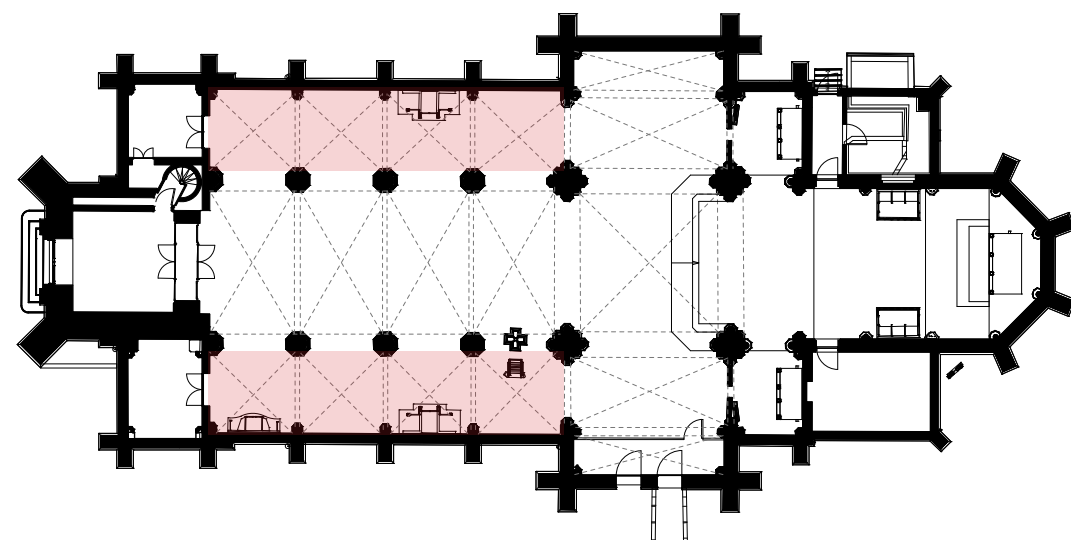
0 1 2 5m

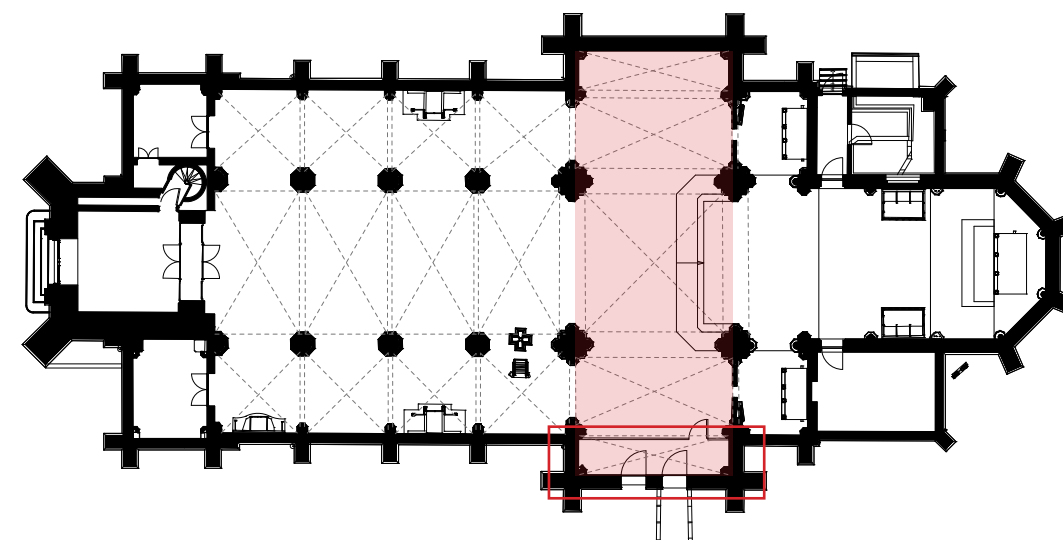
Middenbeuk - te vrijwaren ifv orgel

Priesterkoor - authentieke muurschilderingen ca. 1880

Zijbeuken - deel van totaalconcept gepolychromeerd interieur

Transept - toevoeging sas + opening zijgevel 1970

GRONDPLAN GELIJKVLOERS KERK
Aanduiding beschikbare oppervlaktes

01	Inkom	8,5m ²
02	Traphal	12,5m ²
03	Administratie kerkfabriek	53m ²
04	Kantoor studiebureau	16,5m ²
05	Kantoor studiebureau	19m ²
06	Keuken	16,5m ²
07	Sanitair	3m ²
08	Schuur	86m ²

GRONDPLAN GELIJKVLOERS PASTORIE EN SCHUUR

- 01 Sint-Bavokerk
- 02 Graftombe 't Serclaes en de Ghellinck
- 03 Pastorie van de Sint- Bavoparochie met vleugel van de oude pastorie
- 04 Kerkhof (uitdovend)
- 05 Oudstrijderskerkhof
- 06 Geelse huisvesting
- 07 Vrije Basisschool 't Klavertje - afdeling lager onderwijs
- 08 Vrije Basisschool 't Klavertje - afdeling kleuteronderwijs
- 09 Polyvalente zaal (voormalig zwembad)
- 10 Chiro Noorderwijk - jongens
- 11 Chiro Noorderwijk - meisjes
- 12 Gemeentelijke sporthal
- 13 Parochiecentrum
- 14 Gemeentelijke bibliotheek 'Dorpshuis'

INPLANTINGSPLAN

Schaal 1/1000

PROJECTDEFINITIE

programma van eisen

(BEPERKTE) EREDIENST

wekelijkse eredienst:

- eucharistievieringen op zondagochtend;
- ca. 70 aanwezigen.

occasionele diensten:

- huwelijken (amper);
- uitvaarten (ca. 19/jaar);
- doopselvieringen (amper);
- schoolvieringen (3/jaar);
- grote vieringen (Kerst, Pasen, ...)

Deze diensten gaan door in de volledige kerkruimte.

parochiale activiteiten:

- catchese (3/jaar);
- klassieke concerten;
- Open Monumentendag;

capaciteit kerk: 300 à 350 plaatsen

noden:

- afscheiding kerkgedeelte - gedeelte voor nevengebruik;
- uitbreiding sanitair;
- optimalisatie verwarming.

NEVENGEBRUIK

gewenst gebruik:

- cultureel programma;
- gemeenschapsvorming centraal;
- polyvalent gebruik;
- 'kloppend hart' gemeente terugbrengen;
- lokale verenigingen een plaats geven?;
- overdekte lokale markt;

Zonder concrete functie te benoemen de ruimtelijke mogelijkheden van de kerk in beeld brengen -> studie ophangen aan noodzaak tot opmaak masterplan binnengebied en dorpskern van Noorderwijk

noden:

- uitbreiding sanitair;
- kleine keuken/kitchenette;
- voldoende bergruimte;
- optimalisatie verwarming.

BASISSCHOOL 'T KLAVERTJE

ruimtenoden:

- (overdekte) speelplaats = probleem;
- nood aan grote ruimte voor polyvalent gebruik: ontvangstruimte ouders, schoolfeesten, schoolvieringen, klasoverschrijdende activiteiten, ...
- administratieve noden: vergaderruimte, centrale 'bestuurslocatie';
- beweegruimte voor sport en spel. Waar sporten wanneer sporthal weggaat?

KOBA ZUIDERKEMPEN

noden:

- toekomstvisie Koba Noorderwijk zoektocht naar vernieuwde schoolinfrastructuur met groei van 3 naar 1 gecentraliseerde (nieuwe) school
- opdracht strategisch ontwerpend onderzoek n.v.v. Morkhoven t.v.v. dorpsstroomstenplan
- kantoor Koba Zuiderkempes (+/- 10 personen) mogelijk interessant gebruik voor de pastorie

PROJECTDEFINITIE

Nevenbestemming

Wanneer een parochiekerk nog wel voor religieuze activiteiten gebruikt wordt, maar te groot is voor de plaatselijke geloofsgemeenschap, kan men een **nevenbestemming** overwegen. Er bestaan 2 soorten nevenbestemming:

1. nevenbestemming in tijd

Bij een nevenbestemming in de tijd kan het kerkgebouw buiten de uren van de religieuze activiteiten gebruikt worden voor andere doeleinden.

2. nevenbestemming in ruimte

Bij nevenbestemming in de ruimte wordt het kerkgebouw architecturaal zodanig ingericht dat er een kleine liturgische ruimte ontstaat, met daarnaast ruimte voor één of meerdere lokalen die, op een permanente basis, een andere bestemming krijgen.

Nevenbestemming in tijd - Roo-kerk Gontrode

Nevenbestemming in ruimte - Sint-Bavokerk Aardenburg

RUIMTELIJKE UITGANGSPUNTEN

analyse berging meubilair

STAPELBARE/OPKLAPBARE STOELN

Om zowel plaats te kunnen bieden aan een publiek van 500 personen, als evenementen en tentoonstellingen te kunnen organiseren die een vrije ruimte vragen, is het noodzakelijk om te investeren in een praktisch verplaatsbaar en duurzaam meubilair.

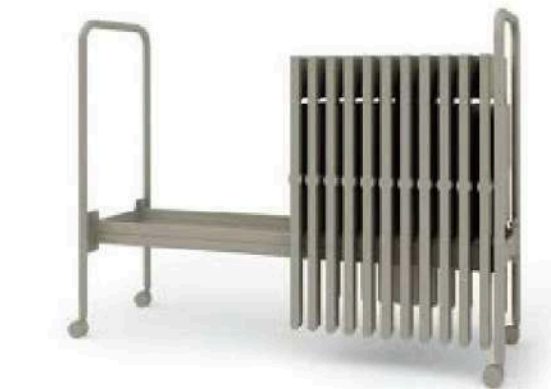
Zowel voor stoelen als voor tafels zijn hiervoor verschillende oplossingen waarvan in de volgende scenario's werd rekening gehouden met onderstaand stapelsysteem;

Deze Howe 40/4 stapelbare stoel is met gebruik van een dolly stapelbaar tot 40 stuks. Om 500 stoelen te stapelen zijn er 13 dolly's nodig.

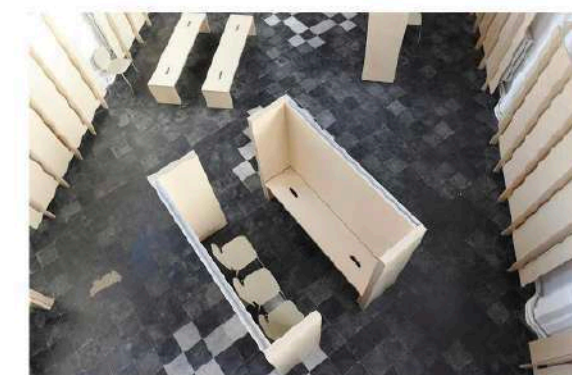
Ook tafels kunnen efficiënt gestapeld worden op een verplaatsbare kar.

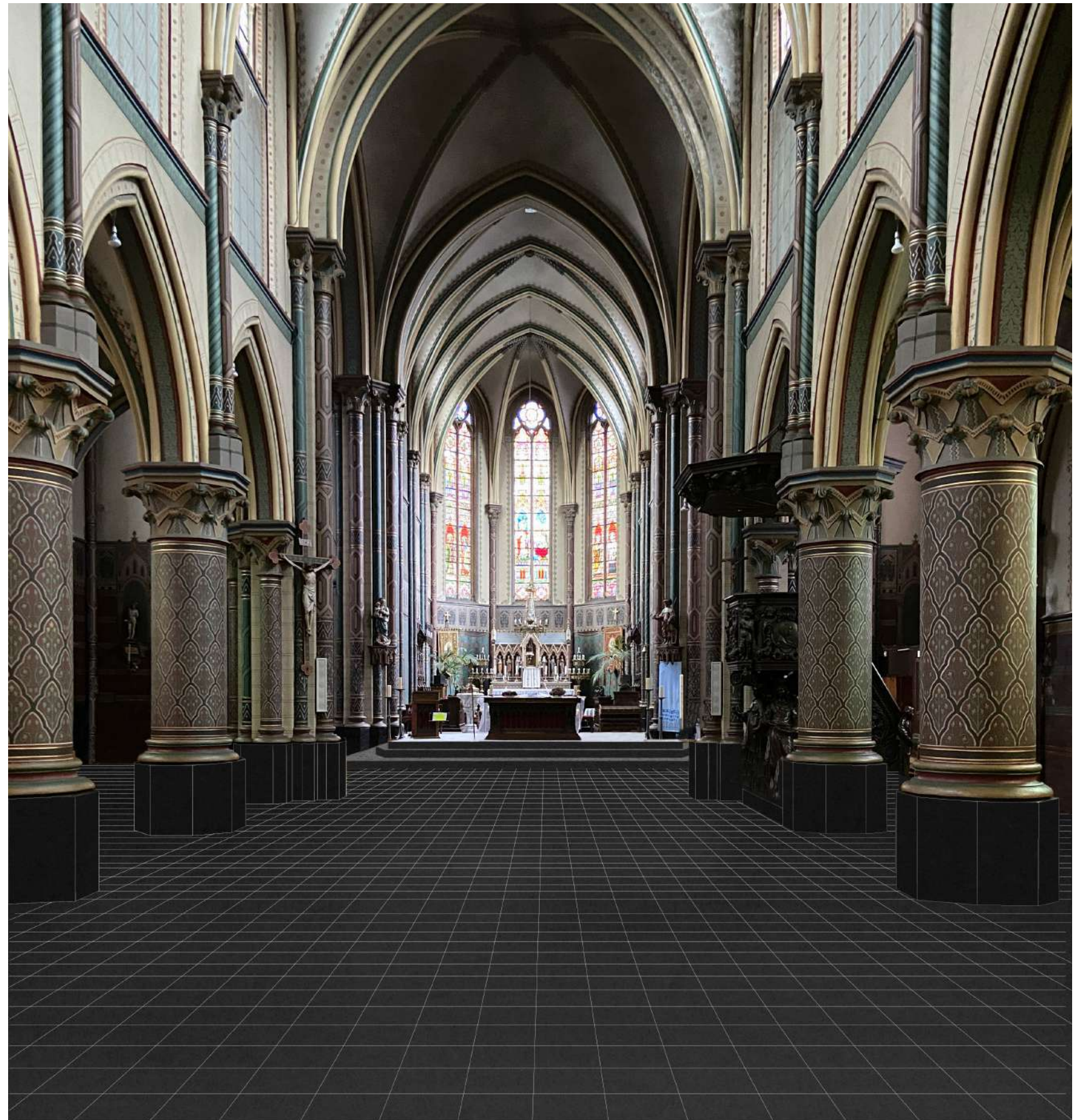
Afmetingen	(l) 76.5 x (b) 48.5 x (d) 53.3 cm
Zithoogte	45.6
Stapelbaar tot	meer dan 20 stoelen
Ruimte	Alleen geschikt voor binnen
Materiaal	Houtfineer, Metaal, Plastic, Staal
Garantie	1 jaar
Merk	Howe
Herkomst	Denemarken

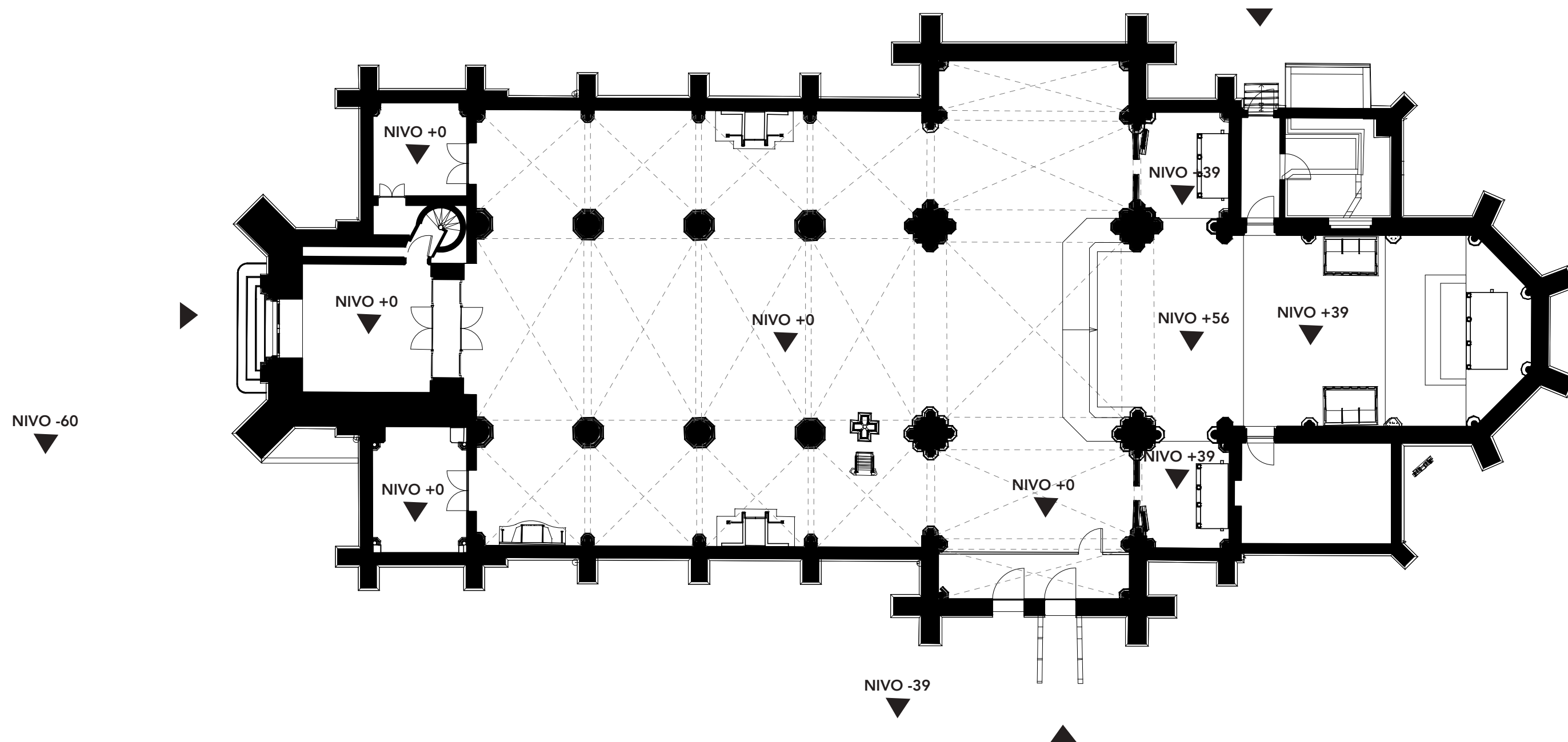

Piana Alessi chair - David Chipperfield

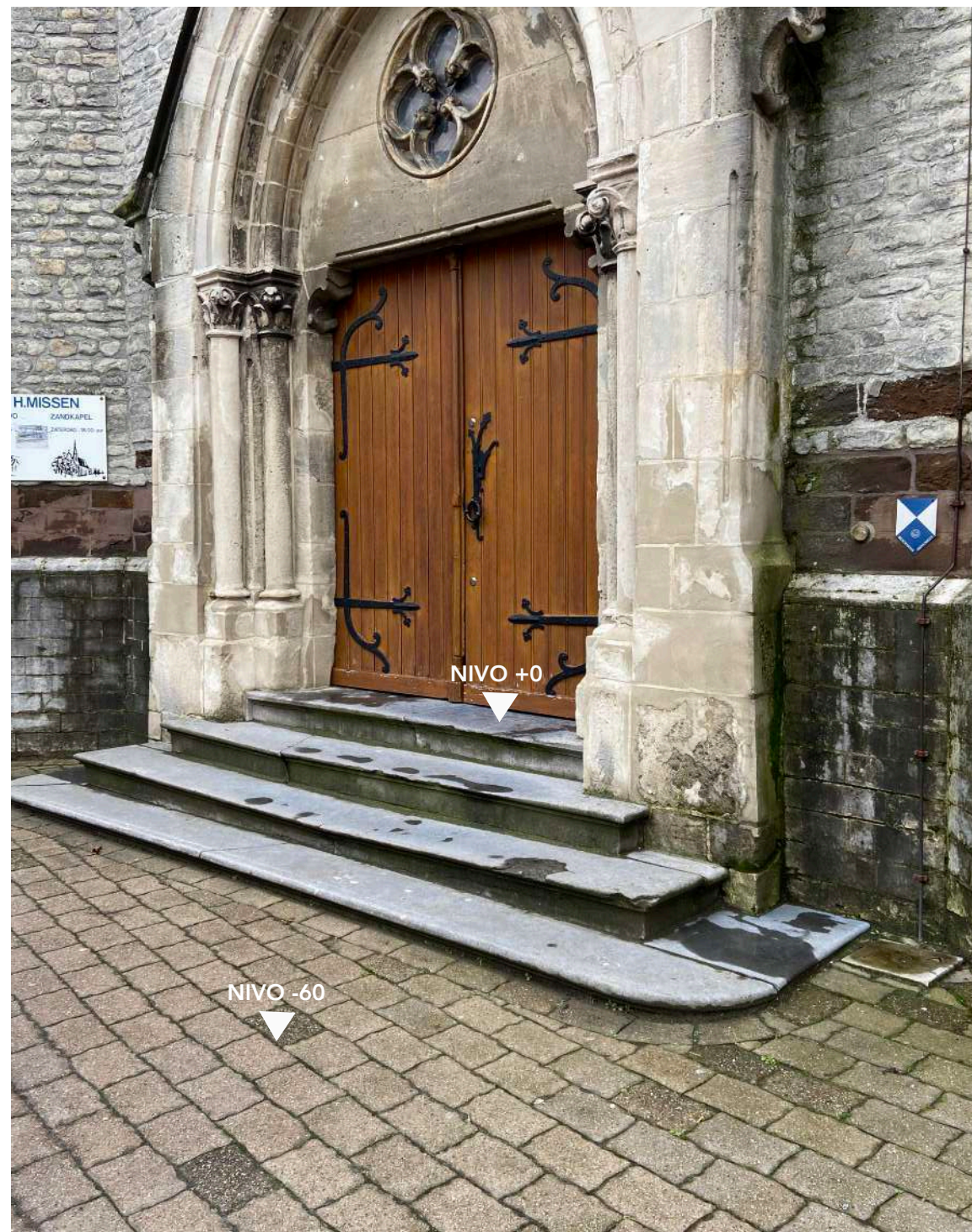

Roo-kerk Gontrode

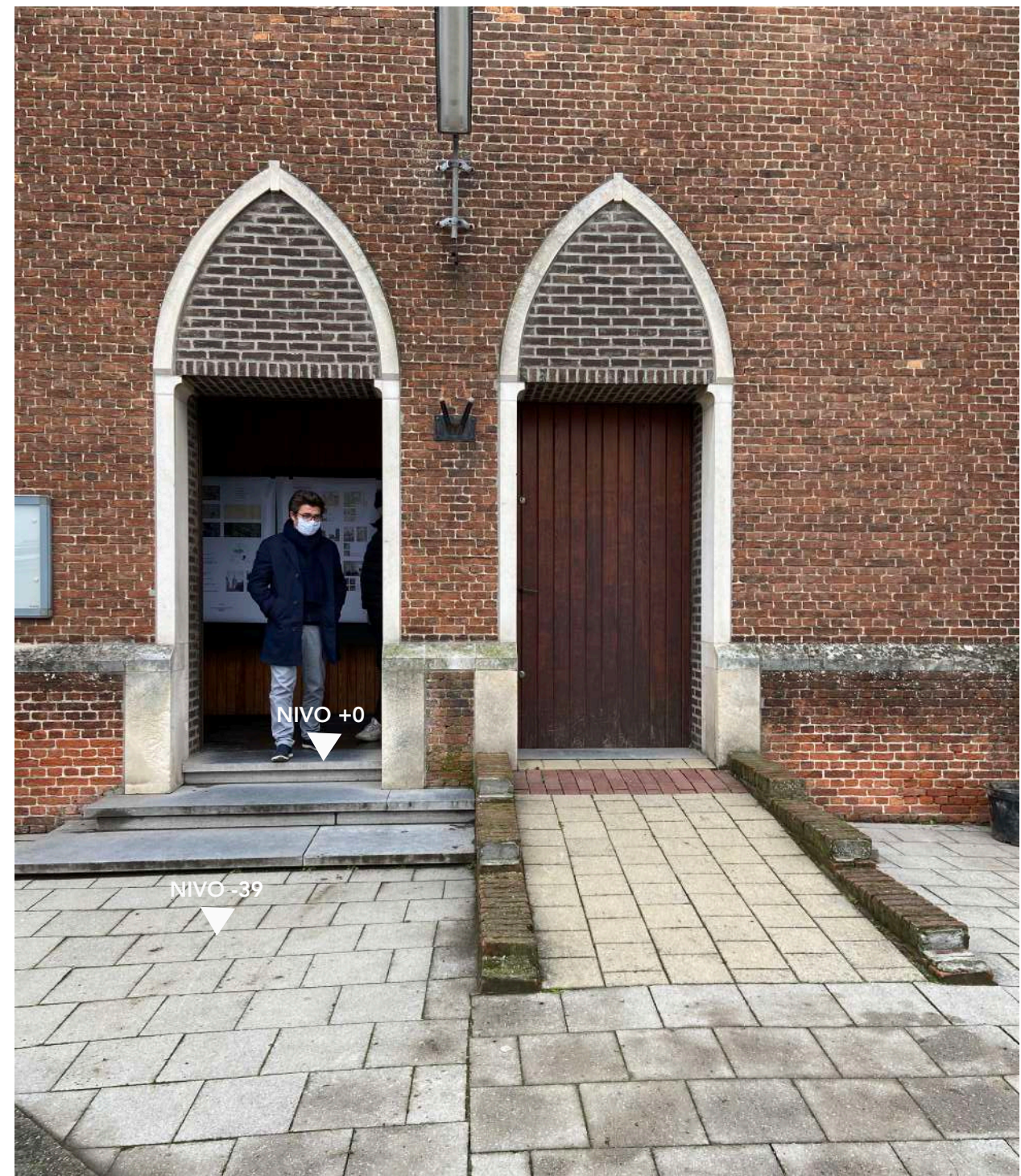

GRONDPLAN GELIJKVLOERS
Aanduiding vloerpassen kerk

01

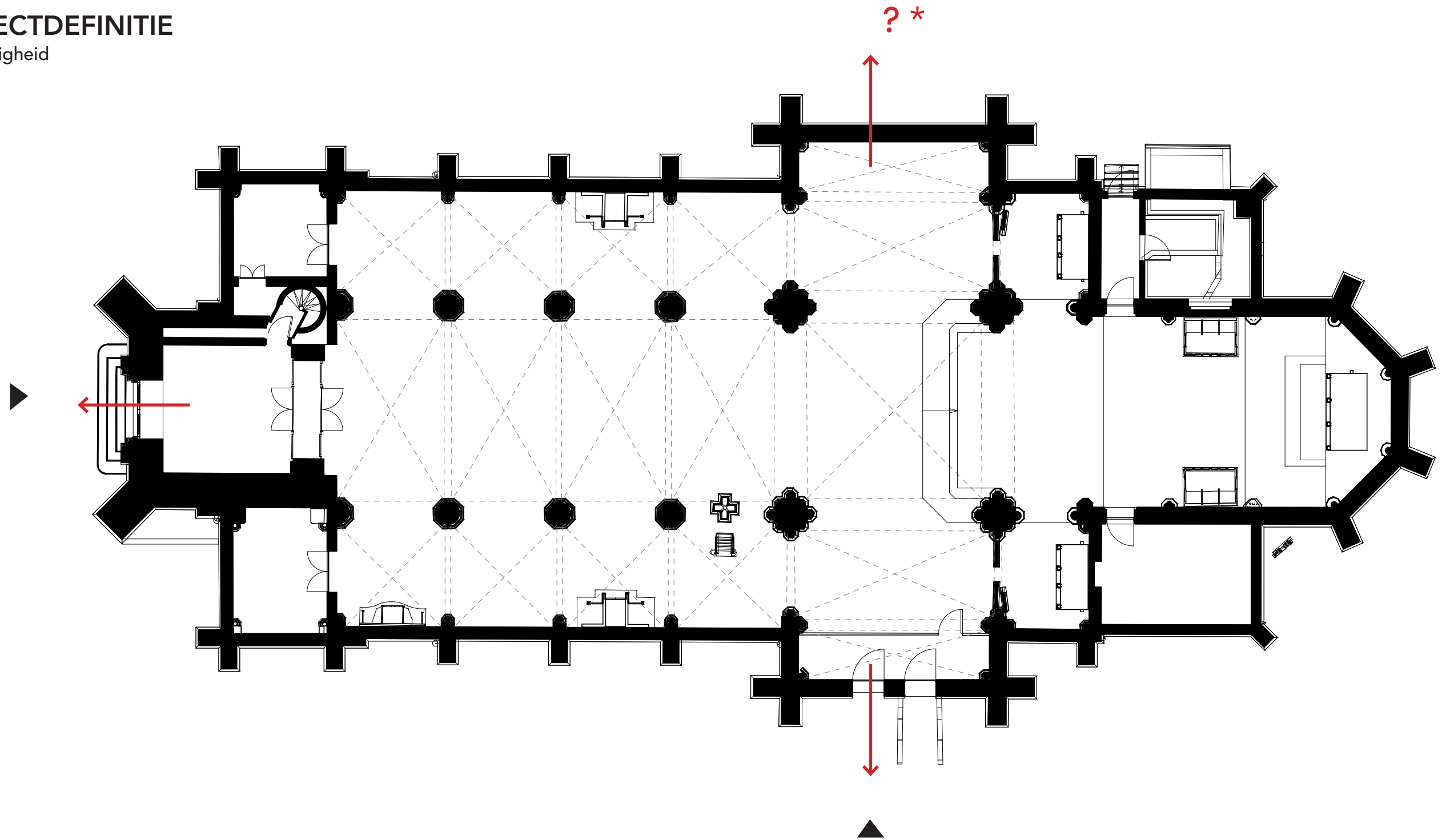
02

TOEGANG TOT DE KERK

- 01 Hoofdtoegang tot de kerk via een trappartij in 4 treden. bron: RE-ST
- 02 Zijtoegang tot de kerk via een trappartij in 3 treden. De toegankelijkheid voor mindervaliden werd mogelijk gemaakt door een in de buitenaanleg voorziene helling. bron: RE-ST

PROJECTDEFINITIE

brandveiligheid

* bijkomende evacuatiweg te evalueren
in functie van de verschillende scenario's

GRONDPLAN GELIJKVLOERS

Aanduiding evacuatie kerk

PROJECTDEFINITIE

technische installaties

VERWARMINGSINSTALLATIE

De installatie uit 1967 is inmiddels voor het grootste gedeelte **verouderd**. Ook de kelder waar de installatie staat opgesteld, is niet aangepast. De ondergrondse kelder is waterdicht, maar verder is deze niet in overeenstemming met de eisen die vandaag aan een stookruimte worden gesteld (boven- en onderverluchting, afsluitbaarheid voor onbevoegden, evacuatiezekerheid enz.)

De bestaande CV-installatie werkt met **verwarmde lucht** die via vloerkanalen in de kerk wordt gestuwd (pulsie) waarbij voor de luchtcirculatie wordt gezorgd door op één of meer plaatsen afgekoelde lucht terug te nemen (extractie). Het huidige systeem is echter onvoldoende uitgebouwd om de hele kerk op een efficiënte manier op te warmen. De huidige installatie bestaat uit een direct gestookte luchtverhitter van het type Calorman die werkt op stookolie. De direct gestookte luchtverhitter bevindt zich in de kelder onder het depot. De luchtverhitter is verbonden met luchtkanalen waarin de warme lucht zich verspreidt via pulsieroosters die ingewerkt zijn in de vloer van het koor. Aan de zijkant van de kerk wordt de lucht terug afgezogen via extractieroosters. Het kanalenstelsel in de vloer is te beperkt. Door het feit dat pulsie en extractie bij wijze van spreken in de kerkvloer vlak naast elkaar liggen, wordt de warme lucht in het koor ingeblazen en onmiddellijk in het schip terug afgenomen. De oude installatie is versleten, voldoet niet aan milieutechnische normen en is niet efficiënt. Deze wordt beter verwijderd.

SANITAIR

De bestaande sanitaire installatie uit 1967 is voor het grootste gedeelte **verouderd en versleten**. Deze installatie is ook niet aangepast aan de huidige levensstandaard en de geldende normeringen. Er wordt ook best voorzien in een vernieuwde waterafvoer naar de stookplaats en in enkele vorstvrije buiten-dienstkraantjes. Er is vandaag **geen toilet** aanwezig in het kerkgebouw.

ELEKTRISCHE INSTALLATIE

De elektrische installatie van de kerk werd rond 1931 geplaatst. De offerte van de weerhouden aannemer, Pouis (Louis?) Pelgrims, werd in het provinciaal archief te Antwerpen teruggevonden. De offerte geeft een compacte weergave van de toen voorgestelde installatie. De **verouderde** installatie is aan vervanging toe.

PASTORIE

De verwarmingsinstallatie in de nieuwe pastorie werd recent vernieuwd. De oude pastorie heeft momenteel geen verwarmingsinstallatie, elektriciteit en sanitair. Deze zijn mee te nemen in het toekomsttraject.

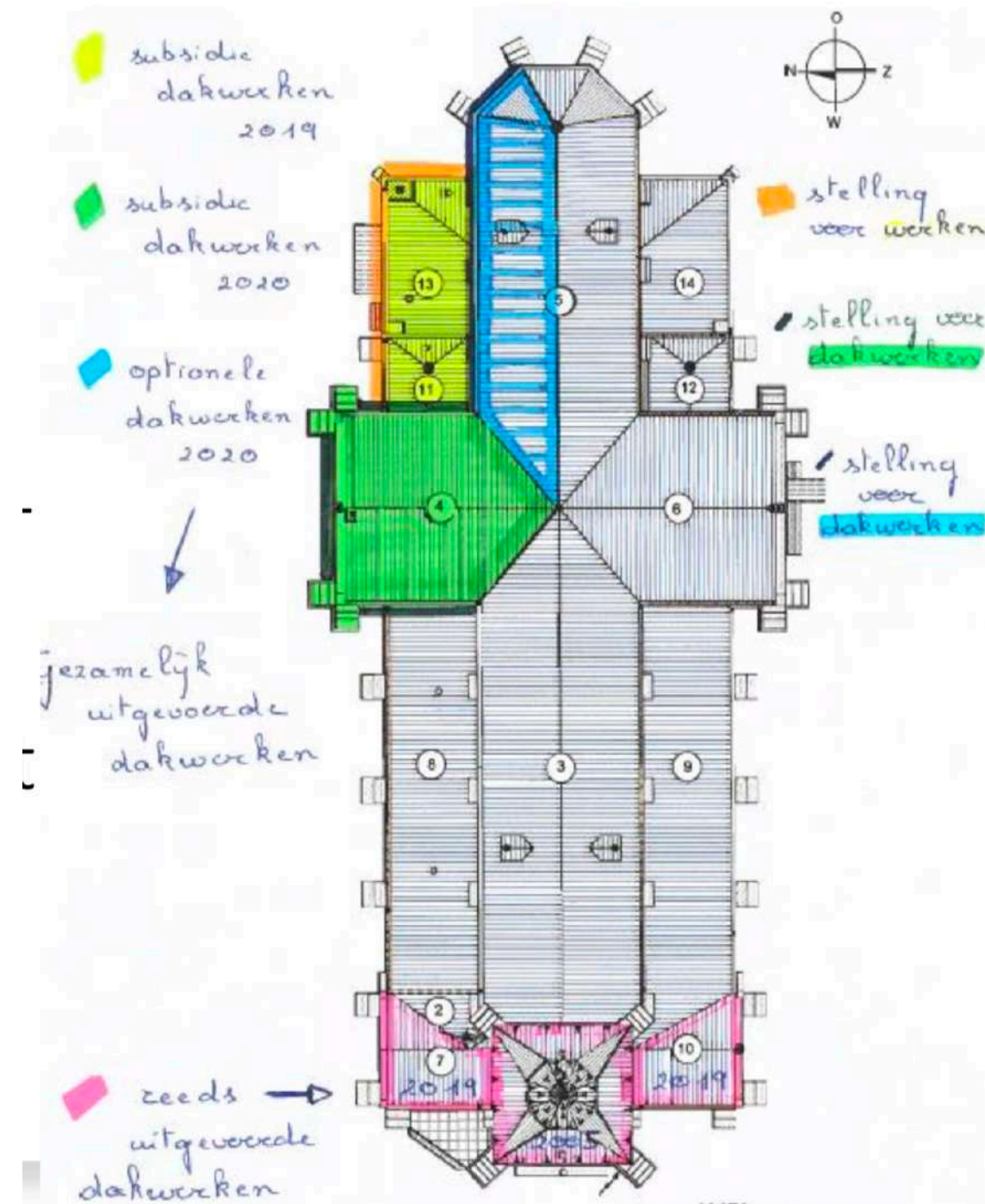

PROJECTDEFINITIE

restauratiewerken Sint-Bavokerk

De afgelopen jaren werden al **meerdere dringende restauratiewerken** uitgevoerd aan het kerkgebouw. Ten gevolge van een voortschrijdende waterproblematiek ter hoogte van de daken, zijn voor de toekomst bijkomende werken gepland. Een kort overzicht:

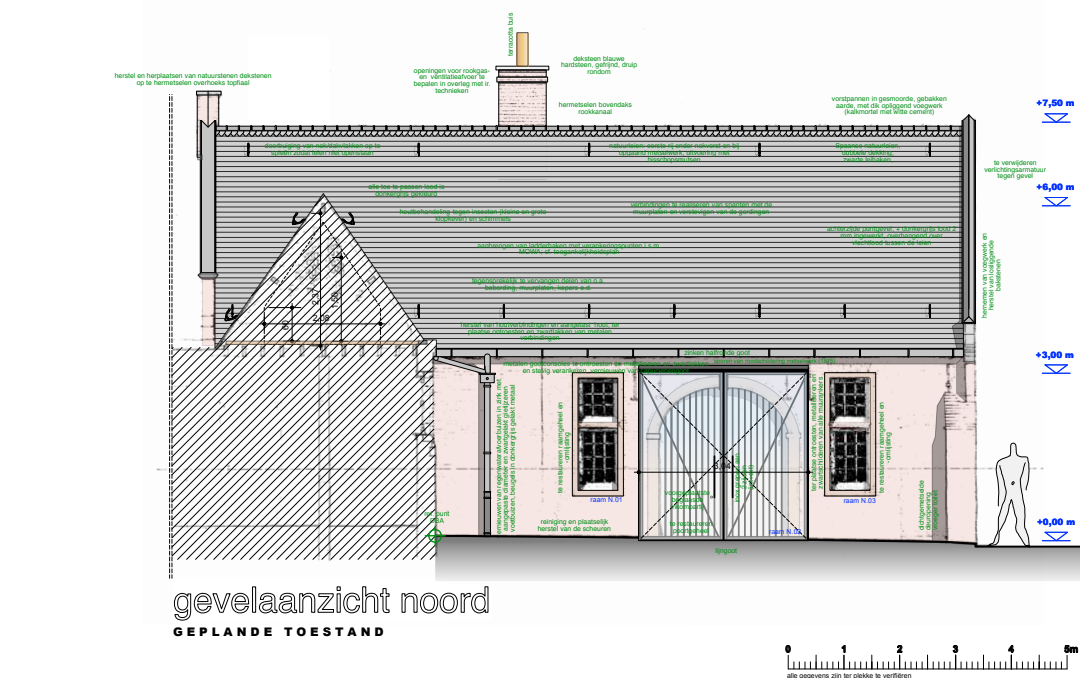
- bedaking ter hoogte van toren en zijkapellen werd gerestaureerd in 2005;
- bijkomende dakwerken ter hoogte van berging/stookplaats, transept en hoogkoor worden gepland vanaf 2021;
- vooronderzoek naar waardevolle muurschilderingen;
- vooronderzoek ifv restauratie glasramen;
- onderzoek naar oorzaak en plan van aanpak opstijgend vocht;
- nutsvoorzieningen - af te stemmen op toekomstperspectief.

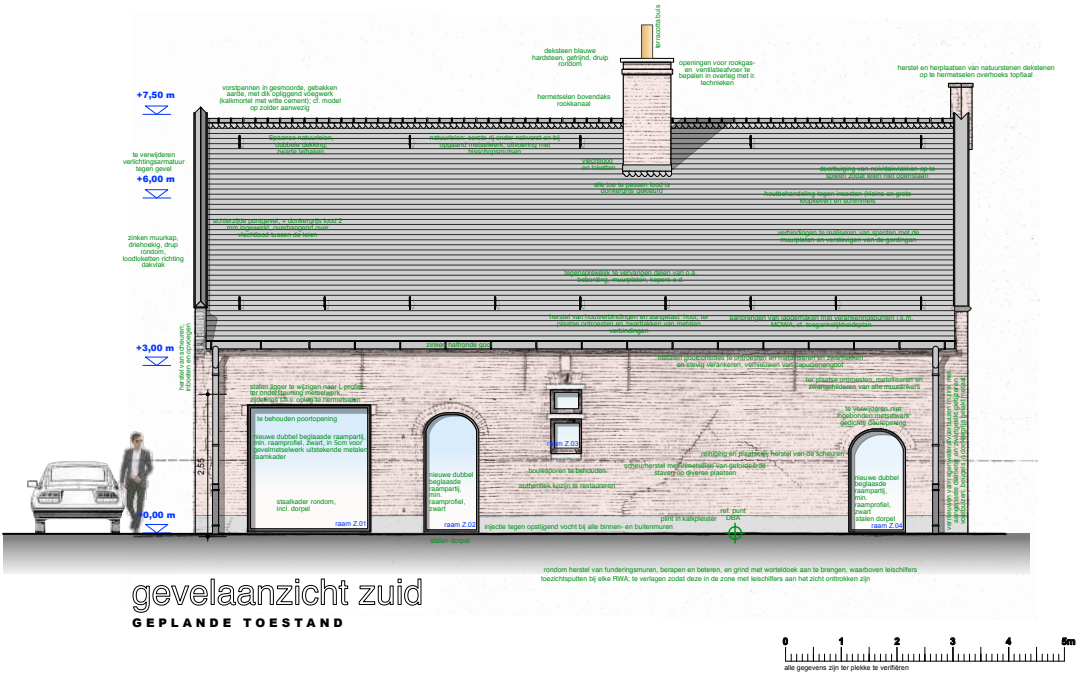
PROJECTDEFINITIE

geplande restauratiewerken schuur

Stad Herentals heeft begin 2018 de **omgevingsvergunning** verleend om het bijgebouw van de pastorie te Noorderwijk te restaureren. Het bijgebouw van de voormalige pastorie van de Sint-Bavoparochie omvat een vroege stal en een washuis. Het pand dateert in oorsprong uit de 17e eeuw en werd per 13.04.2004 beschermd als monument. Na restauratie zal het bijgebouw een polyvalente functie krijgen met centrale sanitaire kern met toilet en een keukenvolume. Het authentieke hijsrad op zolder wordt opnieuw zichtbaar gemaakt door een interne vide te voorzien. Er zal binnenkort worden gestart met de casco-restauratie van de schuur. Wat het interieur betreft zal worden gezocht naar complementariteit met onderhavige haalbaarheidsstudie tot herbestemming samen met aanpalende pastorie.

01

01 & 02 Uittreksel uit het restauratiedossier voor de schuur, opgemaakt door Bellemans architecten.
bron: documenten verkregen via Stad Herentals

02

DEEL 3. 3 SCENARIO'S

SCENARIO 1

inloophuis

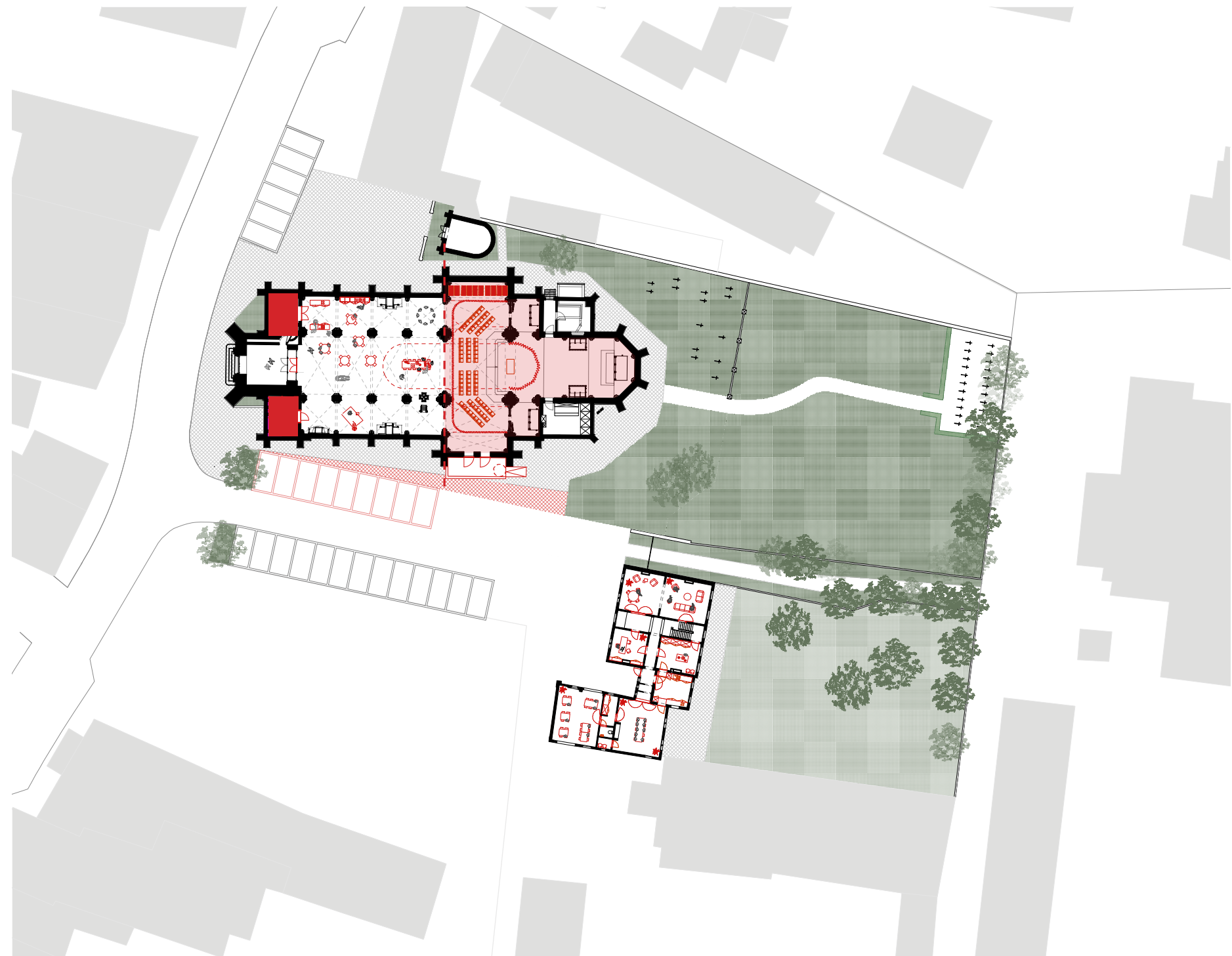
Scenario 1 gaat uit van een minimale interventie met behoud van de monumentale kerkruimte in haar huidige ruimtelijke configuratie, duidelijk leesbaar als 1 geheel. Met oog op het veelzijdig gebruik van de kerk in de toekomst, wordt onderzocht hoe de kerkruimte **fysiek opgedeeld en/of georganiseerd** kan worden voor het blijvend organiseren van de (beperkte) eredienst in combinatie met zachte nevenactiviteiten. De locatie van de voorziene 'knip' wordt afgewogen tegenover het praktische gebruik en de effectieve capaciteit van de afgebakende ruimtes. De randvoorwaarden voor het inrichten van de eredienst zijn hierbij richtinggevend.

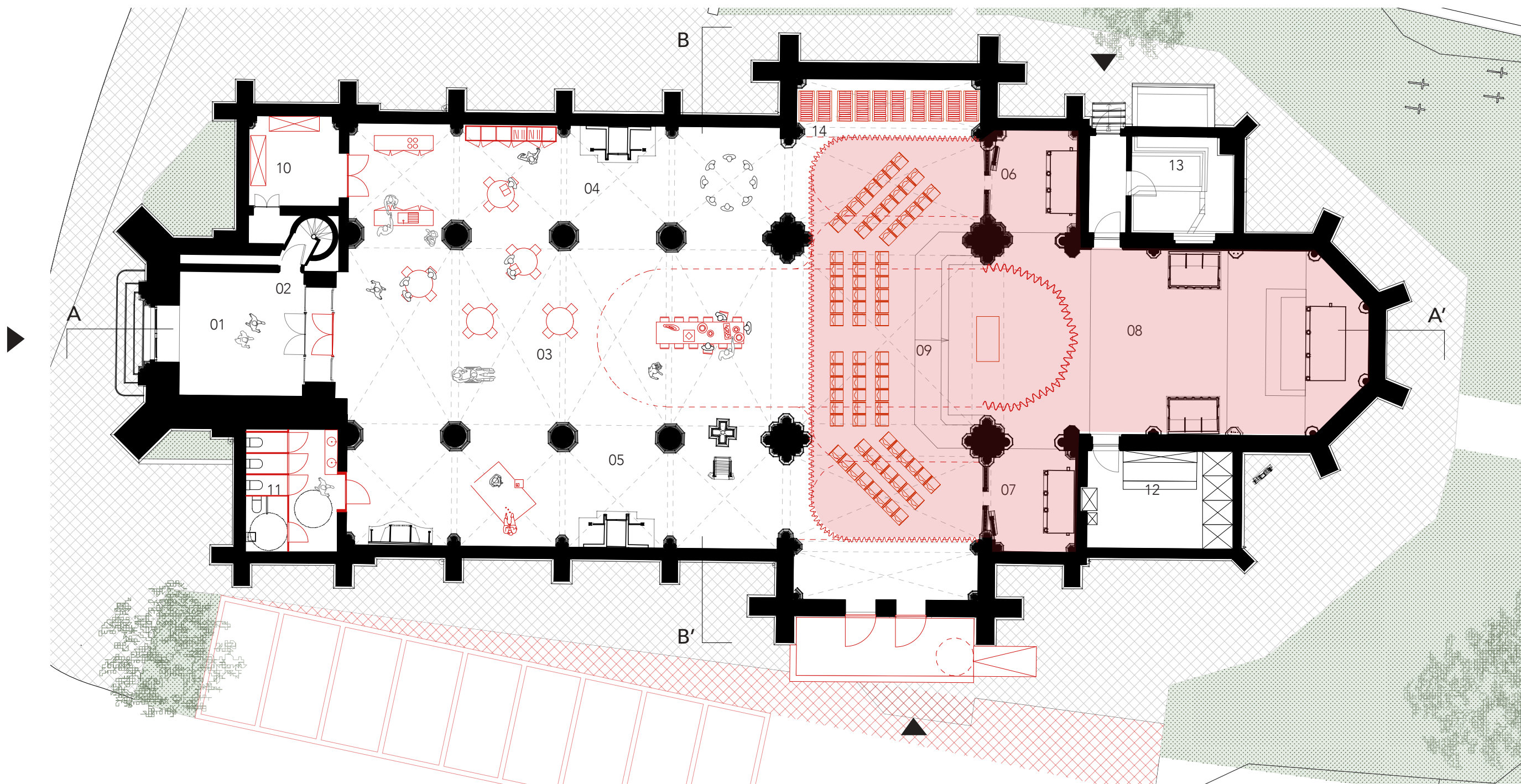
Er wordt voorgesteld om door middel van een minimale interieuringreep, bvb. gordijnen, de ruimte **flexibel bruikbaar** te maken voor het organiseren van beperkte erediensten en in uitbreiding daarvan speciale vieringen. Tegelijk kan de kerkruimte plaats bieden aan zachte nevenactiviteiten en wordt ze bruikbaar als vrije ruimte voor polyvalent gebruik zoals tentoonstellingen, samenkomst of zelfs bezinning.

Voor de logistieke organisatie van het kerkgebouw wordt beroep gedaan op de **aanpalende nevenruimtes** voor het onderbrengen van berging, sanitair, etc.

De pastorie met aanpalende schuur wordt in dit verhaal als **autonome entiteit** beschouwd. Via uitbating door een 'externe huurder' of concessiehouder zou in de pastorie een B&B met restaurant kunnen worden ondergebracht.

 zone beschikbaar voor de eredienst

- 01 Inkomportaal
- 02 Trap naar toren en oksaal
- 03 Kerkschip - polyvalent gebruik
- 04 Noordelijke zijbeuk
- 05 Zuidelijke zijbeuk
- 06 Noordelijke zijkapel
- 07 Zuidelijke zijkapel

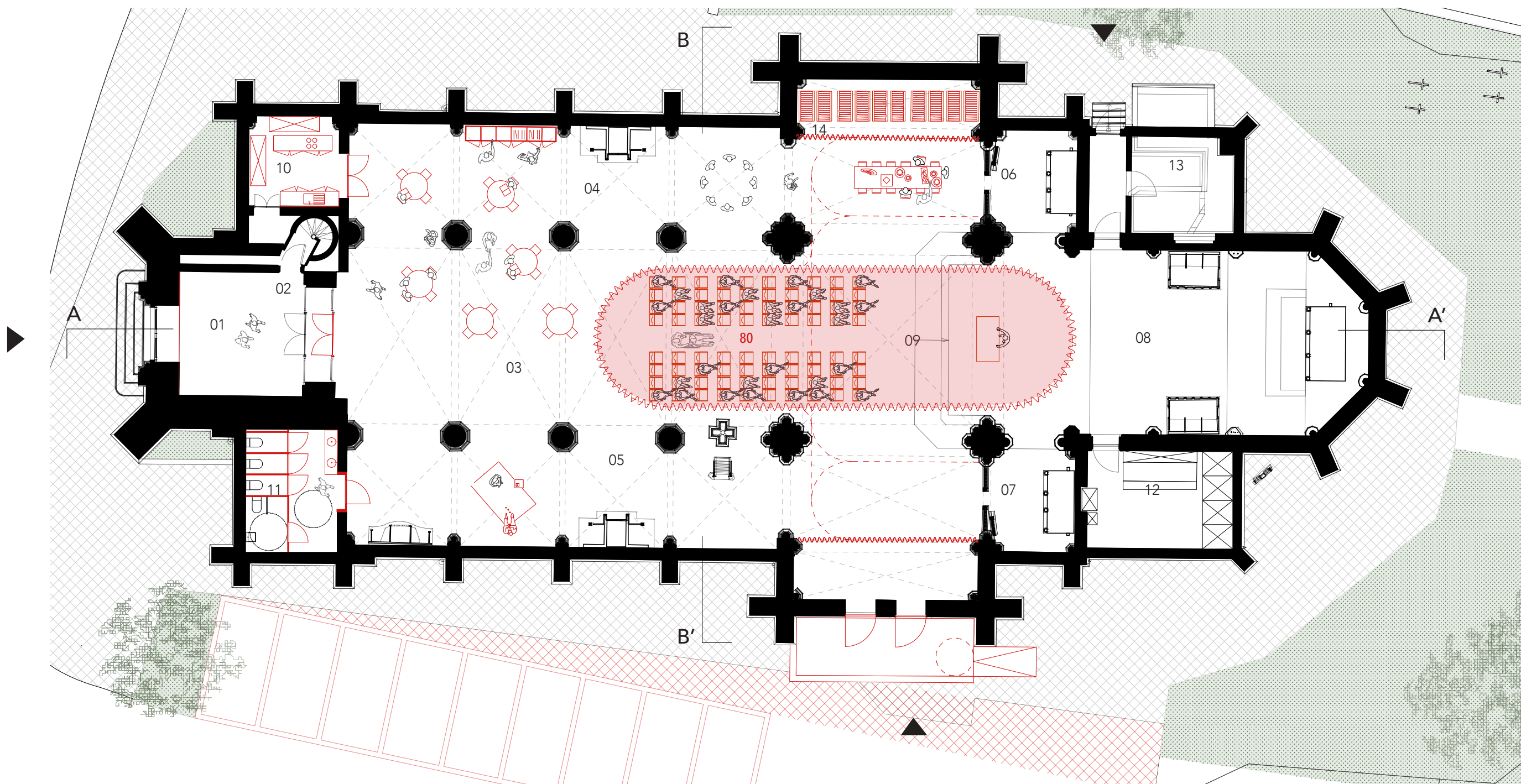
- 08 Verhoogd priesterkoor
- 09 Verkleinde kerk
- 10 Berging
- 11 Sanitair
- 12 Sacristie
- 13 Berging en stookruimte
- 14 Mobiele karren stoelen

zone beschikbaar voor de eredienst
 oppervlakte = 300m²
 capaciteit = 78 plaatsen
 scheiding d.m.v. gordijn

SCENARIO 1 Grondplan gelijkvloers

0 1 2 5m

01	Inkomportaal	08	Verhoogd priesterkoor
02	Trap naar toren en oksaal	09	Verkleinde kerk
03	Kerkschip - polyvalent gebruik	10	Berging
04	Noordelijke zijbeuk	11	Sanitair
05	Zuidelijke zijbeuk	12	Sacristie
06	Noordelijke zijkapel	13	Berging en stookruimte
07	Zuidelijke zijkapel	14	Mobiele karren stoelen

zone beschikbaar voor de eredienst
 oppervlakte = 125m²
 capaciteit = 80 plaatsen
 scheiding d.m.v. gordijn

SCENARIO 1 - VARIANTE OPSTELLING

Grondplan gelijkvloers

0 1 2 5m

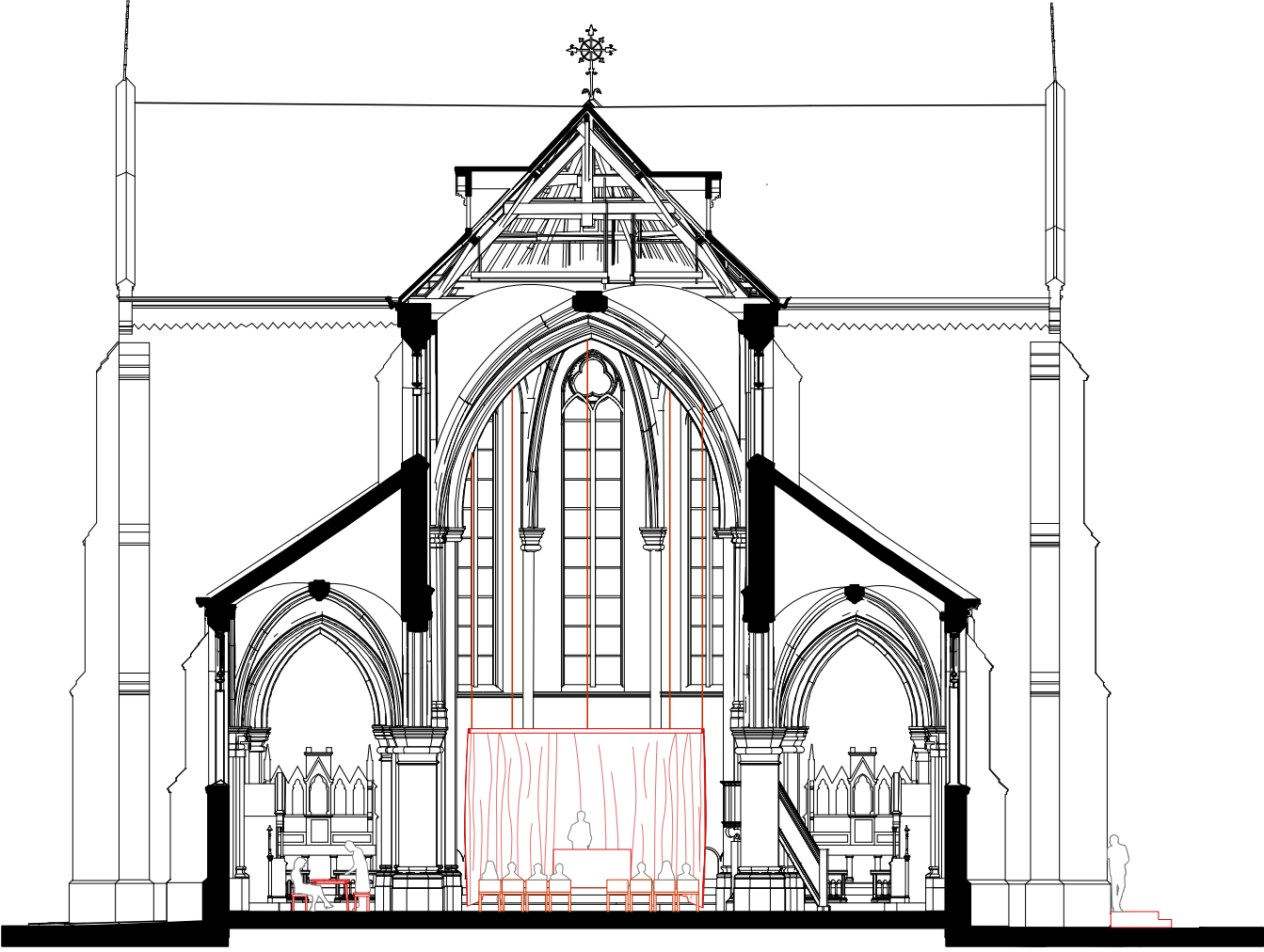

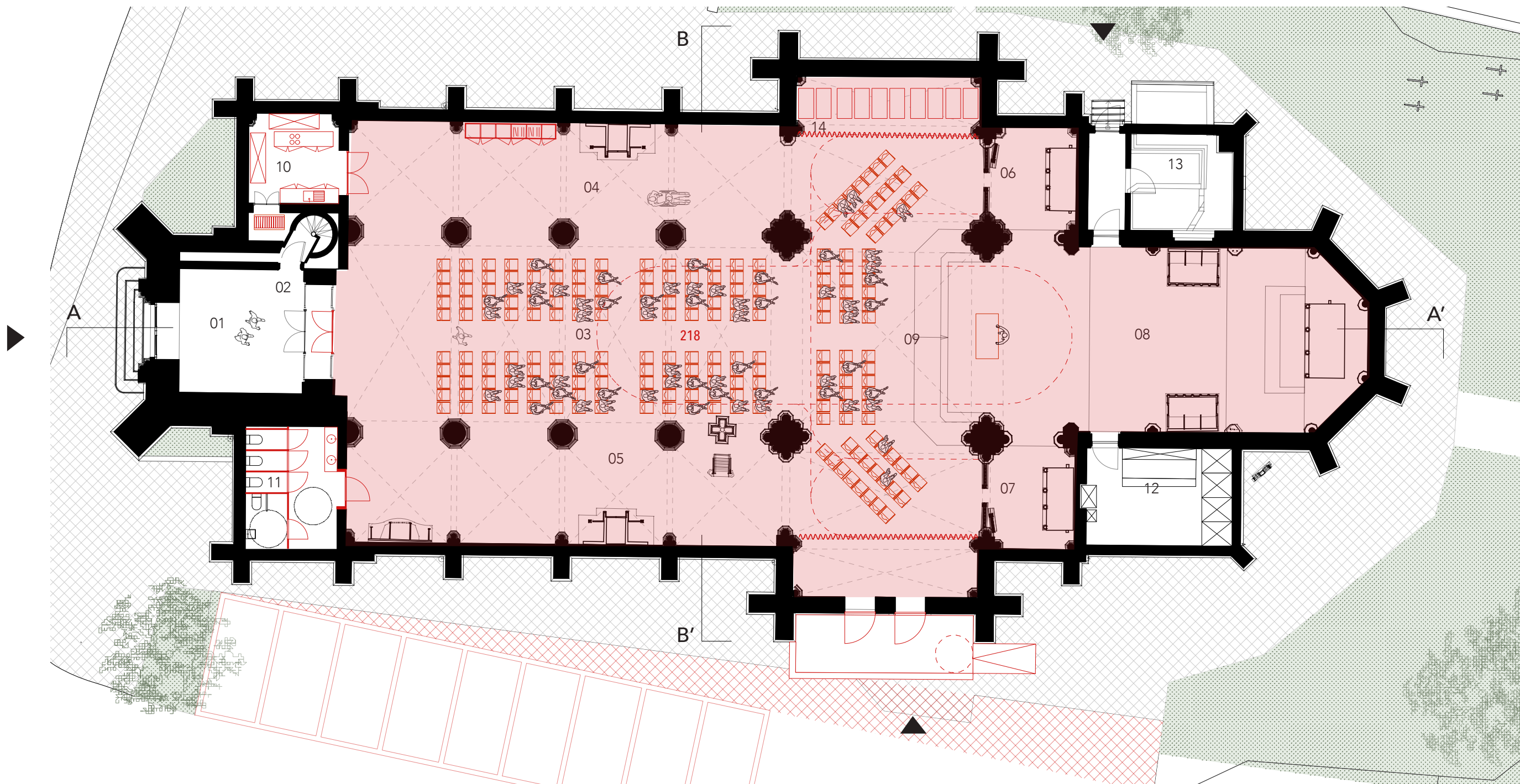
LANGSDOORSNEDE AA'

0 1 2 5m

SCENARIO 1
Dwarsdoorsnede BB'

0 1 2 5m

01	Inkomportaal	08	Verhoogd priesterkoor
02	Trap naar toren en oksaal	09	Verkleinde kerk
03	Kerkschip - uitvaart	10	Berging
04	Noordelijke zijbeuk	11	Sanitair
05	Zuidelijke zijbeuk	12	Sacristie
06	Noordelijke zijkapel	13	Berging en stookruimte
07	Zuidelijke zijkapel	14	Mobiele karren stoelen

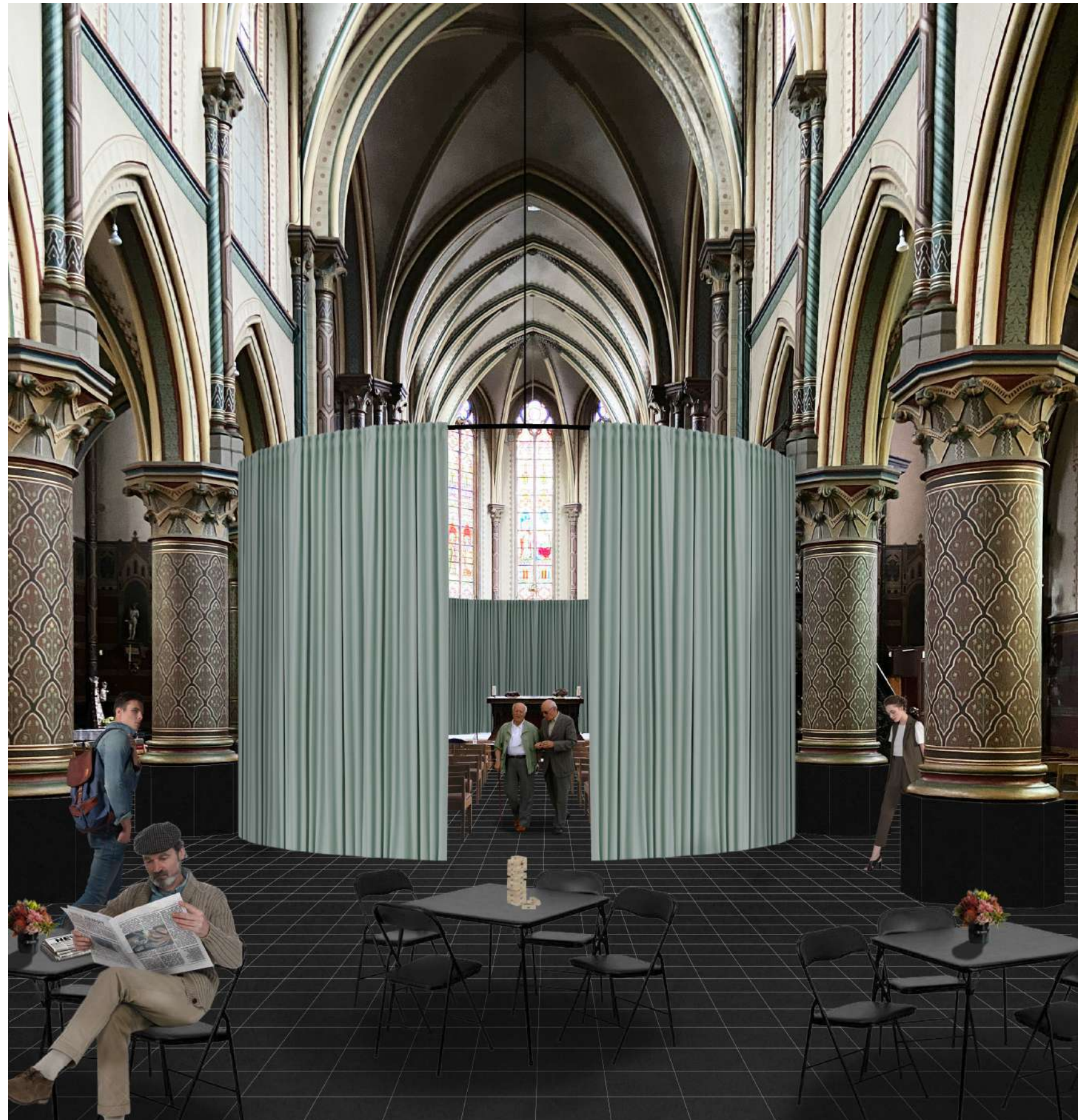
zone beschikbaar voor de eredienst
 oppervlakte = 600m²
 capaciteit = 218 plaatsen
 gordijnen open

SCENARIO 1 - VARIANTE OPSTELLING

Grondplan gelijkvloers

0 1 2 5m

01

02

REFERENTIES

01 Grote Sint-Bavokerk Aardenburg. Plafondhoge gordijnen scheiden het koor van het multifunctionele kerkship. bron: monumentenbezit.nl 02 Grote Sint-Bavokerk Aardenburg. Plafondhoge gordijnen scheiden het koor van het multifunctionele kerkship. bron: dbnl.org

01

03

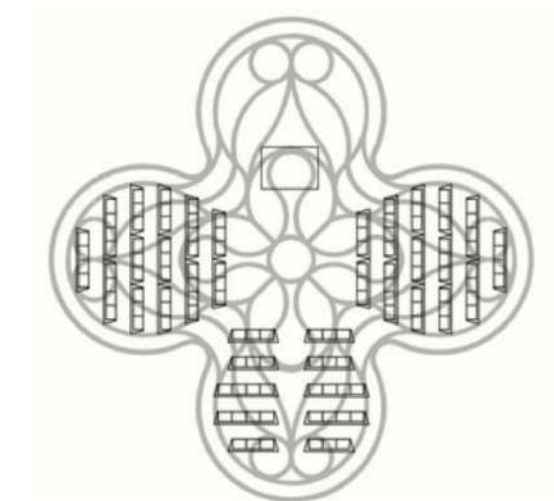
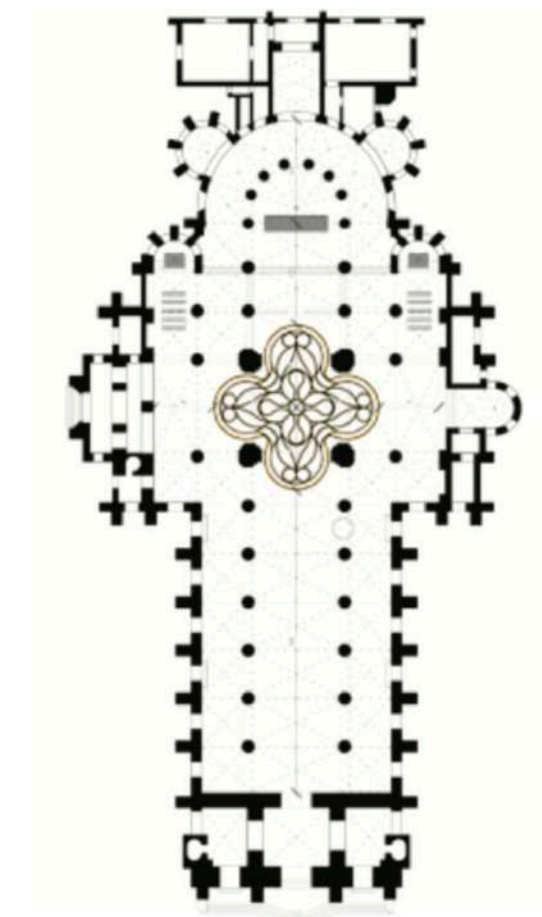
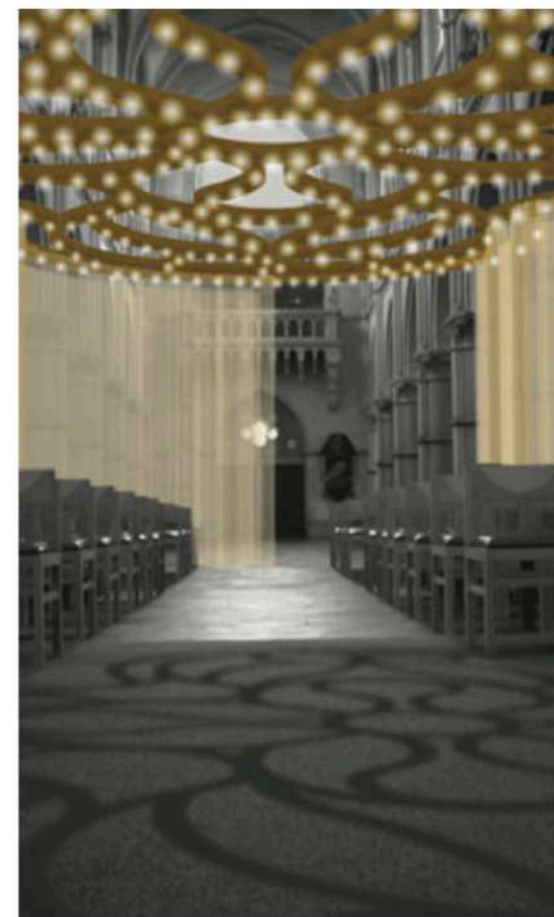
02

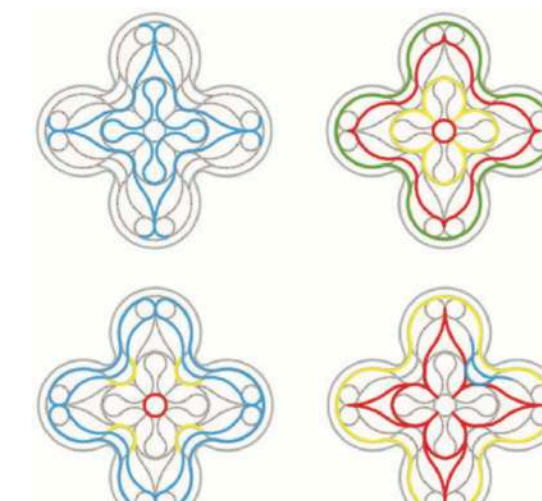
04

REFERENTIES

01, 02, 03 & 04 Inside Outside, Haus der Kunst Munchen. Installatie van ruimtescheidende gordijnen naar ontwerp van Petra Blaise. bron: www.insideoutside.nl

opstellingsmogelijkheid

alternatieven voor verlichting

REFERENTIES

Sint-Willibrorduskerk - Bovenbouw Architectuur

REFERENTIES

Alternatieve opstelling van altaar, lezeaar en stoelen in de kerkruimte van de Sint-Martinuskerk te Stevoort. bron: Interieur depot

01

02

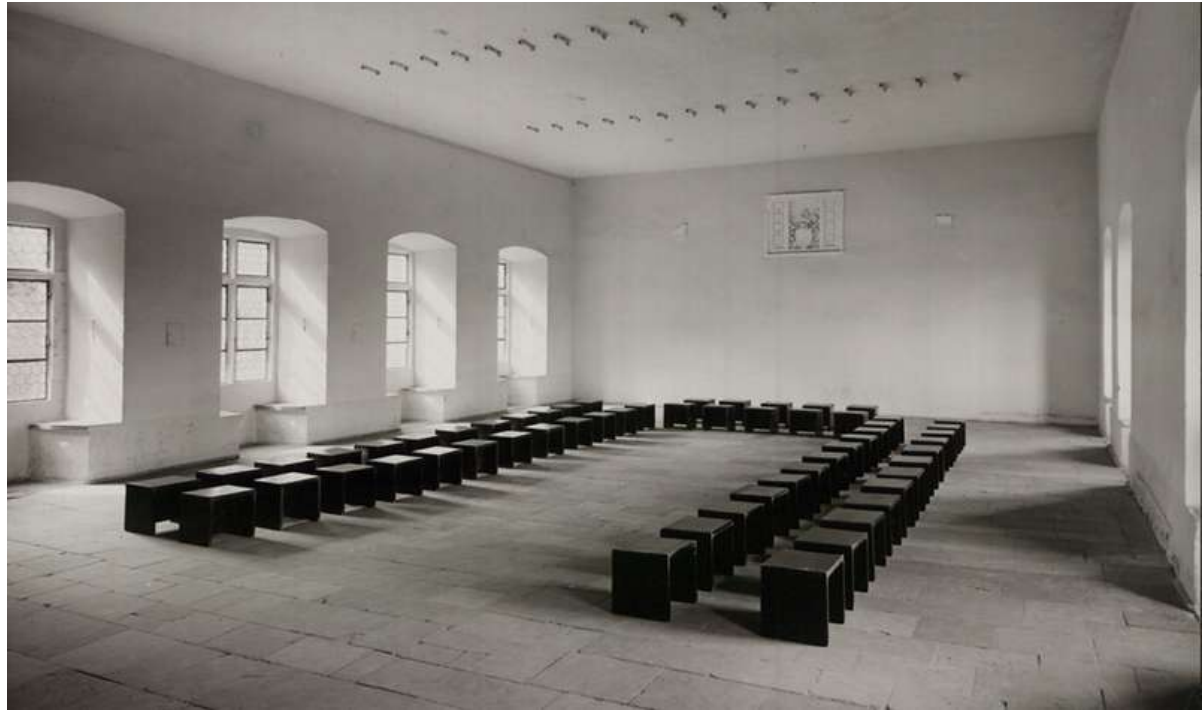
03

REFERENTIES

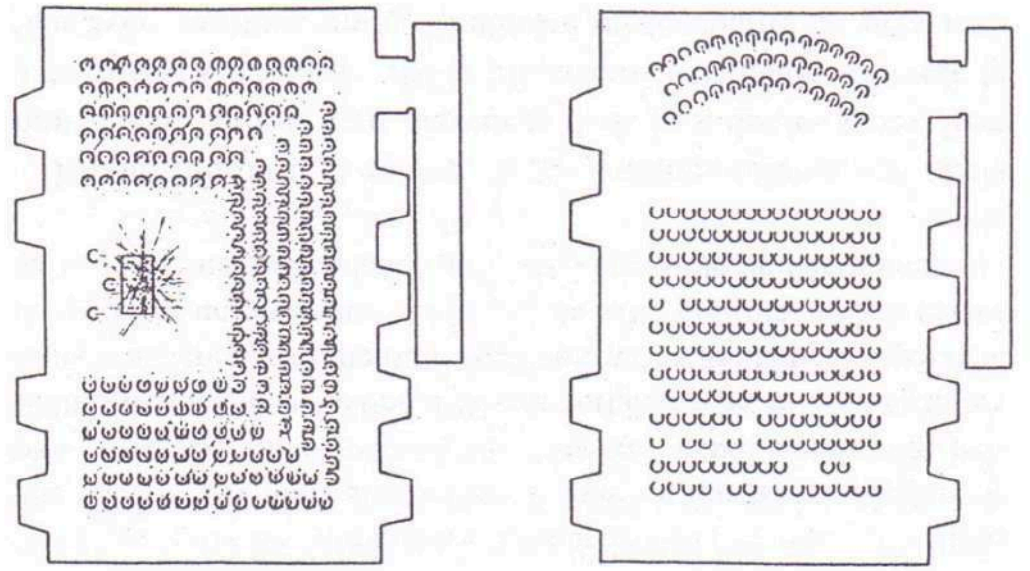
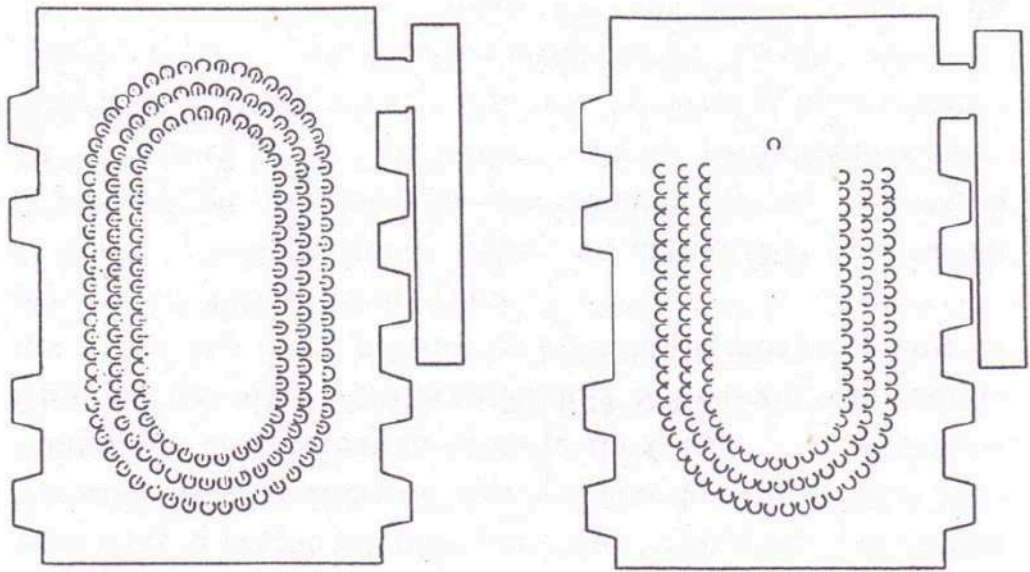
01, 02 & 03 Augustinerkirche Würzburg. bron: www.augustinerkirche-wuerzburg.de

01

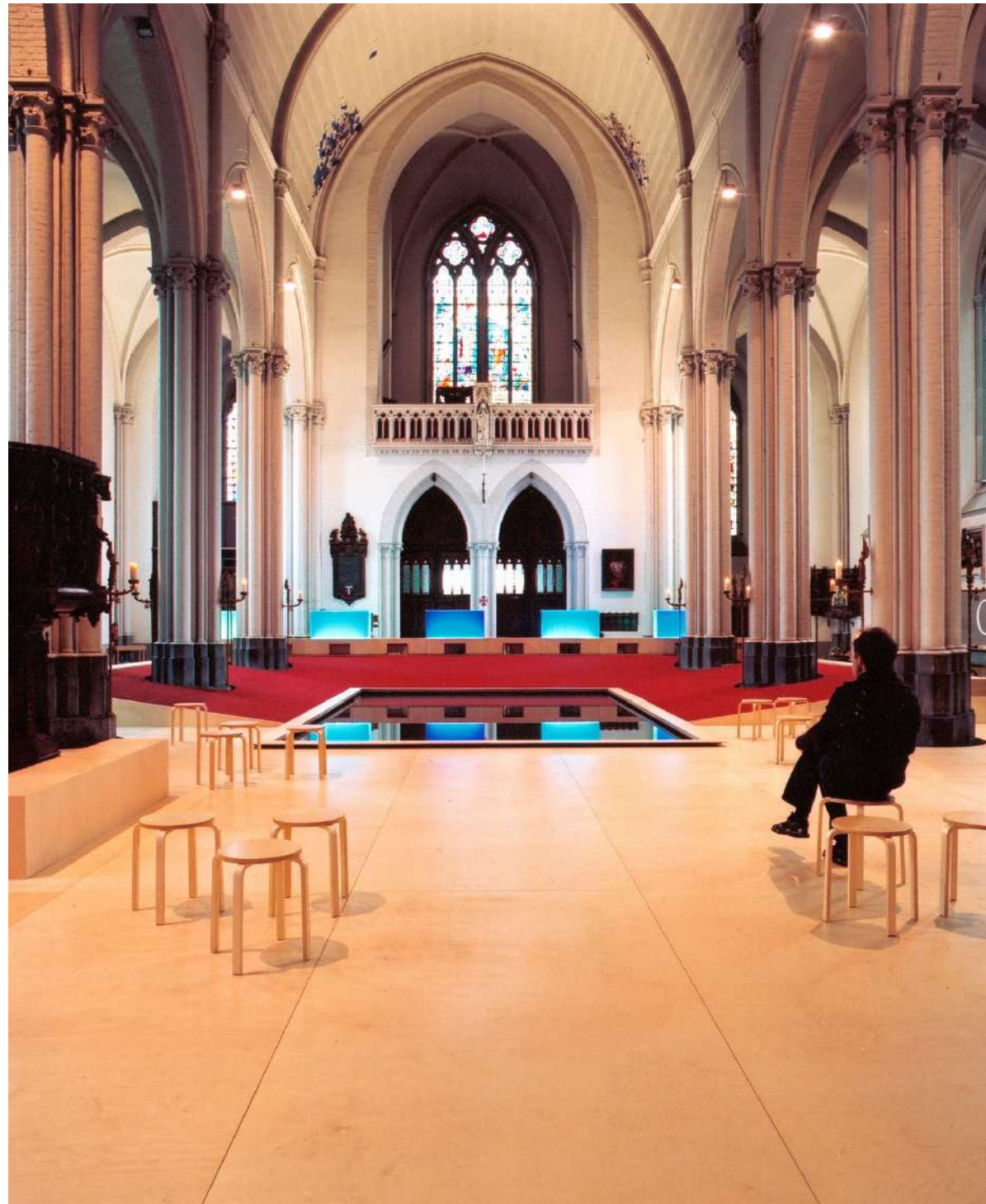
02

03

KERK ALS 'INLOOPHUIS'

01, 02 & 03 Verschillende liturgische opstellingen in Rittersaal van Burg Rothenfels, Rudolf Schwarz 1930, Bezinningsoord voor katholieke jeugdbeweging Quickborn bron: elarafrizenwalden.tumblr.com

01

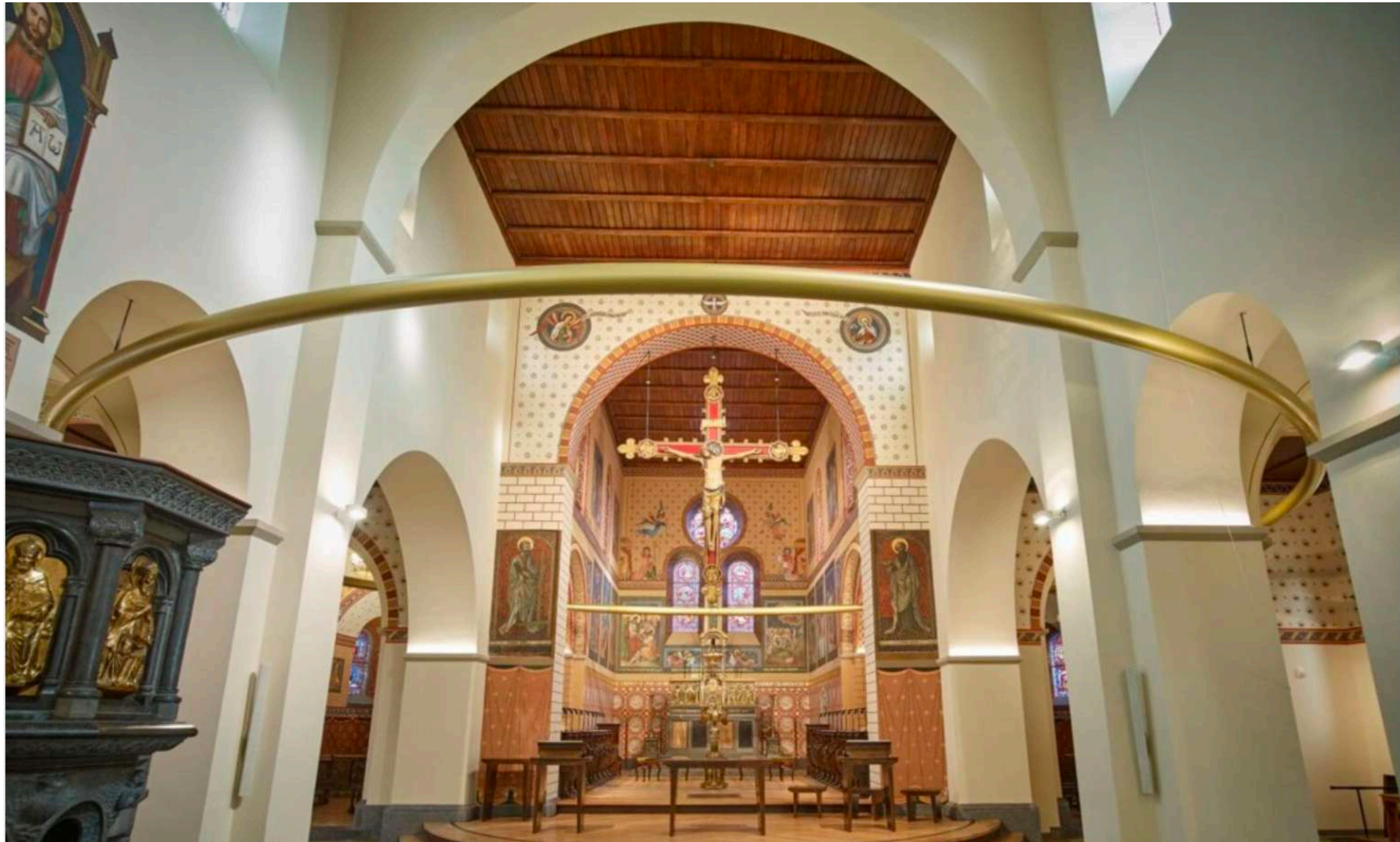
02

03

KERK ALS 'INLOOPHUIS'

01, 02 & 03 Sint-Magdalenakerk Brugge. bron: yot.be

KUNSTINTERVENTIES/-INSTALLATIES

Kunstwerk 'Halo' door Gijs Van Vaerenbergh in de Sint-Adolfuskerk te Borgloon. bron: Het Nieuwsblad

De pastorie met aanpalende schuur wordt in dit verhaal als autonome entiteit beschouwd. Via uitbating door een 'externe huurder' of concessiehouder zou in de pastorie een B&B met restaurant kunnen worden ondergebracht.

De huidige structuur en typologie (pastorie als voormalig woonhuis) lenen zich perfect tot een herbestemming naar deze functie. Het gelijkvloers van pastorie wordt een verblijfs- en ontvangstruimte voor bezoekers met een keuken, zitplaats en leeshoek, een administratieve unit voor de uitbater alsook sanitair. De keuken kan zo geschakeld worden dat ze eveneens de schuur bedient: overdag ontbijt- of lunchruimte voor gasten en 's avonds restaurant voor gasten alsook de buurt. De verdieping kan dan ingericht worden met verschillende gastenkamers, gekoppeld aan de centrale gang en trappenhal.

Deze herbestemming van de pastorie zal echter dienen te worden afgewogen tegen het huidige (gedeeltelijk) gebruik van het gebouw als administratie en archief voor de kerkfabriek Sint-Bavo.

- 01 Inkom en traphal
- 02 Lees- en zitruimte voor gasten
- 03 Administratieve unit
- 04 Berging
- 05 Keuken
- 06 Restaurant

SCENARIO 1 - PASTORIE EN SCHUUR

Grondplan gelijkvloers

0 1 2 5m

SCENARIO 2

'schoolkerk'

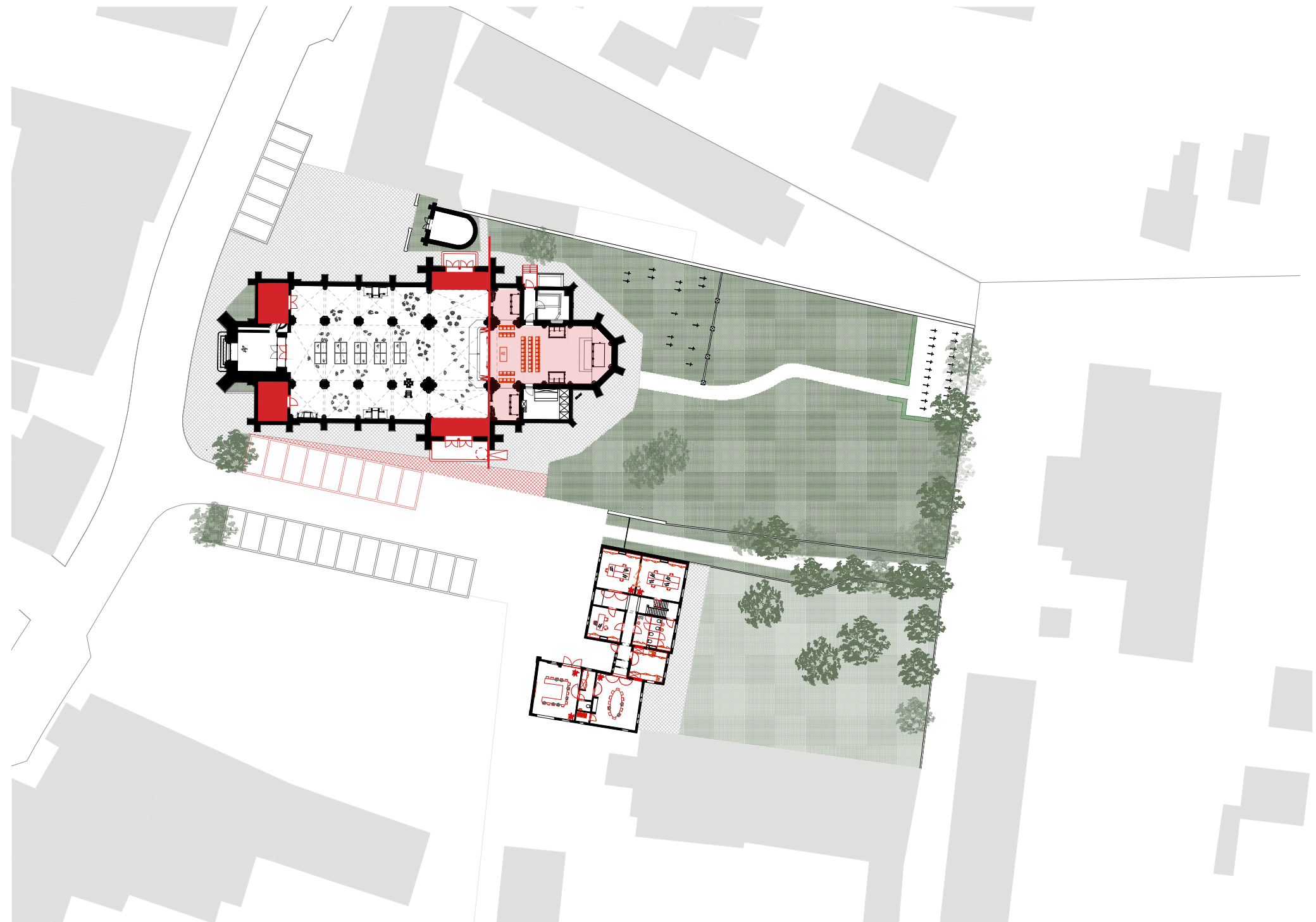
Scenario 2 bouwt ruimtelijk verder op scenario 1. Zo blijven de verschillende opstellingen en indelingen van de kerkruimte uit scenario 1 mogelijk. Bovendien blijft uitbreiding van de religieuze ruimte in geval van grotere opkomst gegarandeerd. Al biedt het scenario wel een alternatief op de scheiding tussen het sacrale en profane gedeelte.

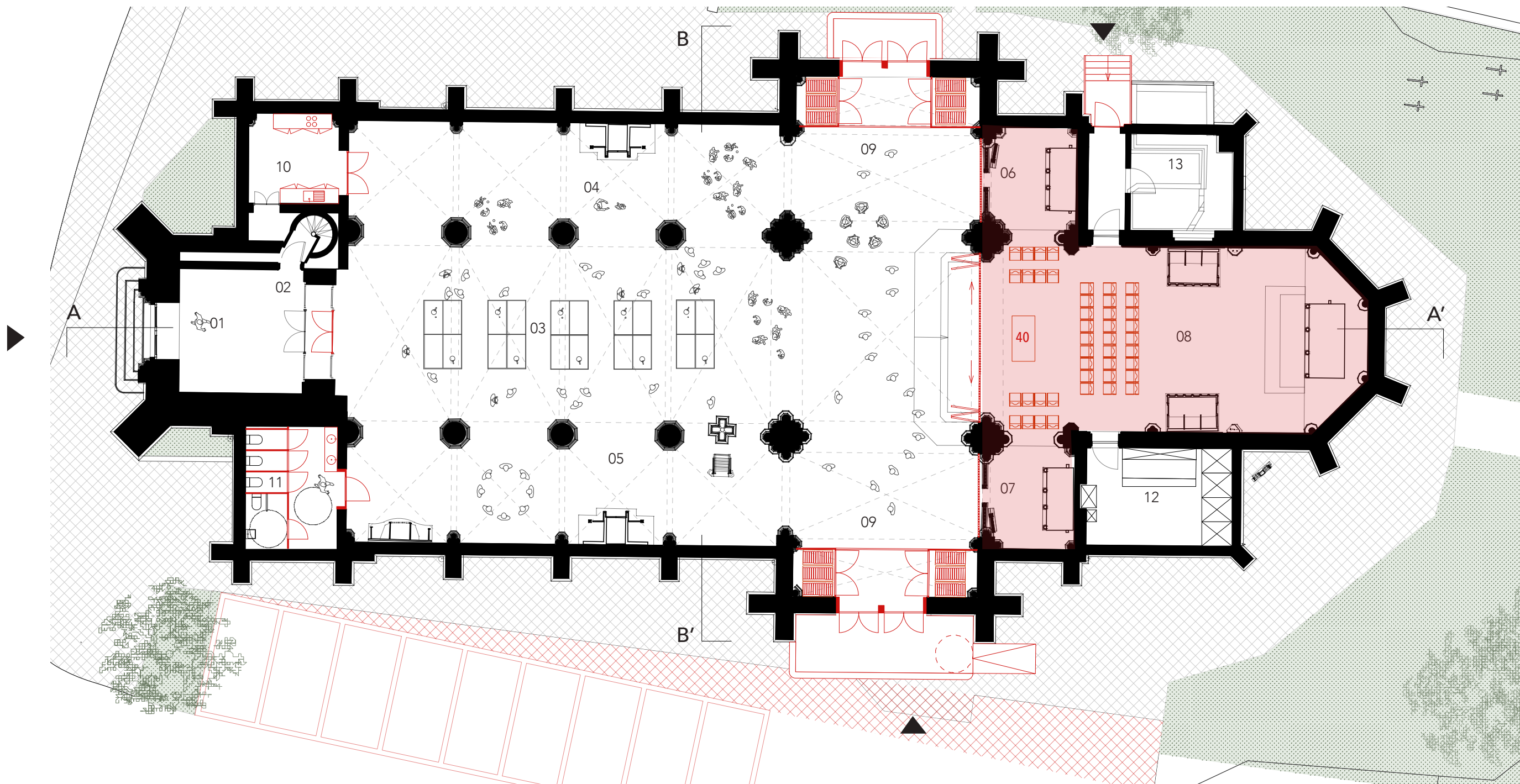
Met oog op toekomstig nevengebruik van de kerkruimte door de naastliggende school, wordt onderzocht hoe de **scheiding 'harder'** kan worden gemaakt, zij het **met respect voor de monumentaliteit en het waardevolle interieur** van de kerk. Er wordt voorgesteld het verhoogde priesterkoor fysiek af te sluiten van de rest van de kerkruimte. Bijvoorbeeld door middel van een hekwerk met verfijnde vormgeving op maat van het neogotische interieur. Op die manier blijft de visuele connectie tussen beide gebouwdelen voelbaar: **de kerkruimte blijft leesbaar als 1 geheel.**

Om te beantwoorden aan de logistieke en organisatorische randvoorwaarden gesteld in het programma van eisen, wordt opnieuw beroep gedaan op de **nevenruimtes** voor het inrichten van berging en sanitair. Daarnaast wordt door middel van een beperkte inbreiding ter hoogte van beide transeptarmen, een bijkomende stockageruimte in de vorm van een **ingebracht meubel** voorzien. Beide 'kasten' vormen tegelijkertijd de inkomssassen vanuit de zijtoegangen tot de kerk. De zijtoegang in de zuidelijke transeptarm wordt hierbij geherinterpreteerd en naar de tegenoverliggende zijde gekopieerd.

De pastorie met aanpalende schuur wordt in dit scenario onderzocht als **administratieve zetel** KOBZ Zuiderkempem. Zij zijn zoekende naar een administratieve zetel en beide gebouwen lenen zich naar het vooropgesteld gebruik.

 zone beschikbaar voor de eredienst

01	Inkomportaal	08	Verkleinde kerk/koor
02	Trap naar toren en oksaal	09	Berging/inkomsas
03	Beweeg- en speelruimte school	10	Berging
04	Beweeg- en speelruimte school	11	Sanitair
05	Beweeg- en speelruimte school	12	Sacristie
06	Noordelijke zijkapel	13	Berging en stookruimte
07	Zuidelijke zijkapel		

zone beschikbaar voor de eredienst
 oppervlakte = 135m²
 capaciteit = 40p plaatsen
 scheiding d.m.v. hekwerk

SCENARIO 2
 Grondplan gelijkvloers

0 1 2 5m

SCENARIO 2
Langsdoorsnede AA'

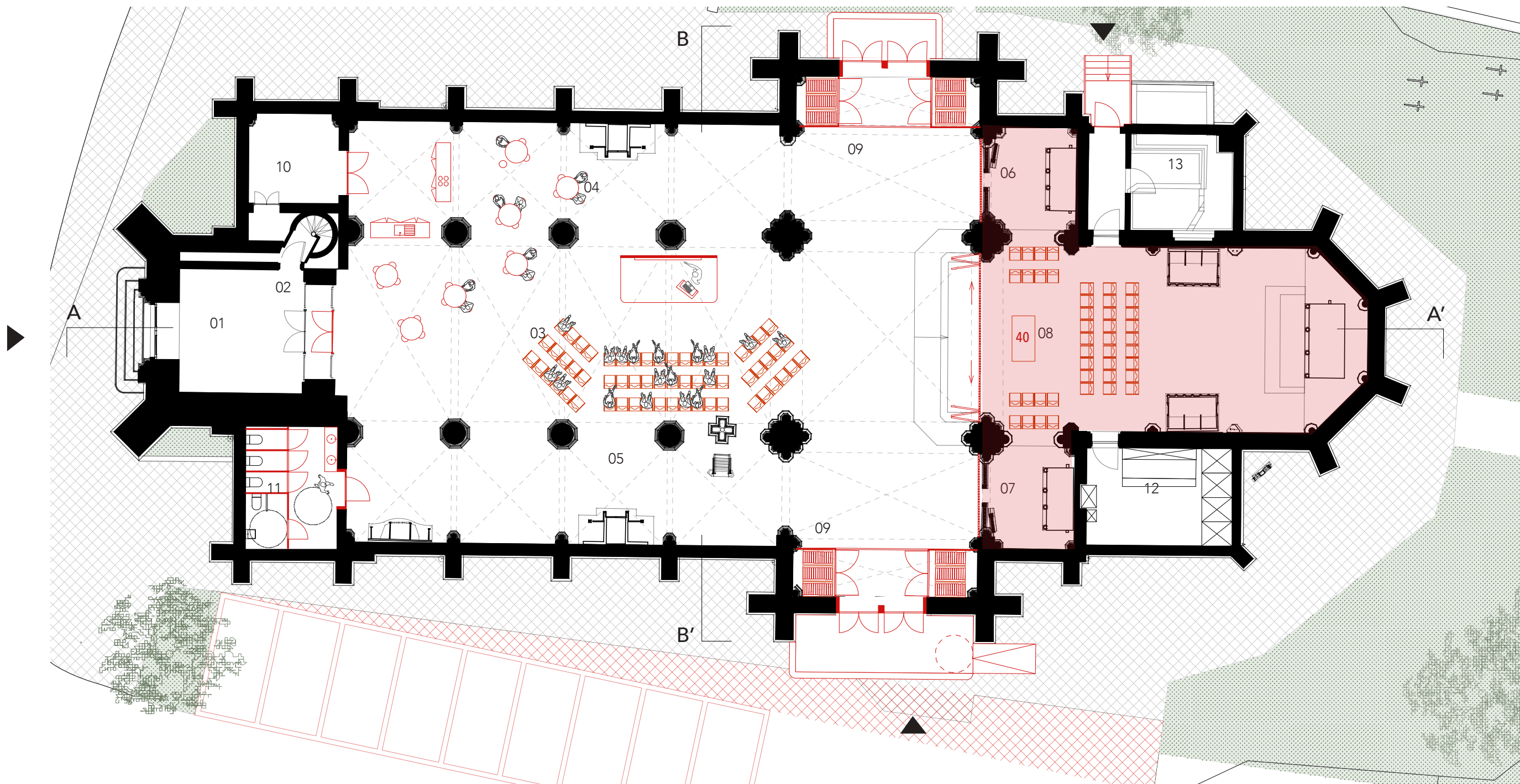
0 1 2 5m

SCENARIO 2
Dwarsdoorsnede BB'

0 1 2 5m

01	Inkomportaal	08	Verkleinde kerk/koor
02	Trap naar toren en oksaal	09	Berging/inkomsas
03	Polyvalente ruimte (school)	10	Berging
04	Polyvalente ruimte (school)	11	Sanitair
05	Polyvalente ruimte (school)	12	Sacristie
06	Noordelijke zijkapel	13	Berging en stookruimte
07	Zuidelijke zijkapel		

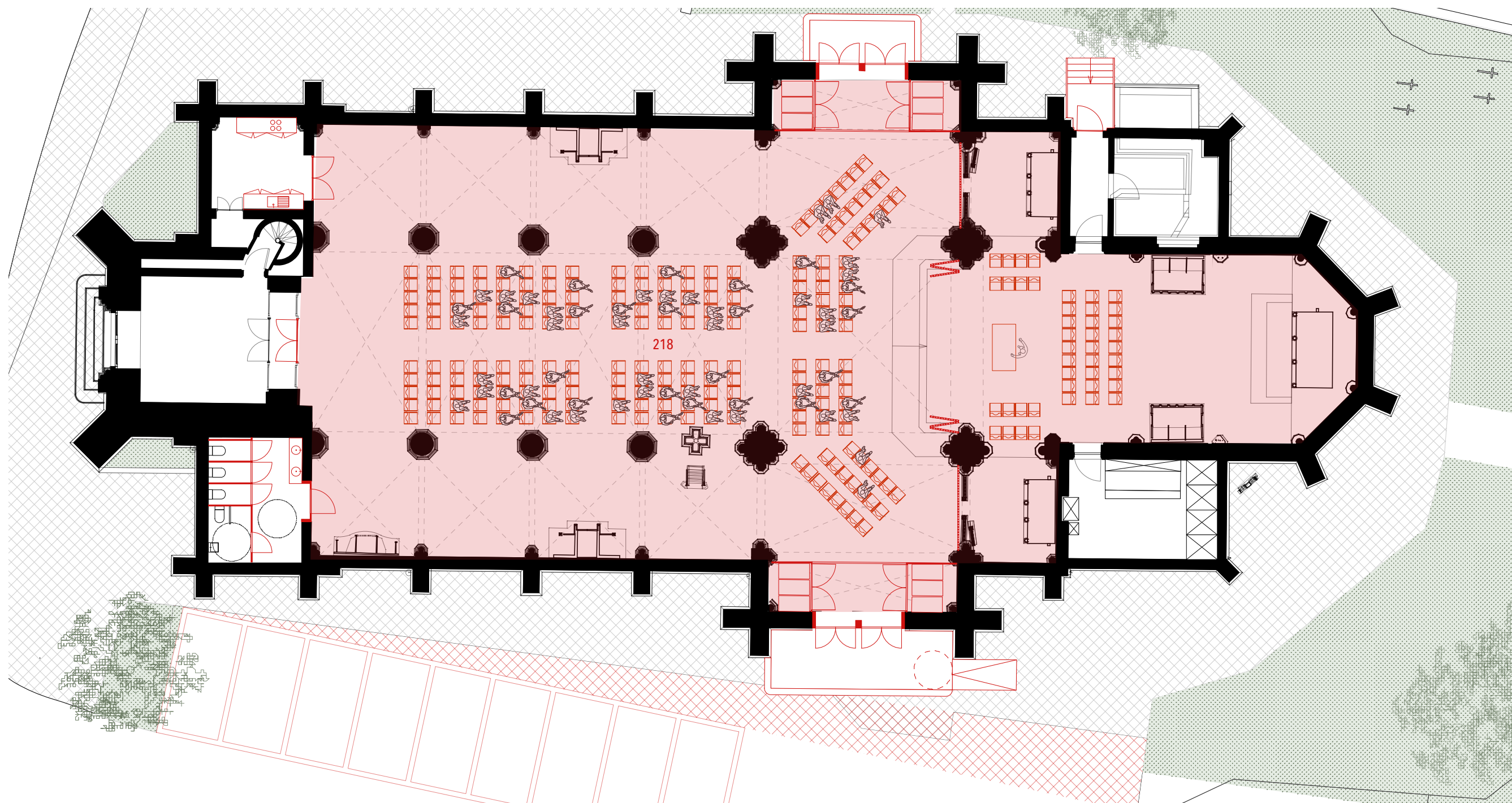
zone beschikbaar voor de eredienst
 oppervlakte = 135m²
 capaciteit = 40p plaatsen
 scheiding d.m.v. hekwerk

SCENARIO 2 - VARIANTE OPSTELLING

Grondplan gelijkvloers

0 1 2 5m

01	Inkomportaal	08	Verkleinde kerk/koor
02	Trap naar toren en oksaal	09	Berging/inkomsas
03	Polyvalente ruimte (school)	10	Berging
04	Polyvalente ruimte (school)	11	Sanitair
05	Polyvalente ruimte (school)	12	Sacristie
06	Noordelijke zijkapel	13	Berging en stookruimte
07	Zuidelijke zijkapel		

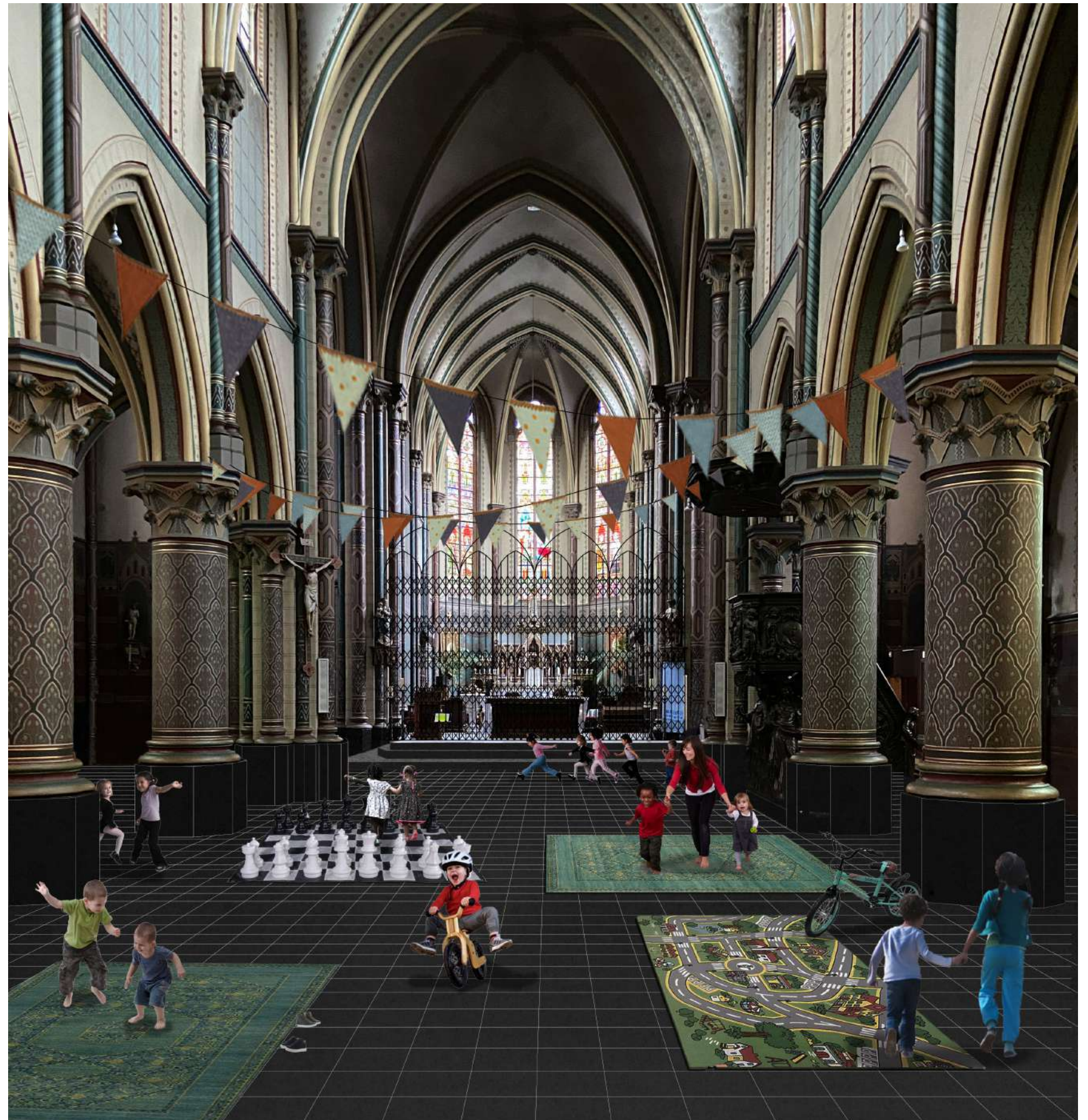
zone beschikbaar voor de eredienst
 oppervlakte = 600m²
 capaciteit = 260 plaatsen
 hekwerk open

SCENARIO 2 - VARIANTE OPSTELLING

Grondplan gelijkvloers

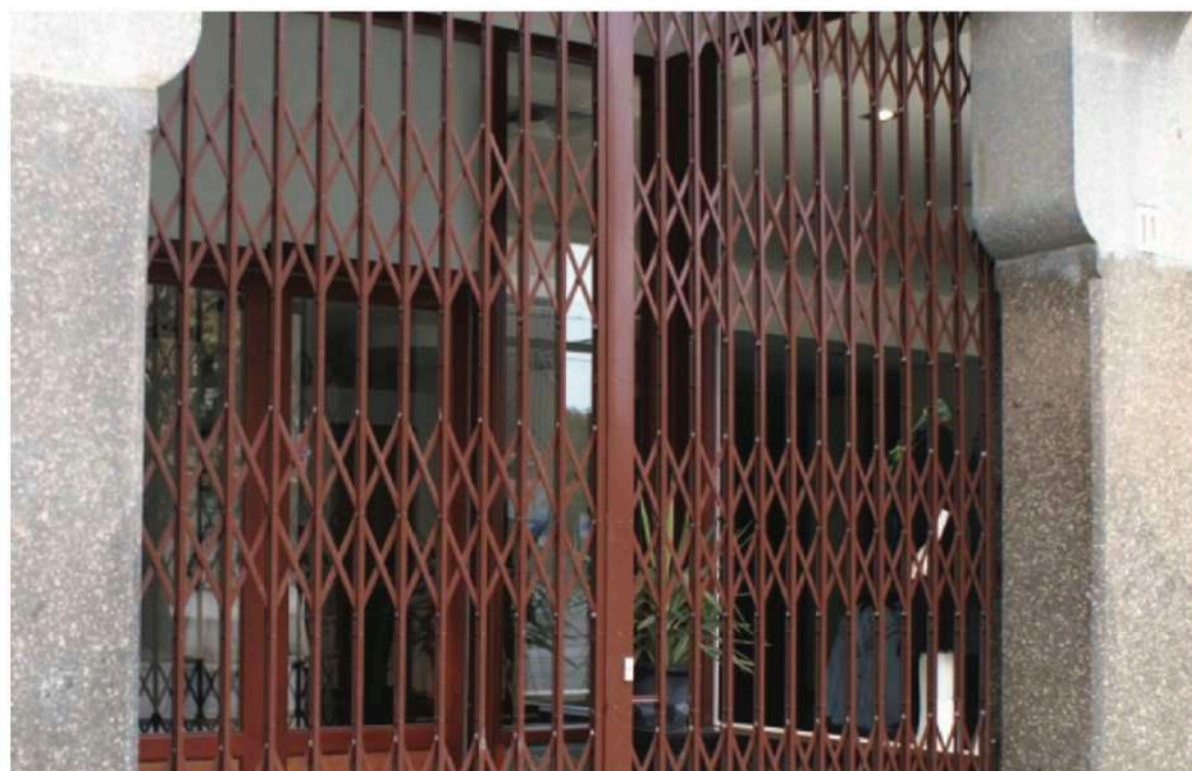

0 1 2 5m

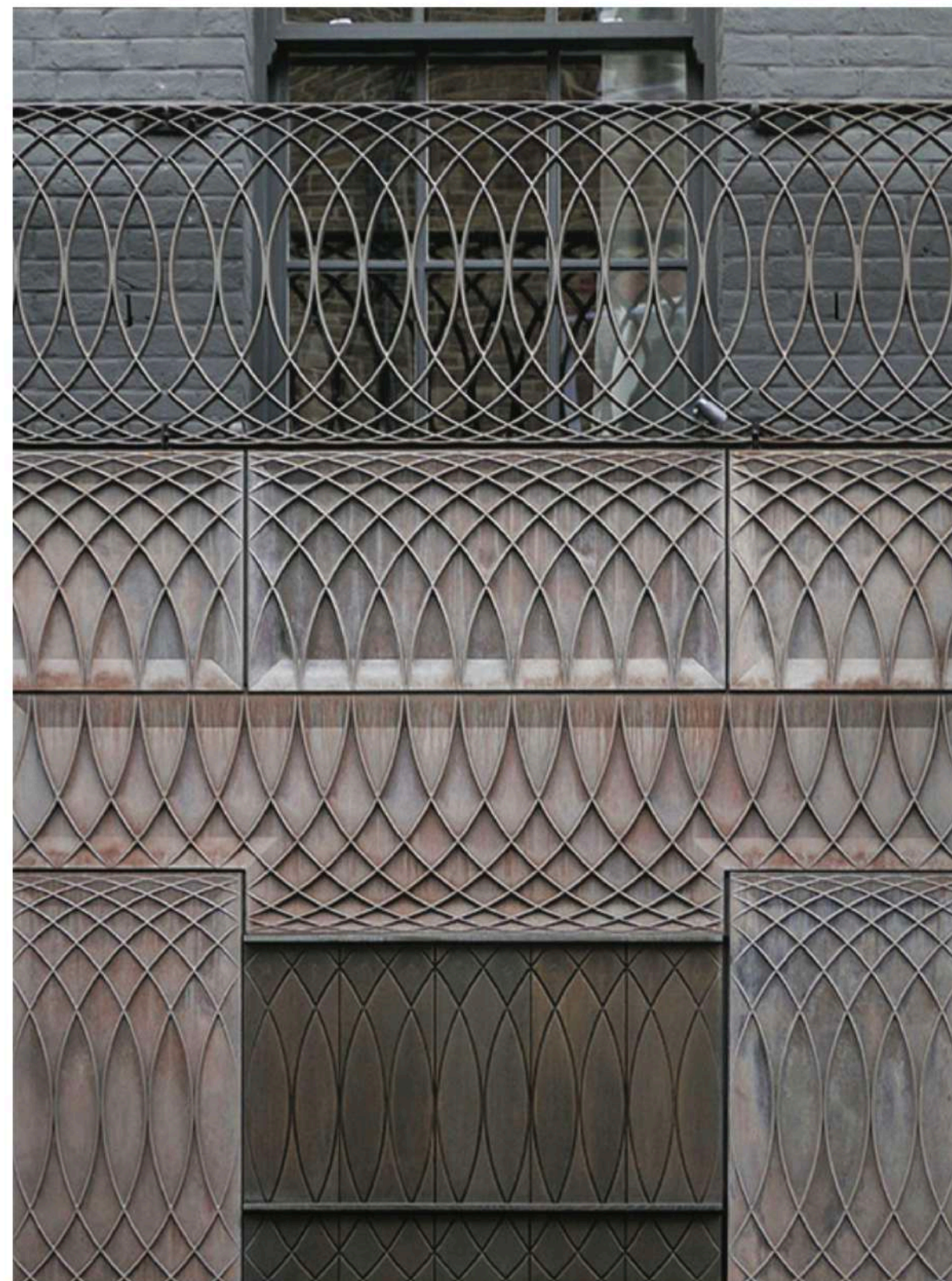

01

02

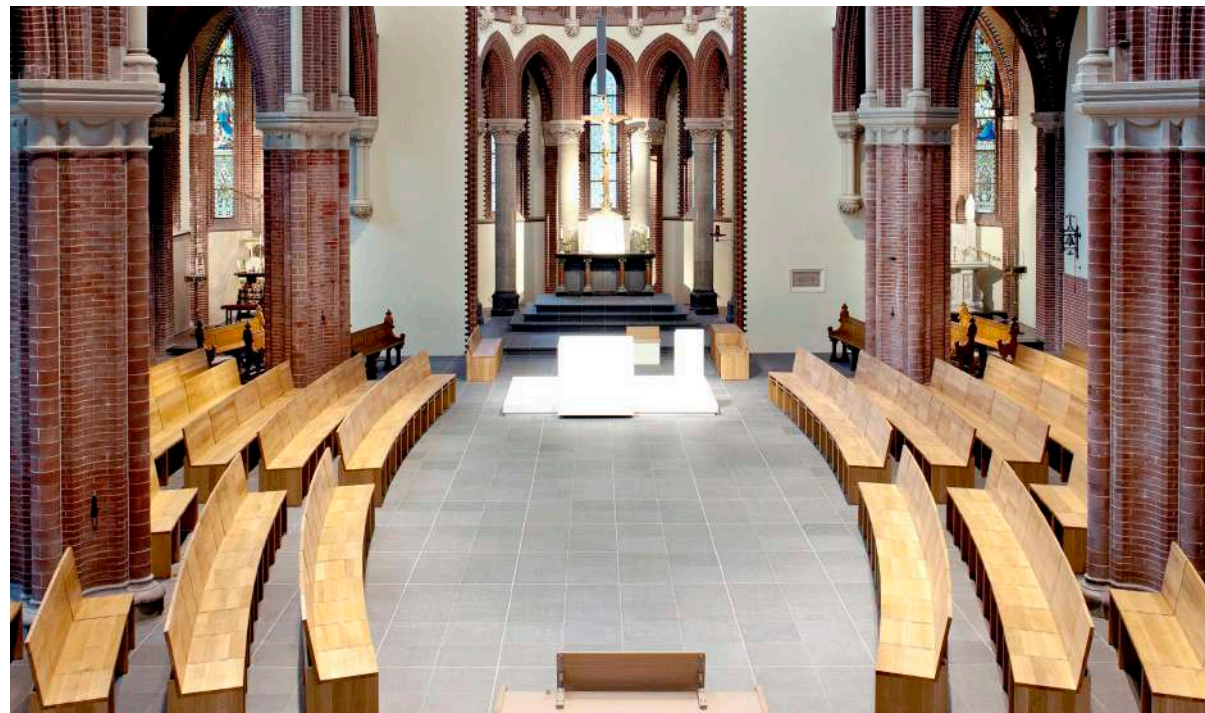
03

REFERENTIES

01- San Michèle, Eiland van de Stille, Venetië 02 - schaarhekken 03 - Paul Smith shop Londen - 6a architects

01

02

03

REFERENTIES

01, 02 & 03 Scheiding van het sacrale en profane gedeelte door middel van een vaste scheidingswand. De wand staat autonoom en heeft een beperkte hoogte. Op die manier blijft het monumentale volume van de kerk voelbaar. bron: R4a architecten en ingenieurs

01

02

03

REFERENTIES

01 Kunstinstallatie met schommels in het voormalige klooster. Kunstwerk door Simonne Zaugg. bron: simonezaugg.net 02 - 03 Overdekte speelplaats in de voormalige Sint-Pauluskapel van Sint-Denijs Westrem. bron: www.herbestemmingkerken.be

01

03

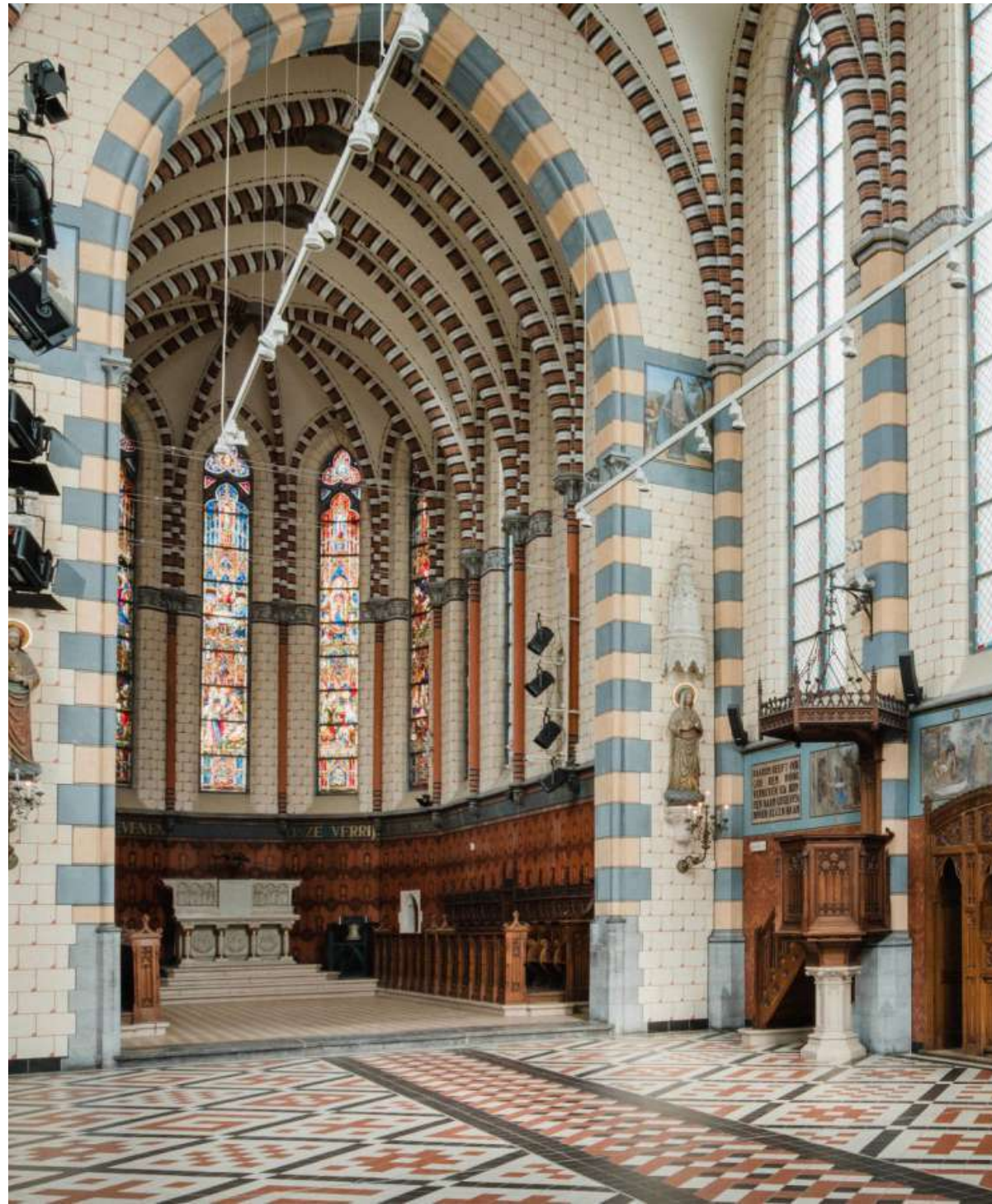
02

04

REFERENTIES

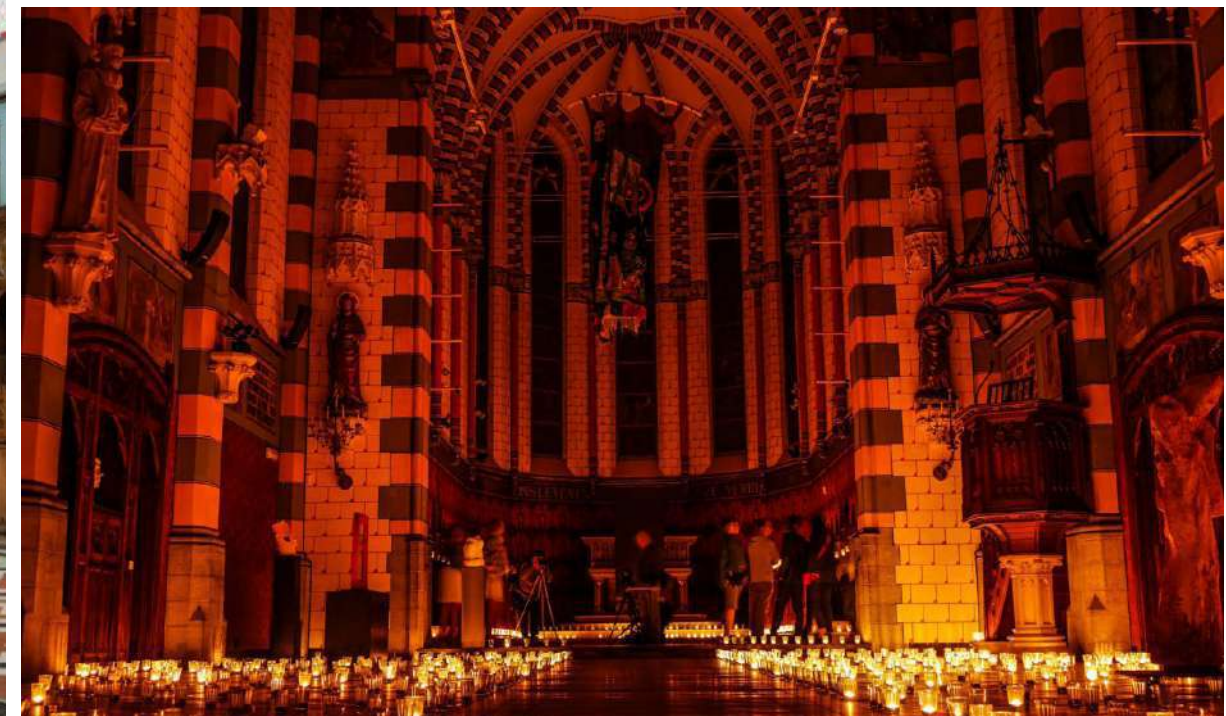
01, 02, 03 & 04 Polyvalent gebruik van de Eeuwfeestkapel in het Klein Seminarie Hoogstraten. Door de banken aan de kant te schuiven kon de school verschillende activiteiten organiseren in de kapel. bron: RE-ST

01

02

03

REFERENTIES

01, 02 & 03 Polyvalent gebruik van de Sint-Rochuskerk in Aarschot. bron: hetgasthuis.be

01

02

03

REFERENTIES

01, 02 & 03 flexibele indeling van de kerkruimte door gebruik van mobiele kastenwanden. Roo kerk, Gontrode. bron: ad-random

De pastorie met aanpalende schuur wordt in dit scenario onderzocht als administratieve zetel KOBZ Zuiderkempen. Zij zijn zoekende naar een administratieve zetel en beide gebouwen lenen zich naar het vooropgesteld gebruik. Niet louter naar typologie, maar ook naar locatie, centraal in de dorpskern en vlakbij de lokale scholencampus 't Klavertje.

De huidige structuur en typologie (kamerstructuur) lenen zich perfect tot een herbestemming naar een administratieve functie.

Het gelijkvloers van pastorie krijgt een kantoorfunctie met gedeelde keuken en voldoende sanitair. De verschillende kamers op zowel gelijkvloers als verdieping kunnen ingezet worden als kantoor. De keuken kan zo geschakeld worden dat ze eveneens de schuur bediend. Deze laatste zou dan inzetbaar zijn als vergaderlokalen voor KOBZ en indien gewenst de school.

Deze herbestemming van de pastorie zal echter dienen te worden afgewogen tegen het huidige (gedeeltelijk) gebruik van het gebouw als administratie en archief voor de kerkfabriek Sint-Bavo.

- 01 Inkom en traphal
- 02 Landschapskantoor
- 03 Kantoor
- 04 Sanitair
- 05 Keuken
- 06 Vergaderruimtes

SCENARIO 2 - PASTORIE EN SCHUUR

Grondplan gelijkvloers

0 1 2 5m

SCENARIO 3

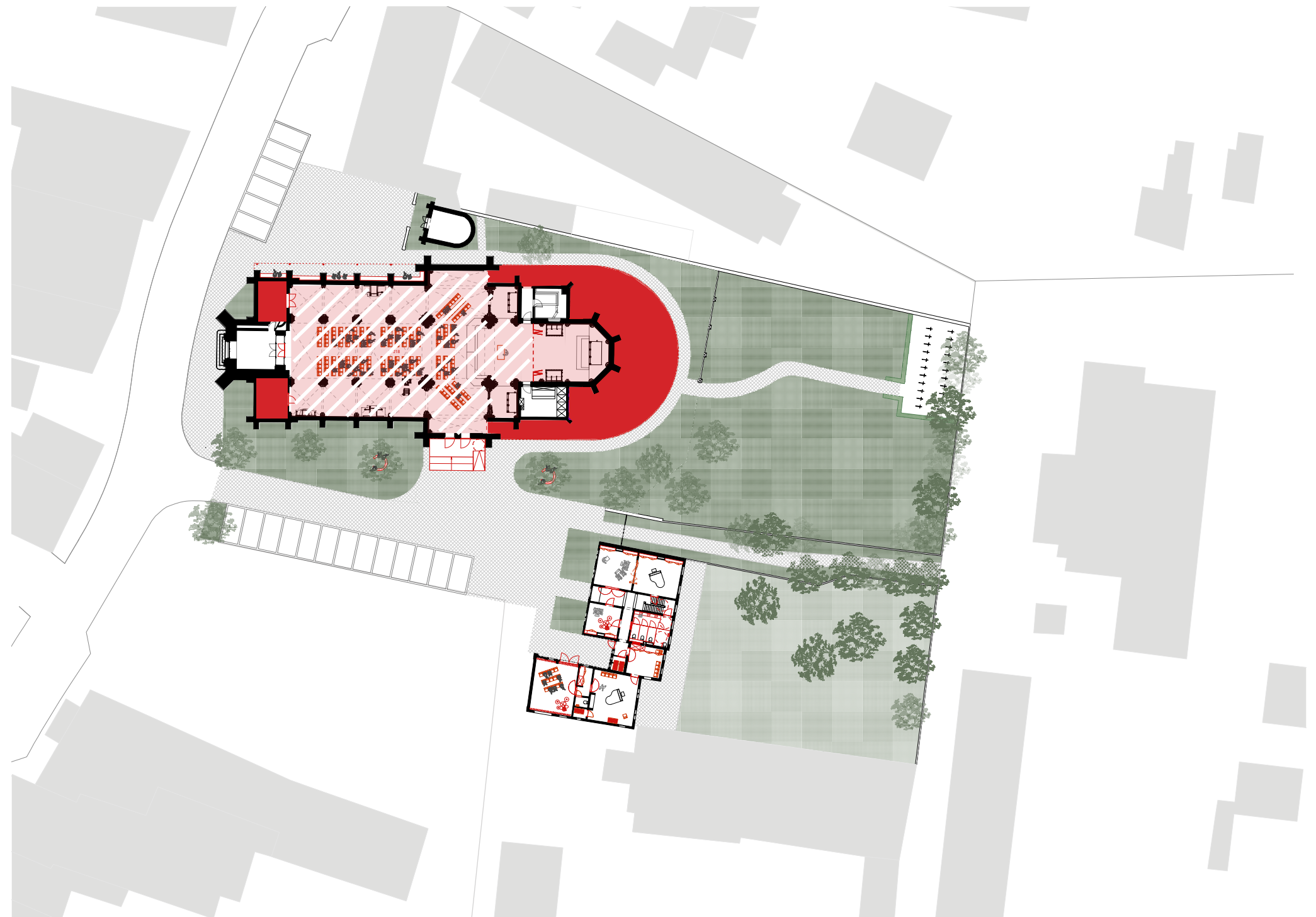
cultuurkerk

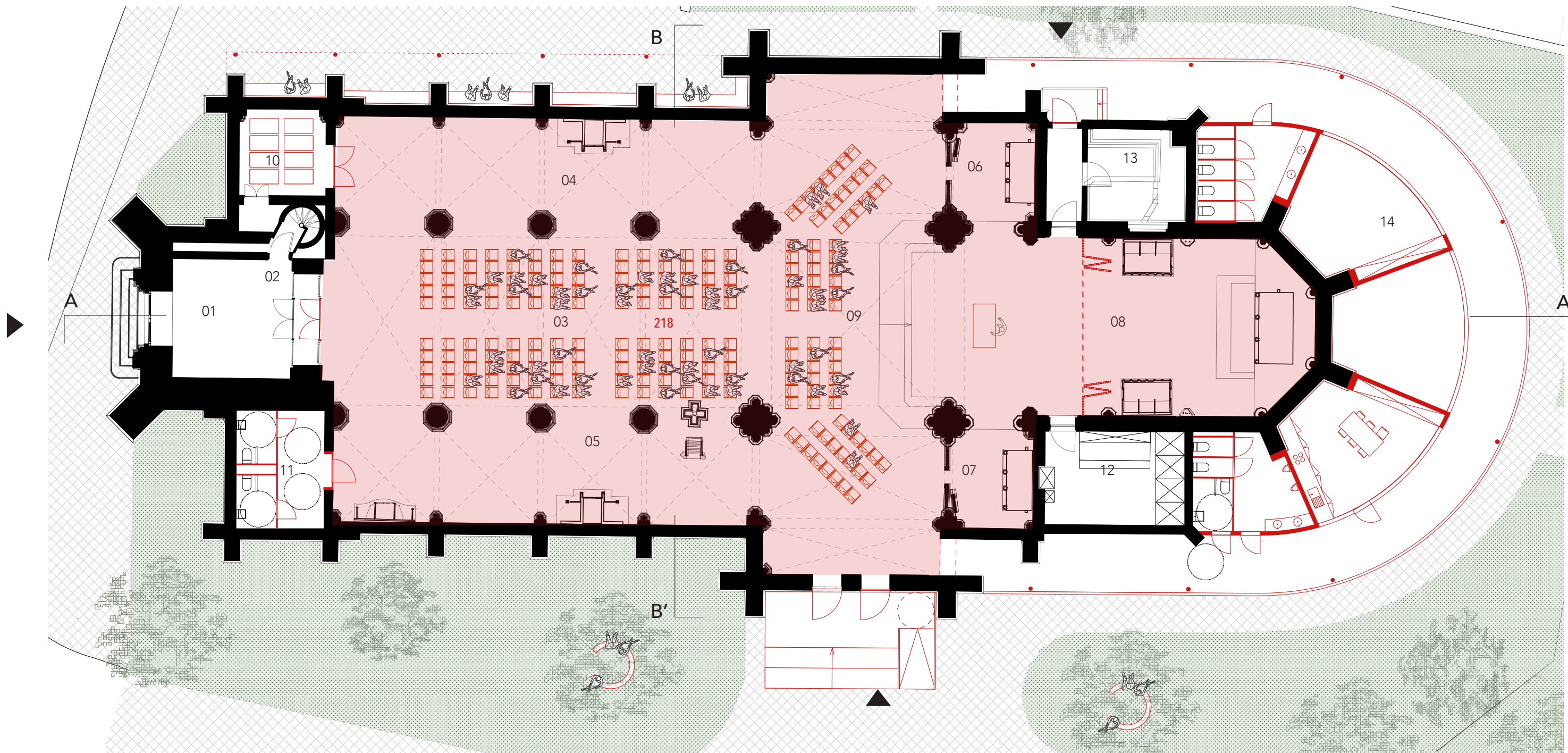
Scenario 3 zet in op een breed cultureel nevengebruik van Sint-Bavokerk: concerten, theatervoorstellingen, voordrachten, ... noem maar op. De volledige kerkruimte blijft behouden in haar ruimtelijke configuratie en is **duidelijk leesbaar als 1 geheel**. Niet noodzakelijk met een duidelijke grens tussen verkleinde kerk en nevengebruik.

Om de kerk maximaal logistiek te ontlasten in functie van wisselend gebruik, wordt een nieuwbouwvolume als **annex toegevoegd** aan de kerk. Het nieuwe waaivormige volume wordt ingepland aan de achterzijde van het koor, in directe relatie tot de achterliggende groene zone. De annex herbergt voldoende sanitair, een keuken en een ruime stockageruimte voor flexibel gebruik van de naastgelegen, en volledig gevrijwaarde, kerkruimte. Daarnaast kunnen de lokaaltjes makkelijk afzonderlijk verhuurd worden voor gebruik door de lokale verenigingen. De annex wordt daarmee niet louter de **overslag om logistieke ingrepen in de kerkruimte te vrijwaren**, maar vormt eveneens een centrale uitvalsbasis voor lokale partners in de buurt. De nevenruimtes vooraan de kerk worden daarmee gevrijwaard van technieken en kunnen maximaal als bergruimte voor de kerk worden ingezet.

De pastorie met aanpalende schuur wordt in dit scenario ingezet als **teken- en muziekschool**. In nabijheid van de kerk vormen beide sites de perfecte uitvalsbasis voor het organiseren van les- en repetitiemomenten zowel in kleine als grote bezetting. Beide locaties kunnen op dat moment de lokalen en voorzieningen in de annex gebruiken.

 zone beschikbaar voor de eredienst

01	Inkomportaal	08	Verhoogd koor
02	Trap naar toren en oksaal	09	Polyvalente ruimte
03	Polyvalente ruimte	10	Berging
04	Polyvalente ruimte	11	Sanitair
05	Polyvalente ruimte	12	Sacristie
06	Noordelijke zijkapel	13	Berging en stookruimte
07	Zuidelijke zijkapel	14	Logistieke annex

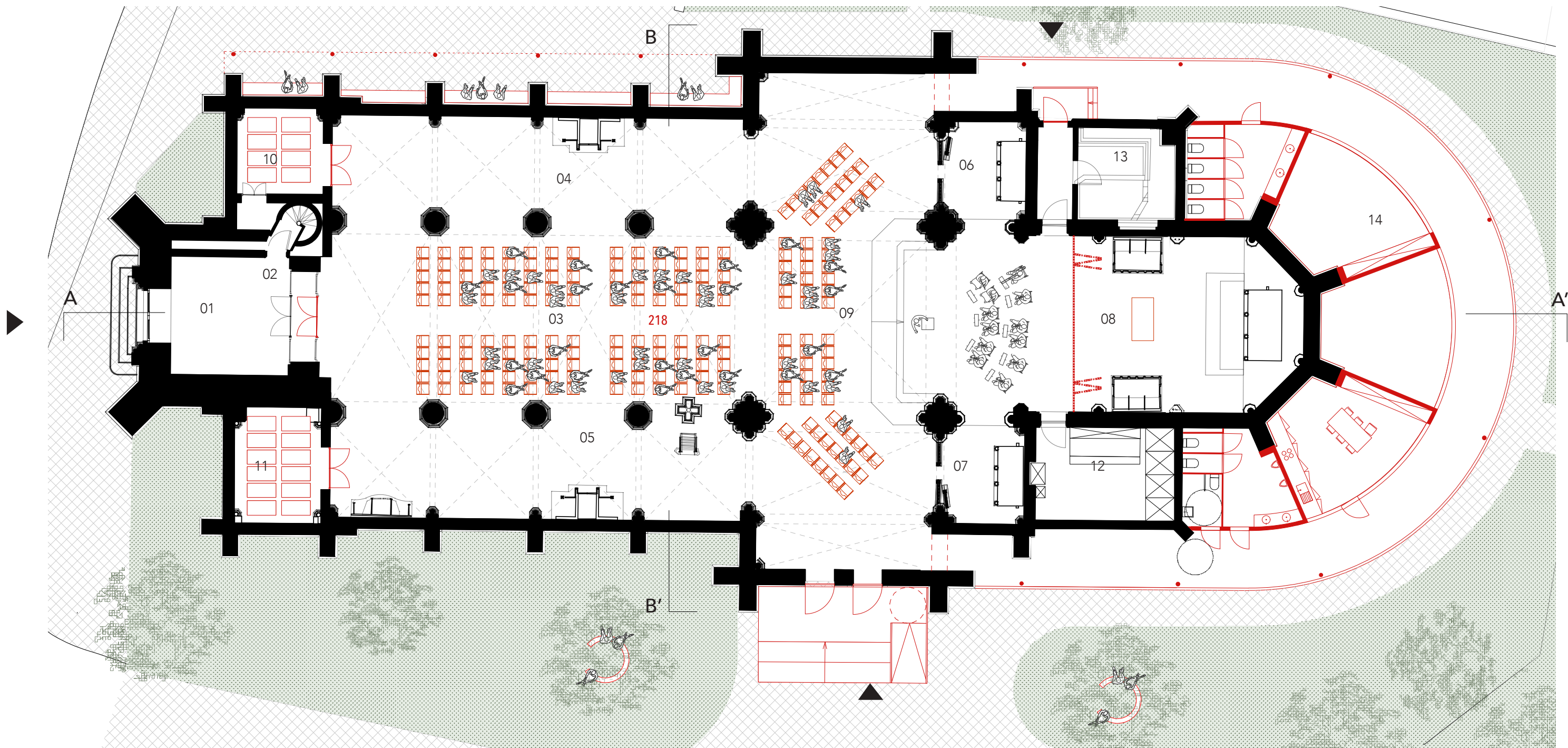
zone beschikbaar voor de eredienst
 oppervlakte = 600m²
 capaciteit = 260 plaatsen
 geen scheiding

SCENARIO 3

Grondplan gelijkvloers

0 1 2 5m

01	Inkomportaal	08	Verhoogd koor
02	Trap naar toren en oksaal	09	Polyvalente ruimte
03	Polyvalente ruimte	10	Berging
04	Polyvalente ruimte	11	Berging
05	Polyvalente ruimte	12	Sacristie
06	Noordelijke zijkapel	13	Berging en stookruimte
07	Zuidelijke zijkapel	14	Logistieke annex

SCENARIO 3 - VARIANTE OPSTELLING

Grondplan gelijkvloers

0 1 2 5m

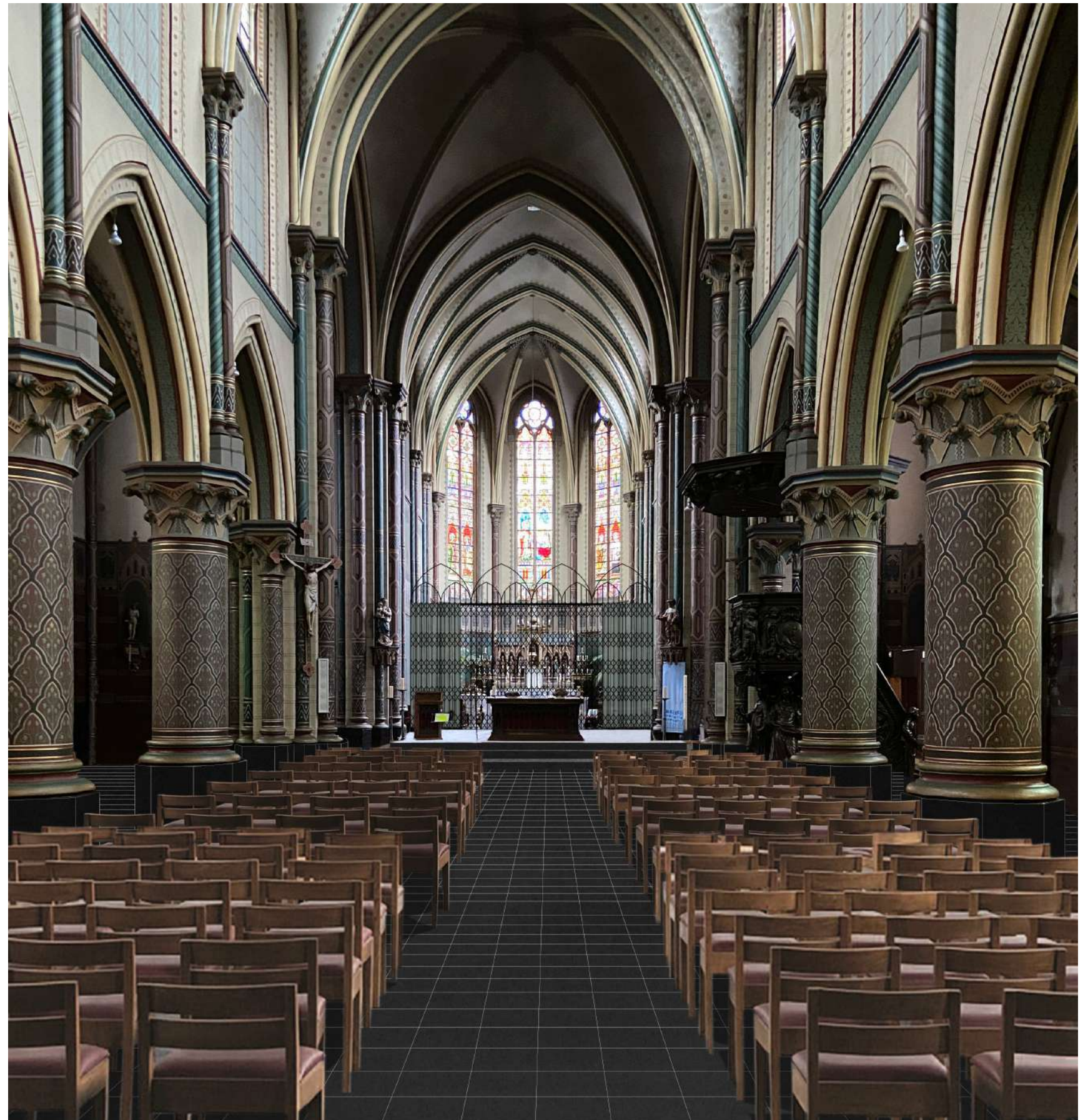

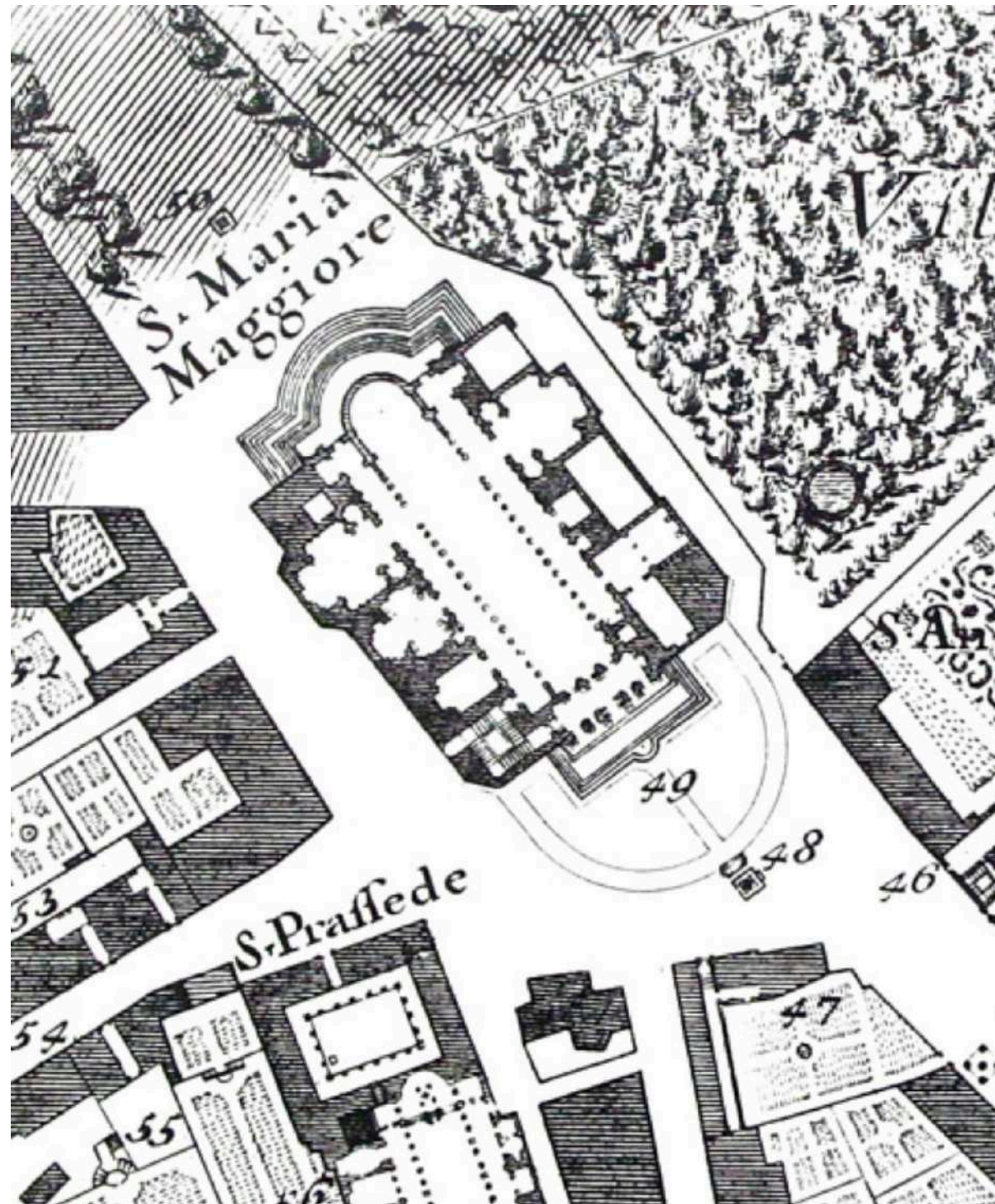
SCENARIO 3
Langsdoorsnede AA'

0 1 2 5m

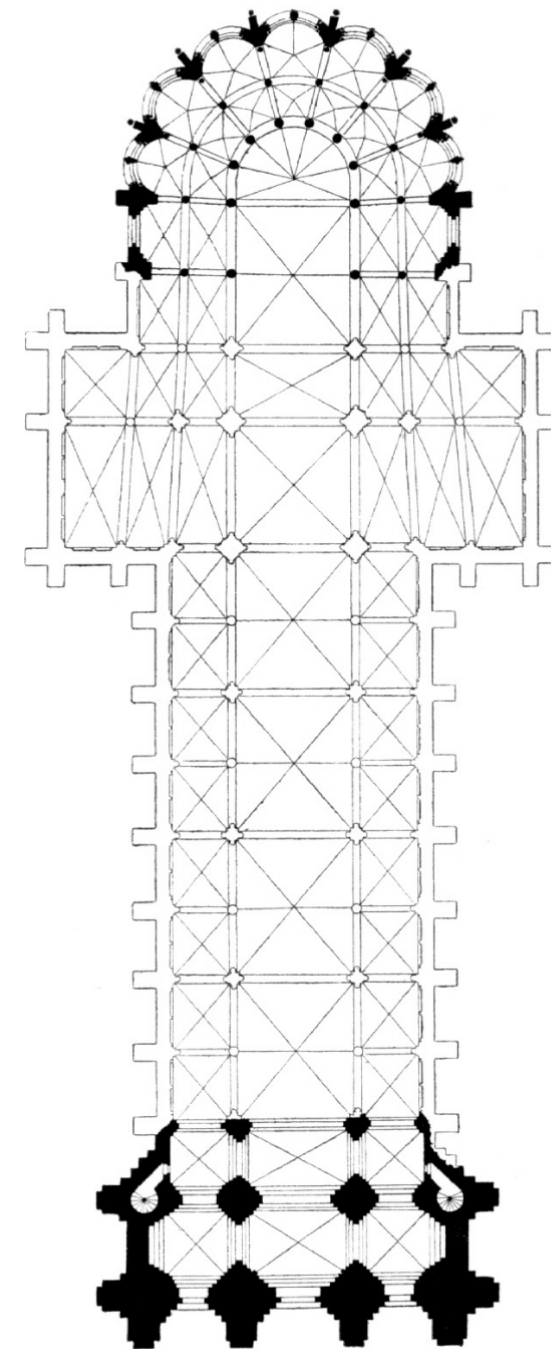
SCENARIO 3
Dwarsdoorsnede BB'

01

02

REFERENTIES

01 Santa Maria Maggiore, Rome: koorgevel met trappenpartij maakt stedelijke ruimte (17de eeuw). bron: haalbaarheidsstudie herbestemming Heilige Magdalenakerk Brugge door TRACE tv (pg. 76) 02 Saint-Denis, Parijs: toevoeging deambulatorium aan koor (abt Suger, 12de eeuw). bron: haalbaarheidsstudie herbestemming Heilige Magdalenakerk Brugge door TRACE tv (pg. 76)

01

02

03

REFERENTIES

01 & 02 Sweeping Glass Pavilion, Vijversburg. bron: iwan.com 03 Bookshop paviljoen in Venetië naar ontwerp van James Stirling en Michael Wilford. bron: archeyes

De pastorie met aanpalende schuur wordt in dit scenario ingezet als teken- en muziekschool. In nabijheid van de kerk vormen beide sites de perfecte uitvalsbasis voor het organiseren van les- en repetitiemomenten zowel in kleine als grote bezetting. Beide locaties kunnen op dat moment in uitbreiding van de eigen werking de lokalen en voorzieningen in de annex gebruiken.

De huidige structuur en typologie (kamerstructuur) lenen zich perfect tot een herbestemming naar deze functie. Zij het wel dat het in functie van leerlingen aantal en noodzakelijke oppervlaktes zinvol kan zijn lokalen te gaan doorverbinden of vergroten.

Het gelijkvloers van pastorie kan dienstdoen als 'ontvangstruimte' met een onthaal, kitchenette en voldoende sanitair. De overige lokalen kunnen, in functie van hun dimensionering ingericht worden als klaslokalen voor muziek en/of repetitieruimte. De schuur kan hieraan gekoppeld worden als repetitielokaal voor grotere bezetting.

De verdieping kan dan ingezet worden als tekenacademie voorzien van een kleine kitchenette, sanitair en een ruime berging voor opslag van materialen. De overige lokalen kunnen ingezet worden voor het organiseren van teken- en knutsellessen.

Deze herbestemming van de pastorie zal echter dienen te worden afgewogen tegen het huidige (gedeeltelijk) gebruik van het gebouw als administratie en archief voor de kerkfabriek Sint-Bavo.

- 01 Inkom en traphal
- 02 Muziekklas (opdeelbaar in 2)
- 03 Muziekklas
- 04 Sanitair
- 05 Keuken
- 06 Repetitielokaal/muziekklas
- 07 Berging

SCENARIO 3 - PASTORIE EN SCHUUR

Grondplan gelijkvloers

0 1 2 5m

DEEL 4. 'PLUS SCENARIO'

PLUSSCENARIO

ontmoetingskerk

Het plusscenario wordt ingetekend als **doorgoeiscenario** richting een **volledige herbestemming**. Er wordt uitgezoomd naar de ruimere omgeving en stedenbouwkundige context van de Sint-Bavokerk en aanpalende pastorie met schuur.

De huidige parochiezaal is in slechte toestand, het gebouw is gedateerd. De vraag rijst wat het toekomstperspectief zal zijn voor de ontmoetingsruimte op die plek. Het terugvallen op de parochiekerk als **'overdekte publieke ruimte'** zoals welleer, geeft aanleiding om de kerk als **nieuwe ontmoetingsplek voor Noorderwijk** in te tekenen. De aanwezige nevenruimtes kunnen ingezet worden om het gebouw logistiek te faciliteren. Het gebruik kan bijgevolg ruim geprogrammeerd worden: nieuwe 'parochiezaal' voor het organiseren van bijeenkomsten en feesten, het onderbrengen van een lokale boerenmarkt, rommelmarkten en voedselophaalpunt. Ook concerten en voordrachten kunnen er nog steeds een plaats vinden. Daarnaast kan de school de vrijgekomen kerkruimte als polyvalente ruimte opnemen in hun 'campus'.

De pastorie met schuur kan op haar beurt onderdeel gaan uitmaken van het campusgegeven. Met heterschikken van de gebouwen op de percelen van basisschool 't Klavertje, kan de pastorie ingezet worden als nieuwe **centrale administratieve uitvalsbasis** voor de school, evenals 'ontvangsruimte' voor leerlingen. Een beperkte uitbreiding van pastorie (volgens historische footprint) kan aanleiding geven om een groter programma te faciliteren. Zij het dat deze ingezet kan worden als fietsenluifel met oog op het creëren van een nieuwe toegang tot de verschillende gebouwen van de school. De achterliggende pastorietain en het kerkhof kunnen op hun beurt ingeschakeld worden als speel- en beweegruimte zowel voor school als lokale verenigingen.

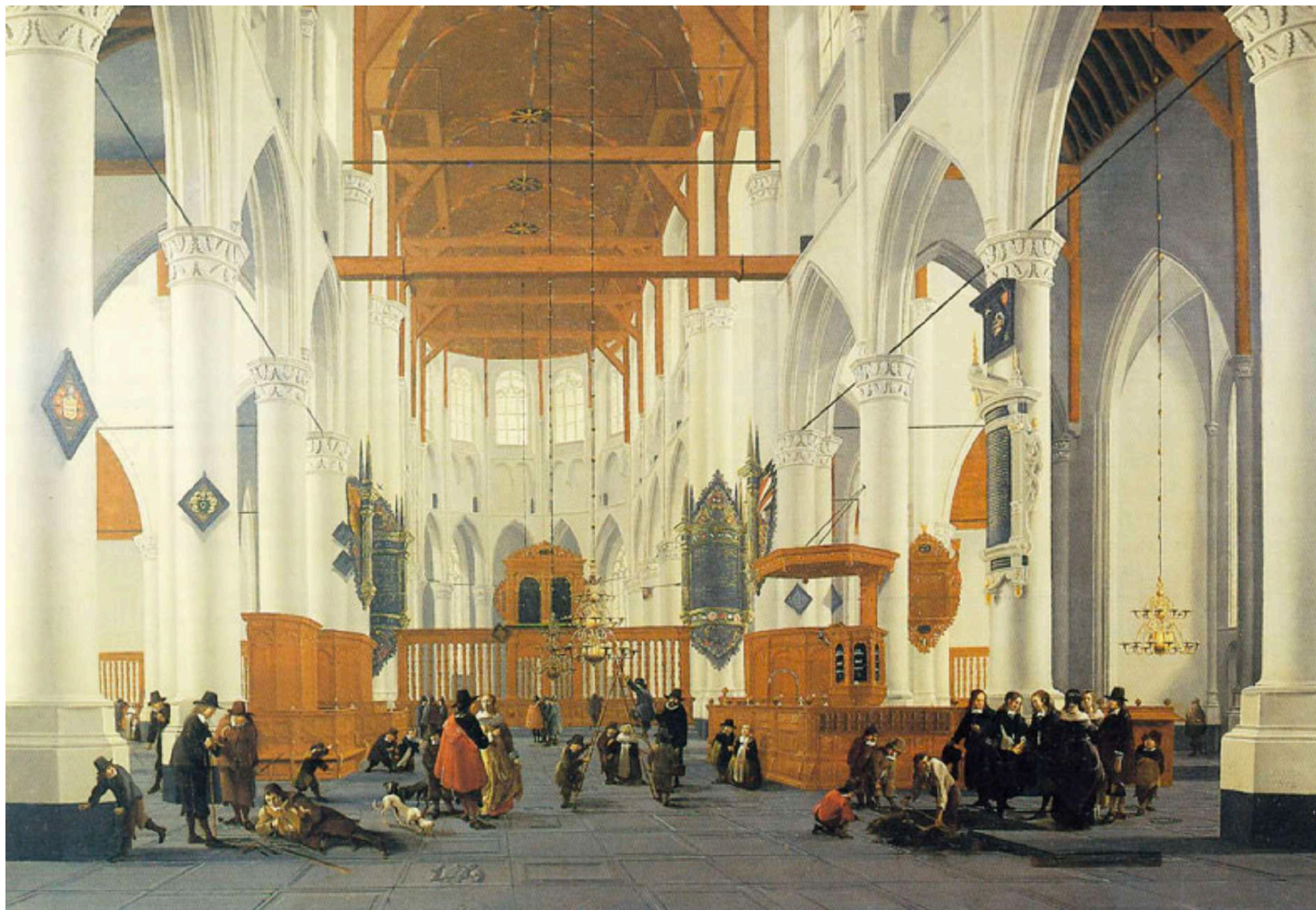
- 01 Sint-Bavokerk
- 02 Graftombe 't Serclaes en de Ghellinck
- 03 Pastorie van de Sint- Bavoparochie met vleugel van de oude pastorie
- 04 Kerkhof (uitdovend)
- 05 Oudstrijderskerkhof
- 06 Geelse huisvesting
- 07 Vrije Basisschool 't Klavertje - afdeling lager onderwijs
- 08 Vrije Basisschool 't Klavertje - afdeling kleuteronderwijs
- 09 Polyvalente zaal (voormalig zwembad)
- 10 Chiro Noorderwijk - jongens
- 11 Chiro Noorderwijk - meisjes
- 12 Gemeentelijke sporthal
- 13 Parochiecentrum
- 14 Gemeentelijke bibliotheek 'Dorpshuis'

INPLANTINGSPLAN

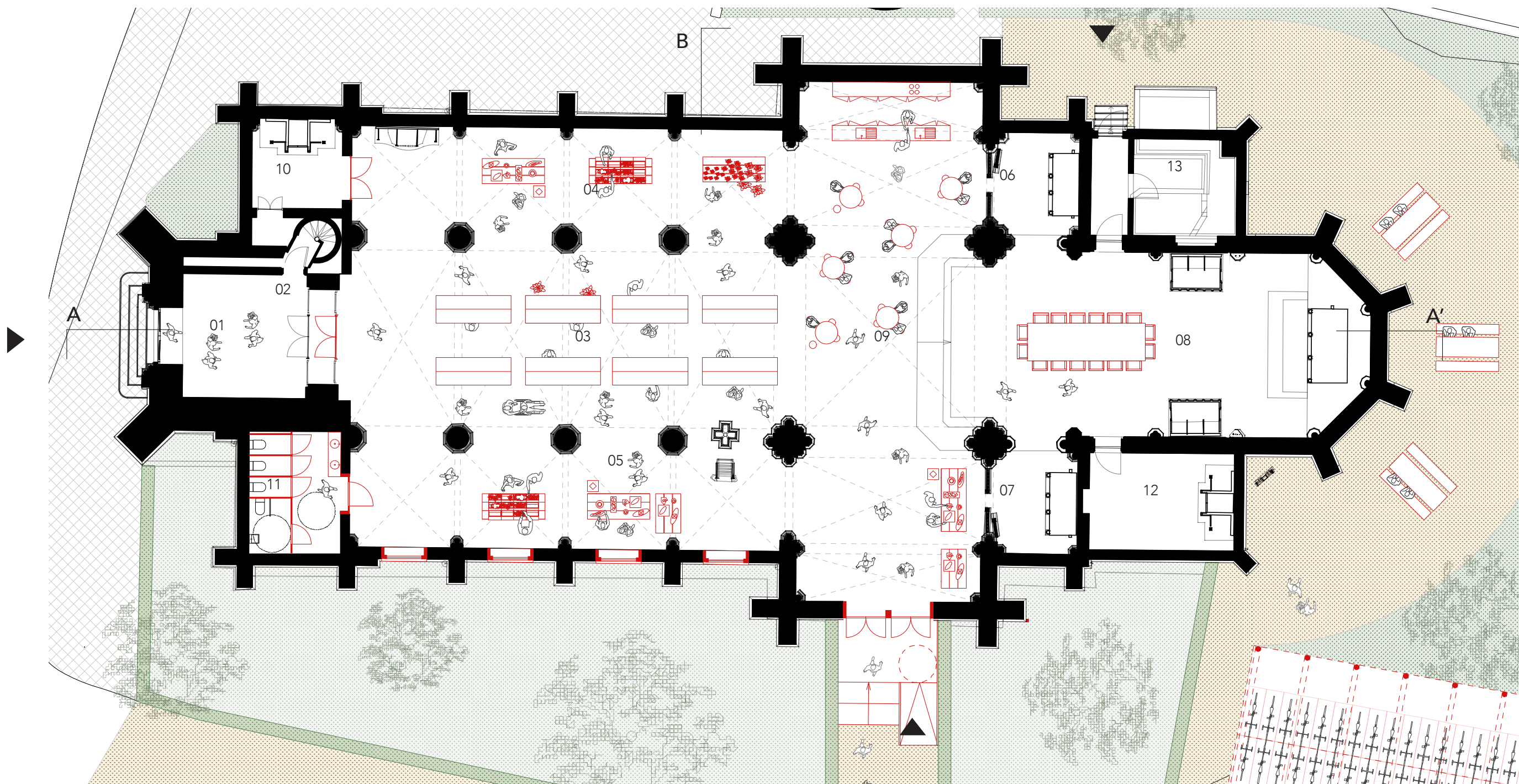
Schaal 1/1000

REFERENTIES

Interieur Laurenskerk Rotterdam, Daniel de Bleeck, 1652 bron: RKD – Nederlands Instituut voor Kunstgeschiedenis

01	Inkomportaal	08	Verhoogd koor - zitruimte
02	Trap naar toren en oksaal	09	Polyvalente ruimte
03	Polyvalente ruimte	10	Berging
04	Polyvalente ruimte	11	Berging
05	Polyvalente ruimte	12	Berging
06	Noordelijke zijkapel	13	Berging en stookruimte
07	Zuidelijke zijkapel		

SCENARIO PLUS
Grondplan gelijkvloers

0 1 2 5m

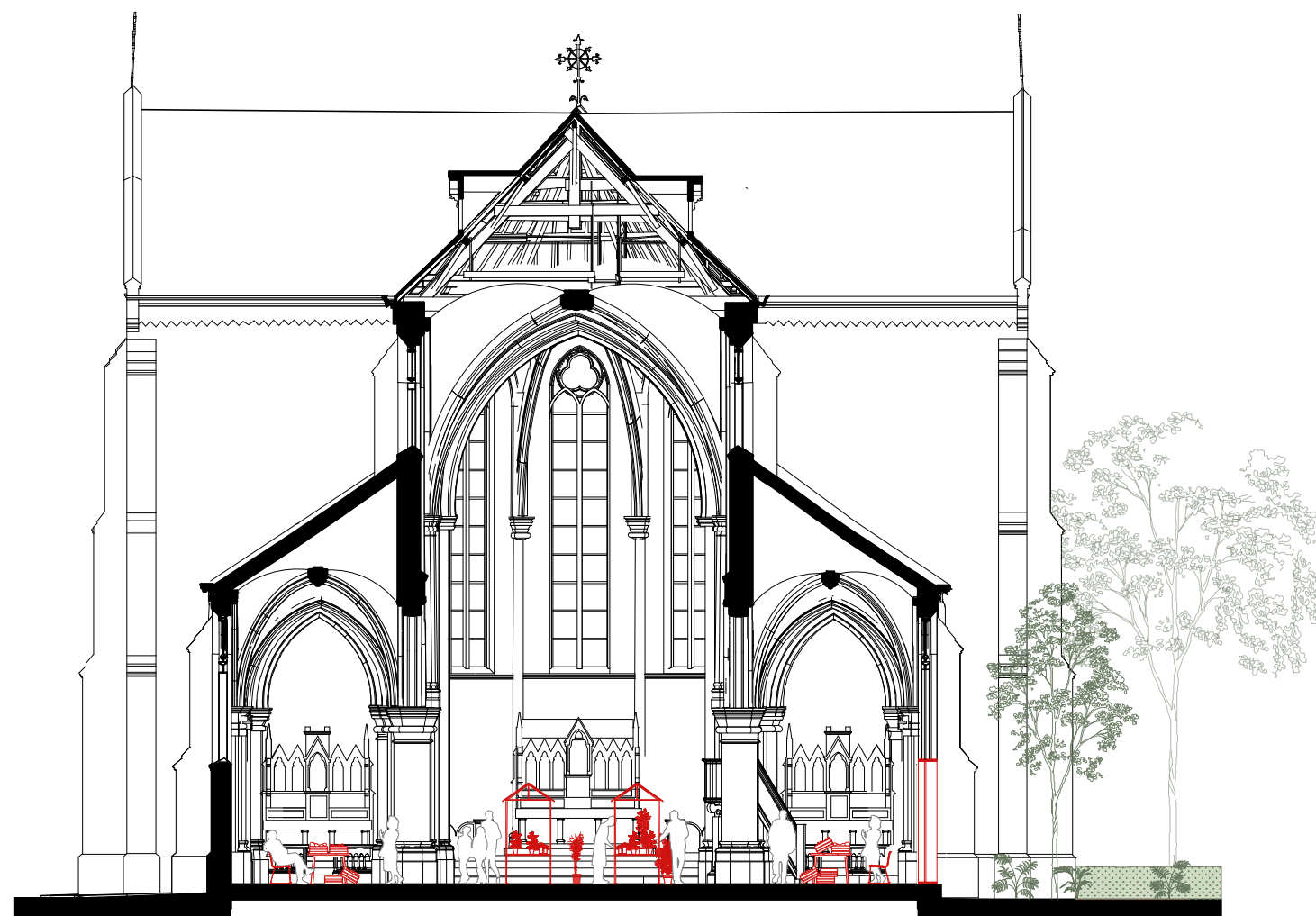
SCENARIO PLUS
Langsdoorsnede AA'

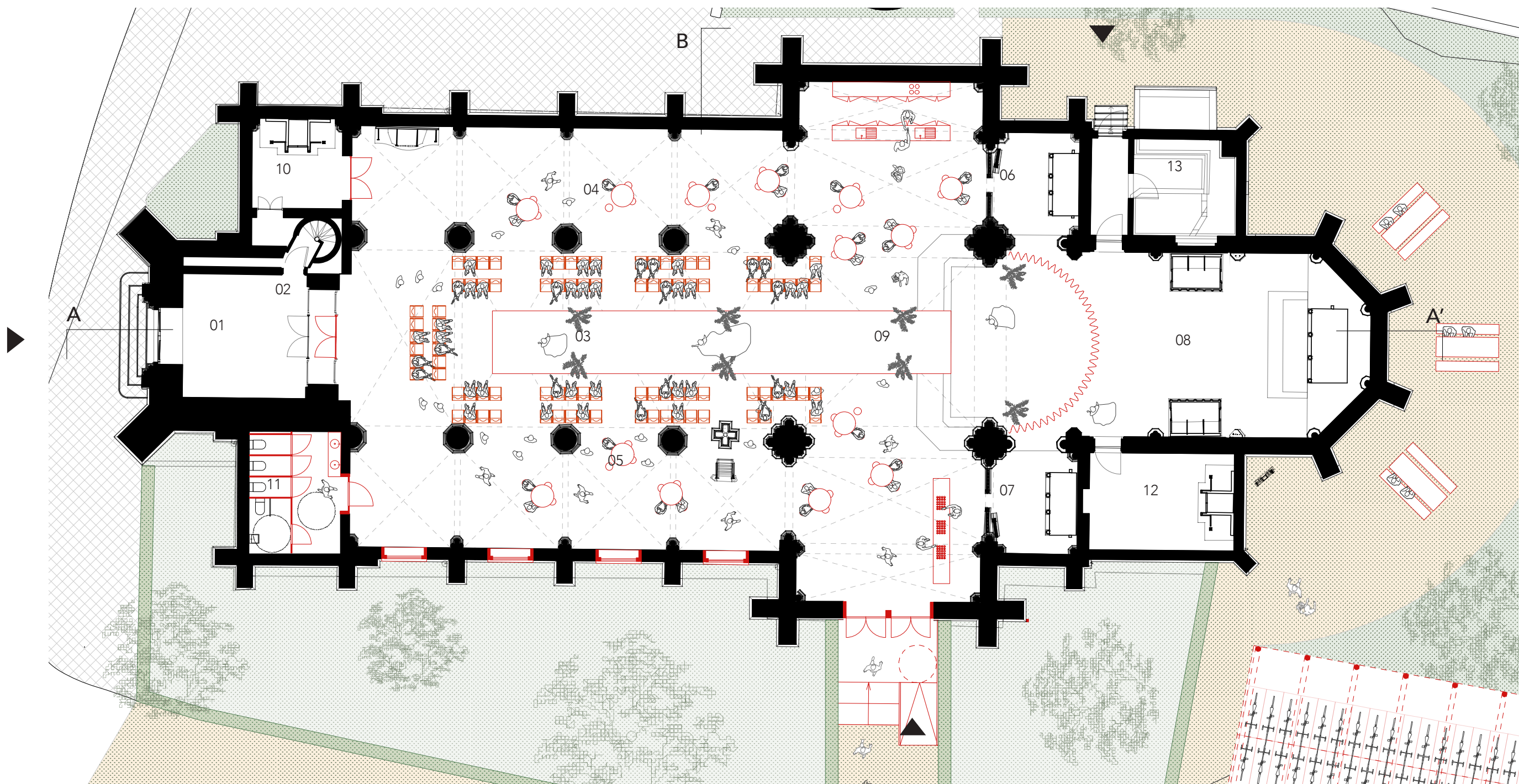
0 1 2 5m

SCENARIO PLUS
Dwarsdoorsnede BB'

0 1 2 5m

01	Inkomportaal	08	Verhoogd koor - zitruimte
02	Trap naar toren en oksaal	09	Polyvalente ruimte
03	Polyvalente ruimte	10	Berging
04	Polyvalente ruimte	11	Berging
05	Polyvalente ruimte	12	Berging
06	Noordelijke zijkapel	13	Berging en stookruimte
07	Zuidelijke zijkapel		

SCENARIO PLUS
Grondplan gelijkvloers

0 1 2 5m

01

02

03

REFERENTIES

01 - 03 Boerenmarkt en ophaalpunt voor voedselpakketen in de kerk in Roeselaere. bron: CRKC

01

02

03

REFERENTIES

01 Herbestemming van de Cuyperskerk in Sas van Gent naar overdekt marktplein met breed gebruik gaande van horeca, winkels tot kantoren. bron: herbestemming.nu